

Előfizetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egész év 9 fr. vidéken felév 5 fr. egész év 10 fr. új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltetnek soronként 14 új krt.

Megjelenik minden Vasárnap.
Megrendelhetni minden es. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újár 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utczán 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL,

Kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: A járványszerű hártvás köthártyalobról. Dr. Hirschlertől. — A medenczehajlás meghatározása tárgyában Spiegelberg szerint. Dr. Maizner J. — Ördöglátás. Orvos-rendőrségi eset. Dr. Hamari D. — Gyógyszertani közlemények.
Tárca: Néhány szó orvos-gyógyszerész tudományos állásunkról s teendőinkről. I. — Vegyesek. Pest. Bécs. Boroszló. — Pályázat. — Szerkesztői levelezés.

A JÁRVÁNSZERŰ HÁRTVÁS KÖTHÁRTYALOBROL.

(Conjunctivitis membranacea.)

Dr. Hirschlertől.

En ezen könnyen félreérthető név alatt a köthártyalobnak azon eseteit értem, hol a szemhéjak belső felszínének többé kevésbé korlátolt helyén, különféle, de rendszeren nem épen nagy vastagságu hártyalalakok jönnek elő, melyek alatt a felhámjától (epidermis) megfosztott vérző takhártya, de rendszeren egyszersmind annak tökéletesen ép szövete is láthatók; kisebb nagyobb hurutos fellazulás, megfelelő nyákelválasztással, és gyakran bibiresős fakadékok a szemteke takhártyáján kísérik ezen tüneteményeket. Hogy a szemhéjakon ily hártvás izzadmányok épen nem ritkák, azt minden szorgalmasan észlelő szemész tapasztalta; de a baj elnevezése iránt még meglehetősen zavar uralkodik a gyakorló szemészek közt, és pedig leginkább azért, mivel ily hártvák képződéséhez a köthártya mindennemű kórfolyamatai adhatnak alkalmat, melyeknek épen csak az esetlegesen jelen levő alhártyájuk közös, de mely utóbbi el is maradhatna, a nélkül, hogy a lob természete ez által lényegesen megváltoznék.

A főlebbi értelmezés röviden foglalja magában mind azon ismejeleket, melyek által az ugynevezendő hártvás - köthártyalobot (conjunctivitis membranacea) határozottan meg lehet különböztetni mind azon kötloboktól, melyeknél az álhártya mint melléktünetmény jön elő. Legközelebb a csecsemők takáros kötlobjától, melynél, mint tudva van, gyakran ily hártvák képződnek, ép az által különbözik, hogy itt a csecsemők takáros kötlobjánál jelenlevő takár minden tüneteményei hiányzanak, nevezetesen mindenek előtt a szemölcsös test (Papillar Körper) tulságos dagadása, a tömeges genyelveasztás, a szemhéjak vizenyős beszűrődése, a chemosis, a szaru-hártya hamar beálló croupus bántalma stb. — amint azokat e lapokban a heveny takáros szemlob taglalása alkalmával leir-

tam. Az álhártya azon esetekben valóságos croupus izzadmány jellegeivel bír, s valamint pusztá szemmel úgy görösövel is mint genyhártya világosan felismerhető, de az egész kórfolyamatra nézve, mely boncztanilag mint az összes szemölcstest heveny túltengése (Hypertrophie des Papillar-Körpers) küllöli magát, mint mondám, mindig csak mellék jelentőséggel bír. Képzeljük ugyan is ezen álhártyát takáros kötlobnál hiányzani, vagy távolítsuk el azt erőművileg, a takár mindig az marad, a mi addig volt; ha ellenben az általunk főlebb meghatározott esetekben, álhártya nincs jelen, ugy legföljebb még hurutos bántalomról lehetne szó, s így a kórkép egészen különbözö lenne. Ép így különbözik a szóban lévő betegség az ezen lapokban közzétett ronsoló köthártyalob (conj. dipht.) alakjától, mely először valóságos térímbeles izzadmány által a takhártya szöveteiben, ezenkül roppant hevenyes és veszély lefolyása — de különösen a szaruhártya sebesen terjedő ronsolása (Abstossung) által jelzi magát. — Midőn ezen rosz nemű lobot és a közönséges heveny takárt illetőleg azon körülményesb rajzra, s különösen az ott tárgyalt költsönviszonyra utalnám az olvasót, ezen alkalommal még sem akarom említetlen hagyni, hogy én Graefe oly könnyen félreértett s zavart fogalmakra alkalmat adó „Conjunctivitis diphteritica“-féle névvel azóta felhagytam, s helyette tisztán boncztani nevét térímbeles köthártyalob (Conjunctivitis parenchymatosa) használok, mely nem mond ugyan annyit mint amaz, de kelletinél többet nem is fog egy hamar jelenteni.

A hártvás kötlob tiszta képét észlelhetni azon, minden esetre ritka, esetekben, hol vegyi hatányok általi égetés által a szemhéj belfölületén a fönt leirt-hoz hasonló lob támad, mint azt egy fiunál alkalmam volt észlelni, ki egy választó vízzel telt fazekat kezéből kiejtvén, abból néhány csepp a szemébe föcscsentett. De itt nem ezen esetekről akarunk szólni, hanem csupán azokról, melyek egy ismeretlen belső ok által tételeztetnek föl s a gyermeki kor nem épen ritka bántalmát képezik. Az általunk e helyütt taglalt kór t. i. kiválóan a gyermeki kor sajátja, és pedig azon

szakának, melyben az első fogzás történik, s mely körülbelül a 6-dik hónaptól az élet 5-dik évéig terjed. Az idevágó esetek gyakorlatomból statisztikai összeállításban ugyan nem állanak e pillanatban rendelkezésemre, de mindamellett szinte biztosan állithatom, hogy egy esetet sem észleltem a 3-dik hónap előtt és igen keveset az ötödik éven túl, noha egy később említendő esetet egy nőnél is láttam, kinek gyermeke ugyan azon időben hasonló kórban szenvedett, s hol az atyánál is hasonló bántalom a szájüregeben jelen volt.

Igen rövid leírás elegendő lesz e csaknem kizárólag a kisded fogzó gyermekeknek sajátos hártyás köthártyalobját az olvasó szeme elé állítani.

Többé kevésbé nyilvános belövelés és hurutos fölernyedés mellett, a felső, vagy alsó, vagy mindkét szemhéj belfelületén észlelhetők elszórt, fehéres, igen lapos lerakódások, melyeknek nagysága egy gombostűfej és bab teriméje közt ingadoz, sőt ezt meg is haladja.

E lerakódások mindig sekélyek s könnyen kerülnek el a figyelmet ha kicsinyek, ámbar szorgos vizsgálat alatt akkor is könnyen árulják el magukat azon tisztán helybeli vérzés által, mely létre jön, ha ujjunkat vagy ruhalemezt a takhártyán végig húzunk. Olykor, mint imént mondtam, igen terjedelmesek és hosszas, széles csíkok alakjában a takhártya egész pillaporc részét fedik be, de az átmeneti redőre csak fölötte ritkán terjednek el. Ha az álhártya nagy kiterjedéssel bír, akkor rendesen csak egy van jelen, és a másik szemhéj gyakran egészen szabad; ha ellenben kicsiny, akkor mindig több — tíz álhártyácska is lép föl, s a másik szemhéj is szokott bántalmazva lenni. Igen jellegző az álhártya helyzetése a pillaporc részen és pedig a szabad pilla-szélén, honnan az, a pillák közt, egy két vonalnyira a szemhéjak külső bőrére terjed el. A szabad szemhéjszél akkor egy vagy több helyen kéreggel (Schwarte) fedetik, mely helyek erősebb érintésre szinte véreznek, s ha sikerül a hártyát csipeszszel levonni, szemünk elé tűnik a felhámjától lemeztelenített, vérző, sekélyen bemélyedett irha felület, mely a szabad szemhéjszélén nyeregképen ül. Ennyire megegyezik e leírás azzal, mit a tankönyvekben olvasunk, de a mit ezekben nem találunk, az hasonló, sekély, apró, fehéres lerakódások igen gyakori jelenléte a szemteke köthártyáján a szaruhártya széle szomszédságában s nem ritkán a köthártya gyűrűjén, s ilyenkor a kifakadás a szemhéjszélén tökéletesen szokott megfelelni a szaruhártya szélének, mintha az egyik csak lenyomata volna a másiknak, s föltételezve egymáshoz illesztés által, amint azt bujakóros fekélyeknél egymást érintő bőrfelületeknél van alkalmunk látni.

Nézetem szerint ezen a szemteken és a szemhéjszélén egyesülten előjövő fakadékok megjelenése tulajdonképi kinyomata (Typus) azon eseteknek, melyek különösen fogzási időszakban levő gyermekek sajátjai, míg a többi s egy részt hevesb, elszigetelt kiválasztások a szemhéj nyákhártyáján ritkábban jönnek elő. —

Mindkét esetben a csipesz által eltávolított, gyakran mákszemnyi hártya góreső alatt mint különösen szemcséből (Kerne) s kevés elszórt sejtből (Zellen) álló rétegnek mutatja magát, melyhez egy igen szemcsés (granulös) sejtszövetközti állomány járul, s a crouposus takár hártyájától, mint megemlítők, az által különbözik, hogy ez utóbbi úgy szólván halmaza a genysejteknek (Eiterzellen). Mint lényegest kiemelém, hogy az alatta fekvő takhártya felhámjától megfosztva vérzik, mi azt bizonyítja, hogy a közelfekvő szövetben a vérkeringés akadály nélkül tovább is fönáll, habár az edényekbeni pangás ki nem zárható; s ebben rejlik a lényeges különbség az előbb említett térímbeles kötlobtól, melynél a fölületen levő netaláni hártya alatt, halványsárgás, mintegy edény nélküli, nem vérző kemény takhártya térímbel tűnik elő. Ezen utóbbi kóránál, mely szinte a gyermek kor sajátja és sokkal veszélyesb, a hártya kiküszöbölése sokkal lassabban következik be, s mindig takáros tünetek mellett, úgy, hogy az egész állapotot, mint a takár veszélyes alakját, a beszűrődési első szaka meghosszabbodásával lehet tekinteni, mint ezt mult évi közléseimben tettem. Minket azonban csak az érdekeljen itt, hogy ép úgy mint az egyszerű croupos takár és a térímbeles kötlob közt számtalan vegyületi alak jö elő: a hártyás kötlobnál is jönnek nem ritkán elő a mélyebben fekvő rétegekben történt izzadmányi folyamat föllépésének tünetei, mely aztán a héj nagyobb daga, a kötszövet némi meredtsége, csekély vagy egészen hiányzó vérzés, inkább fölemelt hőfok, s nagyobb fájdalom által érintésnél külsőli magát.

Térjünk most az egyszerű esetek leírására vissza; ezeknél az marad mondani valóul, hogy a többi nem bántalmazott héj-köthártya bársonyszerűen duzzadt, a szemköthártyája azonban a fakadékok (Eruptionen) foka- s száma szerint a szaruhártya szélén, majd csak a szemteke bizonyos átmetszőinél (Sectoren), majd általában sűrűen van belövelve, s dagadva. Maga a szaruhártya majd nem kivétel nélkül szabad minden bántalomtól. Általános tünetek soha sem hiányzanak, ámbar ezek ismét csak ritkán lépik át a mérsékelt láztünetek határát, midőn is forró fej, szaporodott érítés, éjjeli nyugtalanság, sok kiáltás teszik a lényeges tüneteket. Mint általában a fogzásnál, itt is fölpiros (erythematös) és izzagos bántalmat fogunk észlelhetni az arczbőrön, száj körül, az orron és a szemgödreinél.

A kór lefolyása mindenkor heveny, gyakran sebesen véget ér, egyszersmind — hogy ezt is egyuttal elmondjuk — jó indulatú. A héjakon történt lerakódások észrevétlenül eltűnnek, valószínűen savós átnedvülés által létre hozott fölernyedés következtében, anélkül, hogy duzzadt túltengett szemölcs-testet hagynának hátra, milyent minden terímbeles kiizzadásnál szoktunk látni. Ha eredetileg nagyobb álhártyákkal volt dolgunk, s azokat csipeszszel választottuk le, rendesen ujak de vékonyabbak képződnek; ha a lefejtést ismétjük harmadik ízben egész hártyák ritkán jelennek meg, hanem csak egyes sziget alaku izzadványok

melyek a rendes belövelt takhártyának helyöket nem sokára átengedik. Ha az első lerakodási termények a természetre bizatnak az eltávolítás ugyan hosszabb ideig tart, de soha egy hétnél tovább nem késik; e mellett épen nem észlelhetjük azon bolyhos (zottig) és oszlopszatos felpuffadást a bántalmazott részeken, mely mint mondánk, a térimbéles köthártyalob takáros szakát jellegzi, hanem csak vékonyabb, halványabb és egyenlőtlen helyeket, melyeken egyes mélyedések láthatók, s a savós átnedvülés által fölernyedte és elmálott hárták czafatai a most csakugyan megszapordott váladékkal kiküszöböltetnek, mely váladék (Secret) azonban mind végig megtartja hurutos, az az nyákos természetét.

A kórlefolyás leglényegesebb mozzanata az, hogy heges behuzódások és töpörödések a bántalmazott helyeken soha hátra nem maradnak, mi világosan bizonyítja, hogy a bántalom valóban csak felületes volt, s a takhártya mélyebb rétegeibe, vagy épen az alatta fekvő kötszövetbe nem hatott. E hegek s az általok föltételezett rövidülései a szemhéj állománynak azon jelek, melyeknél fogva az egyszer jelen volt terimbéles kötlobot s a lefolyt szemrögös (trachomatös) folyamatot évek múlva is lehet biztossággal felismerni, s melyek a szem szabályos állapotára mindig többé kevésbé kártékonyan hatnak, habár eredetileg sikerült is e rossz indulatu kórok kedvező eseteiben a szemtekét minden kártól megóvni.

Azt nem vettem észre hogy az imént leirt álhártyák különös befolyással lettek volna a szemtekén jelenlevő izzadványos pontokra, sőt ellenkezően ezek saját szabályokat látszanak követni s nagyában akként lefolyni, mint a küteges köthártyalob (conj. exanthematica), hol nem egyes, nagyobb s elszigetelt de számossabb, apró fakadékok vannak jelen. Ezen apró kütegszerű helyek lassanként a köthártya részéről edényekkel fedetnek, melyek azokat eleinte koszoru alakban övedzik, később egészen betöltik, s 4—14 nap alatt felszívódás útján elenyésznek.

(Vége köv.)

A MEDENCZEHAJLÁS MEGHATÁROZÁSA tárgyában Spiegelberg szerint.

Közli Dr. Maizner János v. szülészeti tanársegéd.

Medenczehajlásnak (Inclinatio pelvis — Becken-
neigung) nevezzük a medence bemeneti síkjának (Eingangs-
ebene) ferde helyzetését, a vizirányos földszinhez, vagy rö-
videbben azon szögletet, melyet a medence-bemenetnek mell-
felé meghosszabbított egyenes átmérője (egybefogója — Ein-
gangsconjugata) a horizonttal képez. E szöglet Krause sze-
rint 55—65 fok között ingadoz s átlag 60°-nyira tehető. A
hajlasi szöglet, ezen ingatagságánál fogva — Spiegelberg
szerint *) csekély értékkel bír a medence-hajlás meghatáro-
zásában, s azt állítja, hogy erre: „Czélsebb a Meyer
G. H. által úgynevezett normalconjugata (magyarul

*) Lásd Dr. Otto Spiegelberg Lehrbuch der Geburtshilfe, Lahr 1858,
a 12-dik lapon.

talán szabályos egybefogónak nevezhetnénk), egy oly vonal,
melynek hátsó végpontja a keresztcsont harmadik álcsigolyájá-
nak közepén harántul futó csekély mélyedéstől kezdődik, mell-
ső végpontja pedig a fanizület felső szélén a két fangumó (Tu-
berculum pubis) közé esik. E vonal hátsó végpontja magasab-
ban helyeztetik, mint a mellső; és e vonal vizirányossal egy
30°-nyi szögletet képez. E szöglet meglehetősen állandó (ziem-
lich constant); s a normalconjugata- és a conjugata vera (t. i.
a medence-bemenet egyenes átmérője) közötti szöglet inga-
dozása épen oly tetemes, mint a conjugata vera és horizon
közötti szöglet ingatagsága stb.

Ezen állítvány — nézetem szerint — valótlán, mit kö-
vetkező elmélkedéssel szándokom indokolni. — Tudva levő
dolog ugyanis: hogy az előfok (Promontorium) 3 hüv. és 6
vonalnival helyeztetik magasabban (a női testet fesztelen
egyesen állásban képzelve), mint a fanizület felső széle; a me-
dencebemeneti síklap mell- és fölfelé tekintő ferde irányzatá-
nak oka, az előfok e magasabb helyzetetésében rejlik; a beme-
net ferde irányzata létesíti a hajlasi szögletet, mely átlag,
60°-nyit teszen ki; — e fokmennyiség a medence rendes haj-
lásának felel meg. — Ha már most — egyéb körülmények ma-
radtával — az előfok magasabban helyeztetik (mint rendsze-
rint szokott), magasabban fog helyeződni a keresztcsont min-
den egyes pontja, a keresztcsonttal együtt a vele egybekap-
csolt farcsikcsont is; azaz a medencének egész hátsó fala
magasabban fog állani; miből önkényt következik: hogy min-
den hajlasi szögletnek (a bemenet, — a kimenet hajlasi szög-
lete, s a Spiegelberg-féle szögletnek is) nagyobbannak kell len-
ni, mint rendes állapotban. — De mivel ez utóbbi rendes vi-
szonyok között csak 30°-nyi, azaz fele a 60°-nyi szöglettel
bemeneti hajlásnak, igen szembeszökő, hogy amannál az in-
gadozási különbségnek (Schwankungs-Differenz) is cseké-
lyebbnek kell lenni. — Ellenkező történik: ha a medence —
a rendesnél csekélyebb hajlással bír; ezen esetben mind a há-
rom följebb említett szögletnek is kisebbnek kell lenni, miu-
tán — mint tudjuk — a szögletek mekkoraságát nem a száraz
hosszája, de az ezek közé foglalt körív határozza meg.

A Spiegelberg-féle szöglet változékonysága eléggé fel van
derítve; de a medencehajlás meghatározásánál tértani sza-
batosság nem is igényeltetik; ennél fogva nincs elegendő okunk
arra, hogy a medencehajlásnak régóta szokásba vett meg-
határozási módjától eltérjünk.

A Meyer által ajánlott normalconjugata mellett továb-
bá csak azért sem szavazhatunk, mivel ezen vonal csak ön-
ként választott, mely választás a föntebbieknél fogva
nincs kellőleg indokolva; továbbá az különös gyakorlati ér-
téssel sem bír, holott a medencehajlásnak köz szokásban
létező meghatározási módjánál lényegesen bő gyakorlati alkalm-
mazással bíró vonalak szolgálnak alapul, egyik ugyanis a ho-
rizon, a másik a medencebemenet síklapját felező egyenes
átmérő, melyet csak mellfelé meghosszabbultnak kell képzelni;
— e nevezett síklap képzí továbbá a nagy és kis medence kö-
zötti határt.

E körülmények — úgy hiszem — elegendők meggyőzni
minket arról, mikép a közönséges meghatározási mód, — bár
nem tökéletes, mégis czélsebb a Meyer és Spiegelberg ál-
tal ajánlottnál.

A medencehajlás a test változó helyzetével szinte vál-
tozik; s a befolyás, melyet az a szülés folyamára gyakorol,
ugy szólván semmi. Nagy hajlásu medenczével bíró nők a ter-
hesség végső hónapjaiban több — a mellső hasfalra támaszkodó
terhes méh súlya által előidézett — nehélyek, és kellemetlen-
ségekkel kénytelenek küzdeni, habár ezeket is enyhíti azon
körülmény, hogy a terhes nő egyensúly fentarthatása tekin-
tetéből állás és járás közben, törzsének felső részletével kissé
hátrahajolni kényszerül, és pedig fokozatosan annál inkább,
minél inkább növekedik a méh terjelme és súlya.

A medencehajlásnak kisebb vagy nagyobb fokát tértani
szabatossággal meghatározni nem lévén szükség, elég, ha
figyelmes szemlélet és külső vizsgálat által iparkodunk a haj-
lás tetemes eltéréseit kipuhatolni. Nagy hajlásu medenczével
bíró nőknél a külső szülészervek igen alant helyeztetvők, a sze-
méremdomb mélyen a czombok között rejlik, a szeméremhasa-

dék majdnem egészen hátrafelé irányult; az ágyéktáj befelé hajlott, a far pedig tetemesen kifelé domborodott; járásuk nem egészen biztos, közönségesen többé kevésbé biczegő. Rendesen fekete hajú, törpe zömök termetű nőknél jó elő; a hegyes vidékek lakóinál sűrűbben, mint a róna puszták leányainál; oly nemű foglalkozások, melyek a törzsét előre görnyesztik, mint például: terhek cipelése a háton, a medenczének tetemes hajlását képesek eszközölni. — Kevessé hajlott medenczéjű nőknél a fandum a hashoz képest igen magasán helyeztetik, a külső szülészervek igen előre irányozvák; az ágyéktáj igen kissé van csak behajolva, a far nem düled ki, sőt inkább lapos. Leggyakrabban szőke, magas és szikár termetű nőknél fordul elő.

ÖRDÖGLÁTÁS.

(Orvos rendőrségi eset.)

Közli Dr. Hamari Dán tatabányai gy. orvos.

Hadd jusson ez adattal is több a tudomány örökébe... 1855-dik évben, május 4-kén a polgári hatóság által hivatalosan felszólítottam egy állítólag „elmebeteg“ megvizsgálására s illetőleg orvosi vélemény adására.

A kérdéses egyén Tatától mintegy két órányira fekvő helységből K. J.-ről küldetett egy hivatalos színű jegyzői levél kíséretében a tatabányai járásbíróshoz, mely levélben Sz. P. 46 éves, reform. nős, gyermekes egyén eddigi életfolyama, erkölcsi magaviselete s feltűnő elmebeli változásai következőkben érintvők:

Sz. P. tatabányai származású, gazdasági szolgálatban növekedett s legutóbb is, mint béres becsületesen végző munkáját; családjában mondhatni példás magaviseletet tanusított; nőjét, gyermekeit férj- s atyailag gyöngéden szerette, mint reform. keresztény vallásához hiven ragaszkodott a rajongás és bigottság minden színezete nélkül, mint állampolgár teljesítette kötelemét, melyeket a közhatalom rá rótt; szóval állásához, miveltségi fokához képest magát „tisztességesen“ viselte. De az említett év április közepe táján Sz. P. a szokottnál csendesebb, visszavonulóbb kezdett lenni majd békételenkedő s ingerlékeny leginkább családi körében. Később nyájaskodó s tréfás, tréái közt azonban mindig több-több szokatlan képzelgések jöttek előtérbe, melyek nyilatkozataiban lelki bizonyító érveket, míg végre kijelenté, hogy ő bár merre jár-ke, mindenütt ördögöket lát, s minden lépten-nyomon azok kísérik — még álmaiban is.

A kíséző levél tartalma körülbelől ennyiből állt, mely egyszersmind a kórelőzményt rajzolta.

Nyugtalan vágy mondhatnám kíváncsiság emésztett minél hamarabb látni ez „elmebeteg“-et.

Egy hatósági képviselővel elmentünk az említett nap déltáján azon helyre hol felügyelet alatt volt.

Előbocsáttatott.

Egyszerű, kopott pórias öltözetben, földetlen fővel megállt előttünk, tisztelen üdvözlővén bennünket.

Közép termetű, munka edzett férfiú, tekintete kissé félnék, arcán az alázat és szégyenérzet könnyen fölísmérhető vonalai terültek el, szemében némi kedélyesség sugára derült, egyébként nyugodt.

Kérdőszökeinkre a legközelebb volt, mosolygva sőt nevetve felelt gyakran faggató kérdéseimre.

Elmondta, hogy őt valami két hét óta jobbról balról, elül hátul ördögök kísérik, nem tud tőlük menekülni, ha kergetni akarja, akkor egy közülök mindig fényes ruhába öltözött angyallá változik s ez elsőbb szép szóval, azután fenyegetésekkel törekszik szándékáról lebeszélni. Ha dolgát akarja végezni, egy ördög mindig utjába áll s merőn szeme közé néz, majd hunyorgat, ha enni akar, meg fogja kezét s nem engedi étel után nyúlni, ha inni akar kiveszi kezéből a kancsót, ha lefekszik ágya körül lézeng, majd ha elalszik beveszik magu-

kat az ördögök szívébe, gyomrába, hasába s erős czivakodásokat visznek véghez úgy annyira, hogy kénytelen felkelni s ágyát odahagyni stb.

Midőn így beszélt, szorosan kémlelő figyelemmel kísértem tekintetét, arcvonásait, szemeit, kifejezéseit a beszédben, a hanglejtést, szóval egész valóját: vajlon nem színlés-e magaviselete, hogy ez által tévuttra vezessen bennünket?

Mennyire ez idő alatt külérzékeim nem csaltak, mennyire értelmem felfoghatá tanfogalmilag ezen egyén állapotját: annyit bizvást mondhatok, hogy tettetés nélküli volt Sz. P. minden mozdulata, minden nyilatkozata. Nem beszélt ő következtelenül, mindamellett, hogy bele-belevágtunk beszédébe egyet-mást kérdvén a netáni megzavarhatás végett, — ő rögeszméje mellett kanyargott mindig beszédével.

Ezekután iparkodtam önértetét fokozni, említém miszerint ily koru értelmes ember ne higyen ily balgaságokat, — „de mikor bennem oly rettenetes czivakodásokat visznek véghez“ felelt ő.

Ekkor a központi szervek vizsgálatát teljesítém, kifürkészendő vajlon nem valamely tüdő vagy szívbántalom van e jelen, mely kevésbé külső magát feltűnőbb jelekkel s mégis ez okozza az ördögöket. A tüdő és szív működése rendesek voltak, a láznak semmi nyoma.

Igyekeztem erkölcs-vallási érzetét felkölteni mondván, becsületes protestans ember kevésbé hiszi az ördögök létezését, — „de én látom és érzem magamban“ felelt ismét. Tán szívgyörcsei szótkak lenni időnkint vagy szélkór háborítja s ezen bajokat véli lenni ördögöknek? — „de azok valóságos ördögök mik bennem vannak“ mondá ő. Talán megijedt? talán valami rosszat követett el s már most a lélekismeret furdalásai zaklatják? kérdém tovább „nem ijedtem én meg és nem is tettem semmi rosszat, hanem csak az ördögök látogatnak meg.“

Rögeszméje folyton kísért minden faggatásaimra.

Hát ez előtt, fiatalabb korában, vőlegénysége idejében vagy éppen a mézes hetek alatt nem látogatták meg az ördögök, nem zavarták meg a menyasszonyt ágyon? kérdém gondos ügyelettel, mindezekre mosolygva válaszolt „nem volt nekem az ördöggel soha semmi bajom, csak most.“ Erre mi is elmosolyogtuk magunkat, némi homályos czélzást sejtethvén feleletében.

Hát étvágya van-e? „Enni csak tudnék, de mint mondtam az ördögök miatt ahhoz sincs kedvem.“ — Hasürülése ritkán szokott lenni — ez állapotban mint említé csak egyszer volt.

Megbiztatva, visszabocsáttatám foghelyére.

Az előadottak a kórállapot jelenét tükrözik vissza.

A kórelőzmény és jelen állapotból eléggé kivilágol a kórhatározat, de az orvosnak alig tanácsos, alig lehet, alig szabad sok esetben egyszeri vizsgálat után határozott vélemény adni.

A kérdéses beteg semmi nemű bünvádi keresetnek még csak gyanuja alatt sem állott ugyan; de rendőrségi tekintetben igen is felügyelet tárgyává avatta sorsa; s ily szempontból is igen óvatossá kell lenni a kórhatározattal.

Tekintve multját, tekintve legközelebbi napjait, mint a hogy a hivatalos színű levél tartalmazá, és tekintve jelen állapotját: majd alig találhatni pszichikai okot, melyből e kór eredni mondhasuk. De az mindegy!... a kór jelen van s a tudomány iparkodott keretébe ezt is befoglalni s ördöglátásnak — daemonomania — helyesen-e vagy nem? az más kérdés — elnevezni.

A hivatalos felszólításra tehát azonnal nem feleltem, igényelvén néhány napot, mely alatt többszöri megfigyelés után megközelíthetőbben adhassak véleményt s jóslatot a kór kimenetéről.

Tudva azt, hogy kóros változása óta kérdéses egyénünknek alig egyszer volt hasürülése, tudva azt, hogy elme kórosok különben is makacs székrekedésben szenvednek, sőt gyakran a legerősebb hashajtó szerek sem okoznak székélést, — s hogy tehát meg ne piritson egyébkint

is tréfásnak tetsző betegem a kén-savas hamélegből fél obonyt rendelttem, négy obony bécsi hajtóléban (Aqu. lax. Vind.) melyből óránként egy étkanálnyit kellett bevennie.

Másnap meglátogatám a beteget ismét, derült kedélyvel jött előmbé s örömet azon szavakkal nyilvánítá: „uram! belőlem még az ördögfiakat is kikergette az orvosság!”

Mintha újra született volna emberünk, annyira át volt változva. Rögeszméje nem zavarta, szinte látszott arcán, tekintetén, egész valóján a szégyenérzet, de látszott egy-szersmind a becsületesség és hálaérzete.

Haza kívánczolt. Kívánságát nem teljesíthetém, ily bánatolomnál egy napi időköz sokat változtathat ugyan a jelen állapoton, de meg nem nyugtathat. Napok, hetek, hónapok elfolyása szükséges, míg némi valószínűséggel a kór elmaradását jelenthetjük. Berendelttem szokott helyére nem ugyan zár alá s kellő adag étellel láttattam el.

Harmadnapra, hogy meglátogatám, még inkább felébredt benne a hazamenési vágy, kért, könyörgött, rimázkodott, bocsássam haza! Nem érez már semmi bajt, nem is hiszi, hogy előforduljon. — Megigérttem eltávoztatását, de csak más napon, oly föltételek alatt, hogy semmi balga beszédet, milyent ez előtt még harmad nappal is tett, nem követ el. — Mindent megígért a türelmére, tisztá, öntudatos hangján. A rendelt étadagot e napon is kapta s továbbra is megrendeltetett számára.

Negyednapon az unalom kedvetlenítő, de a remény felderítő hatása közt várt rám útkészen. Elmondám röviden mihez tartsa magát. Ha tán ismét holmi beteges képzelődései támadnának, leginkább figyelmébe ajánlottam, miszerint azon legyen, hogy naponként legalább egyszer hasürülése következék; s ha egy-két nap fel találna akadni, azonnal keresen szert mely megindítsa, — mert én e baj ephemere voltát a makacs székrekedésnek voltam hajlandó tulajdonítani s így az ördöglátást jelvényesnek határozni; mert mint fen-
tebb említve volt, egy hét alatt alig volt hasürülése.

Kívánatra következő orvosi véleményem adtam:

Alólirott, a tatai járási hatóság által folyó 1855. év máj. 4-kén Sz. P. 46 éves, reform. nős, gyermekes egyén beteges elmeheli állapota megvizsgálása végett hivatalosan felszólítattott: őt daemomania symptomaticeban — jelvényes ördöglátásban — szenvedőnek találta.

Minthogy az ily elmekór támadása, tartóssága és veszélyessége részint anyagi, részint szellemi okok kedvezőtlen behatásaiból időnkint forrasozhatik s bizonyos időközi rohamokkal nem küldi magát, — de meg a négy napon át igénybe vett gyógykezelés és kellő felvilágosítás körhelyzete felől kedvező reményt nyújt a mennyiben ez alkalommal valószínűleg a rendes tengéleti működések zavarán látszott alapulni a baj: — az egyén elbocsátható s szabadon sorsára bízathatik. Kelt Tatában, 1855. május 7-kén. Dr. Hamari.

Meglehet más volt az ok! En csalódtam! Hisz' annyi titkai vannak a nagy természetnek! De a családás még is oly kedves gyönyörben ringat engemet, mert az egyén élete még eddig igazolásomra áll. 1855-ben volt ez elmekóros gondjaim alatt, azóta három és két harmad hosszú év folyt le, s az illető egyén — miként legközelebb is tudakozódhattam felőle — ép, egészséges, betölti híven azon kört, melybe sorsa rendelé. Megzavarja-e még e baj őt, vagy más alakban mutatkozik-e egykor, ki mondja meg?!

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Biztos szer a göregekben és más edényekben forró folyadékok hirteleni föllökődése meggátlására.

A tiszta folyadékok forralásánál sima falzatu edényekben ösmeretesen nem ritkán az az eset adja elő magát, hogy ezek, daczára a folytonos tüzelésnek, nem kezdenek igazán forrni, hanem legfőlebb gyöngye kis hullámzást mutatnak, azonban olykor külső csekély megrázkodtatás következtében, vagy

minden ok nélkül is hirtelen oly nagyon emelkednek, forrnak és habzanak, hogy ilyenkor közönségesen kifutnak. Ez kevésbé történik vizes, mint szeszes, vagy égényes folyadékoknál, a mi okát nem másban leli, mint a tulmelegítésben; s ez ismét következménye az alólról vezetett hő egyenletes föl-osztása- és halmozódásának.

Ezen kellemetlen körülmény elhárítására szükséges a folyadékokban az egyenlő meleg föl-osztását lehetőleg gátolni, s inkább a meleg özönlését a folyadék felső fölülete fölé előmozdítani. Ilyen özönlés azonnal történik, mihelyt az edény alján a folyadékban kiálló kemény test van jelen; így egy homokszem is képes ezt eszközölni, azért oly görebben lepárlani, melynek gyurmájában ilyen található, sokkal könnyebben s nyugodtabban lehet, mint az egészen tisztában. Miután azonban beolvasztott homokporú göregek épen ezen a helyen sokkal könnyebben repednek meg, azért inkább veszünk egészen tiszta üvegű görebet a lepárláshoz (destilliren) s a homokport a folyadékba vetett üveg-, quarz- vagy platinsodrony stb. darabokkal pótoljuk.

De a czélzott eredmény ez által csak részben éretik el. — Az özönlés, mely a kemény test legalsó pontjából indul ki, ennek csak legmagasb pontjáig folytatódik, czentül a hozzá legközelebb fekvő folyadék rétegeiben vész el. Ha azonban föllötte még magas folyadék-oszlop áll, legalább ez tétetik a tulmelegítés állapotába, mi aztán forrást, habzást idéz elő, legtöbbször azonban még sem oly veszélyesen, mint ha a kemény test egészen hiányzik belőle.

Ha azonban a meleg özönlését közvetlenül a folyadék fölületéig vezetjük, minden kellemetlenségtől tökéletesen föl vagyunk mentve, ezt pedig egyszerűen úgy érjük el, hogy ha oly kemény testet választunk, mely a lepárlási edény aljától egész a folyadék fölületéig ér föl. Majd minden esetben alkalmas erre egy 1 vonalnyi vastag üvegpálca; csak az igen nehezen forró folyadékoknál péld. kén-savnál más hővezetőt veszünk igénybe, t. i. platin drótot, ez azonban vastagságára nézve legalább is közepszerű kötőtűhez legyen hasonló.

Mióta az égvényes, szeszes, vizes stb. folyadékokat bele eresztett s ezek fölületéig érő üvegpálczával lepárlom, mondja Wittstein, azóta a fölvetődés s kiforrás minden veszélye megszűnt, a göreb tartalma hamar kezd forrni, s nyugodtan forr.

A *taxus baccata* bogyoinak ártalmatlansága.

Egy tudósítványban (Bericht) közöltetett, hogy a *taxus baccata* levelei a lovakra nézve igen mérges hatással lettek volna.

Eme méreg-tulajdon ezen fa bogyoínál egészen hiányzani látszik, mint ez göttingai Schlotthauber ur következő jegyzeteiből kitünik.

A mint múlt ősszel a szép világos-vörös *taxus bogyoí*-nak elővigyázattal történt kóstolása alkalmával egy napszamos az itteni fűvészkertben ennek ártalmatlansága felől biztosított mondván: hogy ő az uralgó előítélettől menten — mintha t. i. ezen bogyók hasonlóan mint a fa minden zöld részei mérgesek volnának — minden káros hatás nélkül több ízben jól lakott velők, az ember ösmert becsületességének hitelt adva, annyit ettem belőle, a mennyit elérhettem s csak ugyan semmi rosszat sem éreztem utána. A minő nyalánság néznek ki ezen bogyók, oly kellemes édesek, s leves jó ízűek is, s miután a nőifa majd minden évben nagy mennyiségben termi meg, azért a *Taxus* mindig zöld sűrű lombja, a hímfa virágainak szépsége, s a nőifa bogyoínak jó ize, nem különben az igen tartós fa finomsága miatt az erdőben-, kertekbeni ültetésre igen ajánlatos, azonkívül hogy diszül, továbbá sűrű falzat homlokzat készítéséhez használható, a rosszabb helyek fedezésére, s a gyöngébb fa nemek hideg szelek (kelet-éjszak) elleni védelmére szolgál.

A Perubalsam kémléséről.

Ascoop F. szerint a balsamot e végből honyhasó oldattal, mely $5\frac{1}{4}$ sulyrész só- és 27 rész vízzel készül, föl kell rázni

s azután félretenni. Ha ez tiszta, akkor tökéletesen a konyhasó oldata alá telepedik meg, a netaláni csalási keverékek, mint kövér olajok, lang, Copaiva balsam a konyhasó oldat fölött gyülekeznek meg.

Schwarz kísérletei, melyeket e végre tön, nem egyeznek meg ezen állítással.

Ha a Perubalsam 10 résznyi Copaiva balsam vagy langgal vegyítettett, tisztának külölte magát, ha azonban kövér olaj volt a balsamhoz keverve, ez az olajjal együtt, a nélkül, hogy az utóbbi észrevehető lett volna a konyhasó oldatán fölül kivált, tehát nem sülyedt alá, mint ez a Copaiva balsam és borszesszeli keveréknél tapasztaltatott. Egyedüli kiválása a hozzá kevert anyagoknak a konyhasó oldat fölületére soha sem következett be.

A pálma szilva (Datteln) és az úgynevezett Areca-dió vegyi és étrendi tekintetben.

Kletzinsky legújabb vegybontása szerint a datolya: 85 % húst, 10 % magot 5 % héjját tartalmaz. A magtól megszabadított datolya áll 100 részben: 30. víz- 36 cukor $23\frac{1}{4}$ Legumin és vonatnya $8\frac{1}{2}$ Pectin $1\frac{1}{2}$ sejteny — (cellulose) $\frac{3}{4}$ Cumarin-Citronsav- és ásványanyagokból.

Az úgynevezett Areca-dió szerző szerint nem Areca Catechutól származik, hanem hihetőleg Phytelphas macrocarpa vagy Manicaria succiferától. A megehető része mintegy 50% tesz ki, és ez 100 részben áll: $3\frac{2}{3}$ víz- $53\frac{3}{4}$ zsír- 30 fejetnye (Emulsin) $6\frac{3}{4}$ cukor 4 rost — $2\frac{1}{4}$ ásványanyagokból.

Szerző e két gyümölcsnemet egyenlő részben vegyítve

kitűnő tápanyagként ajánlja az üdülőknek, miután ez mind a négy lényeges tápanyagot tartalmazza; ugymint: hamusókat (Aschensalze), szénvízgyeget (Kohlenhydrate), zsírt, protein anyagokat és pedig könnyen emészthető s jó ízű alakban együlve. E gyümölcsnemekből egyegy $\frac{1}{2}$ font fölötteteknek egy napi táplálkozásul teljesen elégséges.

A tejcukor meghatározása a tejben.

Eddig azt hitték, hogy a tejcukor mielőtt égvényi borsavas-réz-éleges-hamoldattal (alkalischer weinsteinsaurer Kupferoxyd-kalilösung) meghatározatnék a tejben, ennek előbb meg kell aludnia, mi által a saj tanytól megszabadul — illetőleg megtisztul (geklärt wird.)

Boudet és Boussingault jelenleg azonban azt találták, hogy ezen kerület nem szükséges, a művelet folyamát ép úgy lehet a zavaros tejben, mint a savójában észlelni. A felől is meggyőződtek, hogy a tej többi alkatrészei nem okoznak zavart e tekintetben; ők ugyan is a kísérlet alá veendő tejet két-felé oszták az egyik részt közvetlenül, a másikat a megalvás és átszűrés után rézoldattal kémlelék, és ez utóbbiból mindkét esetben egyenlő mennyiségre volt szükségök. Ezután a tejhez megmért mennyiségű tej cukrot tettek, rézoldattal ismét titrirozták, és ebből ép annyit kellett igénybe venniök, mintha a tejcukrot tiszta vízben oldozták volna föl.

(Wits. Vjs. VIII. 1.)

T Á R C Z A.

Néhány szó orvos-gyógyszerészi tudományos állásunkról és teendőinkről.

I.

Orvosi lapunk folyó évi első számában mondtuk, hogy a természettudományok nálunk még általában keveset és diletans módra miveltenek. Nemcsak, de különösen az orvosok és gyógyszerészek is — habár az nekik hivatásukból folyó egyenes és természetes kötelességök is — ritkán és legtöbbszörre szinte csak felületesen és töredékesen mivelik azokat; s hogy a gyógyászat és gyógyszerészet megtanulásában és gyakorlásában még nagyon hiányzik azon komoly tudományos szellem és tevékenység, mi nélkül pályánkon ugyan kenyeret kereshetünk és sok jót is tehetünk, de sem a hazai önálló tudományosság föl nem virágozhatik, sem az orvosok és gyógyszerészek új társadalmi viszonyok közt nem foglalhatják el azon állást, melyre őket tudományuk értéke és közhaszna jogosítja.

Midőn ezeket köztapasztalat nyomán állítottuk s az orvosok és gyógyszerészek tömege azon irányát roszalottuk, melynél fogva életüknek nem csak fő gondja — miről nem igen tehetünk — de fő figyelme és törekvése is csaknem kizárólag a gyakorlat megszerzése és kiterjesztésében, vagy az üzletbeni nyereség-emelésében özpontosul: korántsem volt szándékunk ügyfeleinktől a gyakorlat fitymálását vagy az üzlet elhanyagolását kívánni, s őket a földi kincsek megvetésére s a votum paupertatis fogadására buzdítani.

Ezt mindenki saját lelke sugallatára teheti, ha úgy tetszik; mi azért se jobban se rosszabbul nem fogunk róla vélekedni, mert a tettet annak indító okai, az embert egyéb lényegesebb érdemei szerint szoktuk megítélni és méltányolni.

Mi a duma értékét és az anyagi önállás becsét sokkal jobban ismerjük, semhogy azt ne óhajtánók, hogy mindenki szakértő, szorgalmas fáradozásainak realis jutalmát is arassa, s ne csak öreg napjaira legyen biztosítva a szűkölködés ellen

de hogy már élete derekán is becsületes függetlenségre teheszen szert, melynek tudata a férfi erejét megkettőzteti, s személye állását és tekintélyét biztosítván, tevékenységének a közjóra nézve megfelelő tért és módot nyújt.

Találkoznak kik rossz néven veszik az orvosnak, ha az, bár a betegek irányában önkényt magára vállalt kötelességek kára nélkül is, más becsületes ipar által igyekszik saját és övéi vagyonbeli állását segíteni. Mi ebben rendünk és hivatásunk lealacsonyítását nem láthatjuk, valamint abban sem, ha a talán nép- és vagyon szegény vidéken élő gyógyszerészek a csekély jövedelmet más tisztességes üzlet által iparkodnak kipótolni, mi minden esetre jobb és állásunkhoz méltóbb, mint ha nyegle hirdetévények és csodaszerű gyógymódok és gyógyszerek kikürtölése által tudományunkat és hivatásunk hírnevét compromittálják.

Tisztességes és becsületes keresetmódnak tartunk pedig minden foglalkozást mely embertársaink károsítása nélkül a köz vagyont értékesíti és növeli. Elmultak hála Istennek az idők hol a hasznos munka és iparnak sok neme — még a sebészet is — a szolgaság bélyegét viselte, s a szabadalmazott osztályok némely foglalkozásokat monopolizálván a többieket aljasaknak és becstelenítőknak nyilvánították.

Mi jól tudjuk, hogy az orvos és gyógyszerész keresetében sokkal jobban meg van kötve, mint bárki más, hogy a status és egyesek követeléseiről irányukban sokkal követelőbbek, s hogy fáradozásaik jutalma gyakran sokkal csekélyebb, mint azt munkájuk tudományos értéke szerint várni lehetne, s hogy végre ez is gyakran megtagadtatik tőlük, alig maradván tisztességes módjuk a megtagadott díjak megkeresésére, sőt saját kiadásaik megtérítésének kieszközlésére.

Ha a független állás valahol előnnyel bír, minden bizonynyal előnnyel bír az a tisztán emberi jólét előmozdítására törekvő orvosi hivatásnál, hol valódi alárendeltség nem létezik, s mindenki önállóan, saját felelősségére cselekedni kénytelen, s melyet méltóságához illően csak az követhet, ki

szabadon és függetlenül működhetik. Ezt mindegyikünk, ki a gyógyászatot nem pusztán keresetként akarja űzni, érzi, s önállását és szabad cselekvését szellemi felsőbbség és tudományos kiképezés, jellemének erélye és fensőbbisége, a vagyoni állás biztosítása vagy szükségének minél nagyobb megszorítása által elérni törekszik. Azért az orvosok és hivatásuk, valamint a közönség és közegészség érdekében is csak óhajthatjuk, hogy a hivatalbeli orvos úgy legyen a társadalom és állam részéről ellátva, hogy minden erejét hivatala kötelességeinek szentelhesse, a magán orvos pedig betegei által úgy díjaztassék, miszerint más foglalkozáshoz nyulni ne kényszerüljön, a gyógyszerész, hogy vállalatára hű és lelkiismeretes kezelése által gyarapodhassék, s mindegyiküknek ideje, módja és elég szellemi képessége maradjon közhasznú tudományuk folytonos művelésére és öregbítésére.

De mind a mellett, hogy e követelések igazságos voltát elismerjük, az utat, melyet korunkban, sok orvos és gyógyszerész honunkban és azon kívül, az önállás, tekintély és vagyoni elérése végett követ, nem tarthatjuk czélszerűnek, s nem azon utnak, mely hivatásunk méltóságához illik, melyen az orvosi tudomány hazánkban s annak jótéteményei a közügyre és egyesekre nézve gyarapodhatnának, s melyen elvégre az orvosi rend dísze és becsülete s az egyesek jóléte is biztosan megállapíthatnák.

Mi a dolgokat élőkre állítani, állapotunkat sötét színekkel festeni nem akarjuk; de hogy állításunk nem alaptalan, kiki meggyőződhetik ki az orvosok és gyógyszerészek módorát, törekvéseit s ezek eredményeit a mint azok az életben nyilvánulnak, szemügyre veszi. — Tagadhatlan miszerint tanulóink legnagyobb része tanulmányainál mennyiségileg csak a szigorlatoknál megkívántató tárgyakra szorítkozik, s valamely tudomány mélyebb és gyümölcsöző elsajátítására ritkán szánja el magát; tagadhatlan miszerint az iskolából kikerülő fiatal ügyfeleink közül legtöbben elégséges kórházi gyakorlat, mint az addig szerzett tudományok életre való kiegészítése nélkül neki iramlanak a praxisnak, s miszerint még azok sem tudják kellően felhasználni a jó alkalmat alapos kiképzésükre s tanulmányuk és az iskola gyengéiből eredő tudományuk hiányainak kipótlására, kik Pesten, az egyetem székhelyén, megtelepednek, vagy az itteni kórházaknál s magánál az egyetemenél foglalkoznak, midőn nem a tudományosság és tudomány általi kitűnés útján iparkodnak jövőjüket megalapítani, hanem a praxis körül sűrűgven és forogván, ismeretségek és ajánlatok taposott ösvényein igyekeznek célhoz jutni. — A magán gyakorló sőt a kórházi orvosok és tanárok is, kik a tudomány terjesztése és fejlesztése különösen hivatvánk — mi önön magukat hívjuk fel tanúknál — hasonlóképen nem a tudomány mezején látják és keresik kiválóan a babért és dicsőséget, de a hiányzó előkészület és gyakorlatlanság miatt egy részt nem is tehetik, — mi által nem egy jeles emberünk szellemi ereje a praxis nyűgében s jelentéktelen, nem is mondhatni betegségek gyógyításában, hanem csak betegek ápolgatásában szükség nélkül fölemészttetik, eltörpül és semmivé lesz, s a hazai kórbuvarlat és tudományosság a gyámság alól felszabadulni és önálló életre szert tenni nem tud. — Végre gyógyszerészeink is leginkább csak akkor jajdulnak fel, ha realis és personalis jogról van szó, ha esetlegesen az iparosok osztályába csöppennek, vagy valamely avatlan raisonneur által tudományos hanyagsággal és irodalmunk iránti közönyösséggel vádoltatnak, — miben igazuk lehet, csak tennének is mást valamit. — A nálunk csak legujabban fölmerült nyegle hirdetvény-terjesztéskről és tudomány ellenes álgógytanok követőiről szólni nem akarunk, mert azok az egyetemes orvosi világ alál tisztességes tartott szokás és úttól eltérven, minden közösségről volt ügyfeleikkel lemondtak.

Tudjuk hogy kivételek vannak, hogy egyesek erőjükhöz képest sokat is tesznek, hogy sok derék ügyfelünk csak az alkalom és mód hiánya miatt nem tud tenni, de minden vállalat-hoz örömet csatlakozik, mely bár mi csekélységgel is ígér járulni tudományos kimiveltetésünkhöz; meg vagyunk győződve arról, hogy az ösezes magyar orvos-gyógyyszerészi közönség az öröklött s nagyrészt nem a mi hibánkból eredő pangást csak kényszerülve tűri, s abból mielőbb kibontakozni s új életnek,

tevékenységnek és szellemi mozgalomnak indulni óhajt. De azért a pangás meg van, tudományos szó gyéren hangzik s a felelet reá oly ritka, hogy az, ki ejtette nem tudhatja valjon szava nem hangzott e el pusztán s vissza vonul magányába. —

Ki az imént felsorolt hátrányokat maga nem vette észre, vagy összehasonlítás útján létökről meg nem győződött, ki állapotunkat megszokta vagy annak leírását túlzottnak tartja, tekintsen végig orvos-gyógyyszerészi irodalmunkon, vizsgálja városát, vidéke tudományos tevékenységét s az egyesek foglalkozását és olvasmányát, vegye tekintetbe kórházaink s tanintézetek nyilvánosságra jutott tudományos munkálatait s orvos-gyógyyszerészi tudományos társulatok hiányát és nem lesz szükség, hogy állásunkat más szerencsésb helyzetű nemzetek tudományos állásával összevetse; — azt legalább meg fogja engedni, hogy az eddiginél többet is tehetünk s hogy tennünk is kell; — mást, ez uttal, mi sem akartunk mondani.

V e g y e s e k .

** Pest, febr. 5-kén. A pesti sebészeti kórodán kórházi orbáncz uralkodik. Az ujvilág-utezai ódon Jezsua épület saját — de a betegek nézve érzékeny módorban — szakonként óvást tesz azon erőszak ellen, melyet rajta 25—30 év óta elkövetnek, midőn azt oly szolgálatok tételére kényszerítik, melyekre koránál és korunk igényeinél fogva teljesen képtelen, — s hol kórházi fenével, hol orbánczszal, hol gyermekági lázzal stb. támogatja a tanárok és a tudomány követeléseit. A szerek és módok, melyekkel eddig a korhadt ház insufficientiáján segíteni akartak, csak annál szembetűnőbbé tették annak teljes tehetlenségét. Ugy jártunk vele mint az egykori felföldi abderita a rövid lajtorjával, melyet midőn meghosszabítani akart, alsó részét elfűrészelte, hogy azt annak felső végéhez szögezve, — csak rövid maradt az. Előbb a bennlakó tanárok és egyetemi szolgálók költöztek ki; ezeket követték a muzeumok; de a vándorlás által csak a vegyészeti és pharmacologia nyert egy pár szobát és a boncztan egy két zugot; az ujonnan kinevezett physiologiai és állattan tanárok már ismét nem fértek a tágulni nem akaró falak közzé, de szerencsésjókra az ugyan akkor vett állatgyógyintézet épületében üthették föl műhelyeiket. A kórodák ezen fogyatkozások és telések alatt alig nyertek valamit, a szülészi és különösen a sebészeti kóroda éppen semmit. De nem is maradt el a nemesis! — A szülészi kóroda, mint értesültünk, már szinte azon ponton állott, hogy bezárassék s az illető tanár annak áthelyezése végett a gyermekkórházba folyamodott; most a sebészeti osztály nem eléggé szellőztethető szűk helyiségében, minden elővigyázat dacára is gerj fejlődött ki, mely két beteget elragadott, s néhányat csak nagy nehezen sikerült megmenteni. Halljuk, miszerint a sebész bel-gyógyászati kóroda főnöke szíveskedett a halálozás mielőbb megátlása végett egyik szobáját ideiglenesen a veszélyeztetett betegek számára átengedni, s hogy erélyes intézkedések történtek jövőre is ilyen balesetek megelőzése végett. — Nézetünk szerint az ó épület falai közt arra nézve segítség nincs; ez jó lehetett akkor midőn a tudomány kis koru volt, tradition és hiten alapult, midőn azt csak könyvekből betölték, ép- és kórtani kísérleteket, vegyi munkálatokat, bonczolatokat nem tettek, műtételeket pedig csak néha néha ornamenta gratia, s az ily rothadt szerves anyagokból helyben fejlődő pusztító bajokat járványoknak hitték, melyekről csak Isten tehet, de ember nem. E nézet jelenben a tudomány és humanitás elveivel egyaránt ellenkezik, s bár hisszük, hogy ez elvek értelmében a bajon segítve lesz, s óhajtjuk is hogy az mielőbb megtörténjék, gyökeres orvoslást mégis csak új helyiségektől, nevezetesen a mesés „köz p o n t i é p ü l e t“ felállításától várunk s remélünk.

γ A budapesti orvosegylet jan. 29-én tartott r. gyűlésén Dr. Stöckinger tanár, Linhart würzburgi professor húgyesőmeteszét (urethrotom) mutatta be. Ez alkalommal szakismerettel elemezte a Ricord-féle egyenes és görbített az Ivancsics-féle hát és előre metsző; a Leroy-féle vékony végű és hátra domborodó és Stilling vezér kutaszszal ellátott és két

oldalt vágó metesztét. — Linhart húgyesőmetesze a többiek fölöött előnyvel bír, mert 1) görbült vége vékonyabb lévén a szorok nagyobb fokánál bevihető; 2. a metsző gerelyek két oldalt működven, az átmetszés biztosabb; 3. az átmetszés előlről hátra történhetik; 4. a vezérkutasz-alaku meggörbült első része biztosítja a műtétet. — Az értekezőt, felszólította az ügyfeleket miszerint kísérleteket tegyenek ez eszközzel és tapasztalataik eredményét közöljék. A jelenlevők közül többen a húgyesőszorok bemetszés általi gyógyítás szüksége és czélszerűsége ellen szót emeltek. A tudósító csak a vitatkozás vége felé jelenhetvén meg a gyűlésben a pro et contra érvekről ezennel nem tehet jelentést, mi annál kevésbé is szükséges, miután a húgyeső bántalmak gyógyítása általában tüzetett ki vitatkozás tárgyául, a midőn alkalma leend a mulasztottat kipótolni.

Ezek után Hirschler tudor a londoni s különösen a szemézi kórházak szerkezetét adta elő.

— A mai hivatalos lapokban egy belügyministeriumi rendeletet olvasunk f. é. jan. 16-ról, az új osztrák gyógyszer-árszabályt illetőleg, mely f. é. mártius hó 1-től minden koronaországokban érvényes leend.

Bécs. A Zeitschrift der Ges. der Aerzte szerint Bécsben a kormány, a közönség és az egészségügyi személyzet egyaránt osztatlan és élénk érdekléssel kísérik a vízzel való ellátás és az elvezető csatornák kijavítása kérdését, melynek megoldására a belügyminister ő exca, bizottmányt nevezett ki a cs. k. bécsi tud. academia praesidense Báro Baumgartner elnöke alatt. A bizottmány három fő irányban derítendő föl a fontos tárgyat, midőn azt vegy-műtani, erőműtani és közigazgatási szempontból vizsgálat alá veszi. A bizottmány egyes osztályainál a főváros csak nem minden jeles kapacitásai vannak alkalmazva; a tárgy megvitatása egyrészt az orvosi egylet valamint az orvostudori collegium érdemei. London, Páris, Berlin és Hamburg ez irányban tett tapasztalatai és rendszabályai szinte tekintetbe fognak vétetni. A vízre nézve nemcsak a Duna folyama és csatornája, de a Wien, a vízvezetések, s a köz és házi kutak is vizsgálatnak. A vizsgálati mód meg van állapítva, sőt a vegyi tekintetben nyert eredmények már rendőrségi intézkedéseket is idéztek elő, melyeknél fogva a Ferdinandhid melletti halász kunyhók eltávolítása megparancsoltatott.

Minthogy a könleg- (Ammoniak) tartalom legjobban mutatja valjon a víz fertőzve van e ártalmas anyagokkal, ennek mennyisége mindenek előtt határozottat meg. Az eddig tett vizsgálatok szerint tartalmazott 1. a Nussdorf mellett m. év dec. 16-án + 1°R. a Duna folyamából meritett víz 1°/o könleget; 2. a duna-csatorna vize az Alser-patak beömlése alatt 2°/o; 3. ugyanannak vize a gözhajó hivatal alatt 13°/o; 4. a duna-csatorna vize f. év jan. 15-kén 0° R. és — 3 vizállásnál a Ferencz József laktanya átellenében 31°/o; ugyanott a gözhajó hivatal mellett (a Wien folyó beömlése alatt) 32°/o — Hasonló eredménye volt a Wien folyó vize vizsgálatának, melyben 1858 dec. 29. 0° R. találtak: 6. Purkersdorfnál 0°/o könleget; 7. Schönbrunnál (ugyanazon hőfoknál) 14°/o; 8. a Landstrass Bécs külvárosi hidnál (+ 05°R) 54°/o. — 9. A Ferdinand viz-vezetében 0°/o; 10. A bécs-ujvárosi csatorna kikötőjében (jan. 16-án, 0°R) 1. 5°/o.

A könleg tartalom különbsége a dec. 26-án és jan. 15-én a dunából meritett vízben megfeythető az utóbbi hó sekély vizállásából (—3.) E kutatások folytán a Bécsben gyakrabban s némely városrészen mindig hevesben uralkodó járványok iránt is remélnek érdekes adatok nyomába jutni.

Boussingault vizsgálatai szerint a Seine vize Párisban fenn a pont d' Austerlicz mellett 1. 8°/o, és lenn a pont de la concorde mellett 2. 5°/o, könleget tartalmaz, miből Páris elvezető csatornáinak előnye a bécsiek fölött igen világosan kitünik.

Az erőműtani Comité, kinek egyik tagja a jeles építész

Forster tanár maga járja be nagyrészt a csatornákat, hasonló erélylyel működik. — A régi csatornák czélszerűbbeknek találtattak, mint az újak, melyek a ganajt minden oldal felé elvezetik, csak oda nem hová kellene. — Egy új csatorna terv készítése sok munkába és költségbe fog kerülni, de az már engedélyezve van. — Az összes ganajt a főcsatornán szándékoznak kivezetni oly helyre, hol az nagyszerű reservoir-okban az egészség kára nélkül meggyűlhet és mező-gazdászati czélokra használtathatik föl.

Hogy a víz az egészség egyik fontos tényezője, talán a legfontosabb, az napról napra jobban kiderül; s óhajtható miszerint városunk is e tekintetben a szükséges intézkedéseket mielőbb megtegye, mert a mulasztás által csak lakosai egészségét veszélyezteti s az el nem kerülhető költségeket szaporítja.

— Legmagash határozatnál fogva a bécsi József-Academia tanárai ezentul nem fognak többé, hol a polgárihol a tábori orvosokhoz tartozni, hanem mindnyájan egy rangba és állásba stb., az egyetemi tanárokkal állíttatnak.

— Dr. Frankl L. A. a görög megváltó rend lovagkeresztjével diszítettett föl.

Boroszló. A Med. Wschr. szerint Frerichs boroszlói tanár csakugyan Berlinbe meg van hívva, hol már a folyó iskolai év második felében húsvét után, kezdi meg előadásait.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1859-iki jan. 27-feb.2-kig ápolt betegekről.

		Felvéte.			Elbocs.			Meghalt			Visszamaradt				
		Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elmekör.
		férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők			
Januar	27-kén	9	8	17	12	5	18	4	1	5	273	286	3	3	17
"	28-kán.	9	5	14	4	3	7	1	1	2	277	287	3	3	17
"	29-kén	8	3	11	10	18	28	1	—	1	274	272	3	3	17
"	30-kán	3	6	9	4	3	7	—	1	1	273	274	3	3	17
"	31-kén.	3	5	8	15	7	22	1	—	1	260	272	3	3	17
Febr.	1-jén.	12	7	19	10	14	24	1	2	3	260	262	4	4	17
"	2-kán	6	6	12	14	—	4	1	1	2	259	267	4	4	19

A közegészségi állapot még mindig kedvezőnek mondható; — a kedvezőtlen időjárás mellett a betegek száma meg is fogyott, még pedig a gyógyulás után. — A halálozások 2/3-a a gümőkórra esik. — Járványos kóralak határozottan nem mutatkozik.

Pályázat — megszüntetés.

— Az 1858. év dec. 28-kán közhírré tett pályázat a técsői községi orvosi állomásra visszavonatik.

Técső, jan. 22-én 1859.

Cs. k. szolgabírói hivatal.

Szerkesztői nyílt levelezés.

Dr. L. E. urnak. A Thomson-Luerféle hörgömeteszt Balassa tr. módosítása szerint Fischer műszerkészítő által elküldettük, nem különben a hozzávaló csövet stb.

Dr. F. L. urnak Bécsben. Levelét és küldeményeit megkaptuk, és mielőbb felelünk.

J. urnak. Örvendünk, hogy kívánságát teljesíthettük; a szives közremunkálást köszönjük.

— Bocsanatot kérünk azon tiszt. ügyfeleinktől, kiknek némely küldeményeit eddigelé nem közöltük; az adatok melyeket tartalmaznak, minden esetre érdekesek s általunk annak idején föl fognak használtatni, csak az időt és módot sziveskedjenek reánk bizni.

Lapunk teljes számu példányaival még szolgálhatunk.

Előfizetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egész év 9 fr. vidéken felév 5 fr. egész év 10 fr. új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetvények bérmentesen küldendők. **Hirdetések** közöltetnek soronként 14 új krért.

Megjelenik minden Vasárnap. Megrendelhetni minden es. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél ujtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utczán 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL,

kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: A járványszerű hártvás köthártyalobról. (Vége.) Dr. Hirschlertől. — Töredékek a nőkérgyógyászat köréből, I. Méh-kórok (Folyt.). Semmelweis tr. előadásai és Scanzoni tankönyve után közli Dr. Maizner J. — Gyógyászati köz-mények. — Lapszemelvények.

Tárca: Néhai Dr. Csorba József emléke. — Január-havi szemle a pesti sz.-gyermek-kórházból.

A JÁRVÁNSZERŰ HÁRTVÁS KÖTHÁRTYA-lobról.

(Conjunctivitis membranacea.)

Dr. Hirschlertől.

(Vége.)

A kórfolyam eddigi leírásánál inkább a jellegző mint a mellék tünetményekre voltunk tekintettel, mely utóbbiak szintoly sőt nagyobb mértékben megérdemlik a gyakorló orvos figyelmét, midőn amazok főleg az elvont kórkép megalakítására szolgálnak. Mert tagadni csakugyan nem lehet, hogy a gyakran fölötté apró fakadékok a szemteke és héjak takhártyáján sokkal kevésbbé tűnnek szemünkbe, mint a héjak daganata, a könnyezés és nyákelválasztás s a fájdalom, melyeknek fokozása vagy csökkenésétől tételeztetik föl ítéletünk a baj állásáról. S ezen már külső megsejtelésnél is egyrészt észrevehető kórtünetmények valóban annál fontosabbak, miután meg kell engednünk, hogy ama sarkalatos és jellegző ismejelek irányában némi önállósággal birnak, és sok esetben, jelentéktelen hártvás és küteges kiválasztás mellett nagy fokban, és megfordítva tetemes kiterjedésű izzadmányoknál csak igen kis mértékben szoktak jelen lenni.

Ha e kísértő tüneteményeket elemezzük, mindenek előtt a daganat vonja magára figyelmünket, miután nagyságáról legbiztosabban következtethetünk a kórfolyam hatályára. Rendszerint téstzás s egyszerűsmind vizenyös (oedematös) daganatot találunk mindkét szemhéjon, mely a baj fogyásával egyenlőpést tart; de nem ritkán merőbb, fájdalmas és feszes héjdaganatot is észlelünk, mely mindenkor mereven kórtermény lerakódására mutat a takhártya szövétébe, s minket csak valamivel nagyobb kiterjedésénél is óvatosságra int a helybeli gyógykezelés alkalmazásánál. Ilyetén alakok már átmenetet képeznek a térímbeles köthártyalobhoz, s az imént felállított kórképet lényegesen módosítván, a lefolyást tetemesen lassítják,

s a mi legfontosabb, könnyen szolgáltatnak alkalmat a szemhéjbőr összezsugorodására, habár igen kis mértékben is. Ha az ily lefolyás a főlebb elmondott felületen takhártya bántalom fogalmával ellenkezik, úgy ennek oka csak a betegségek azon természettörvényén alapszik, melynél fogva alig észrevehető átmenetek mindenütt történnek, hol a rendszerező ész élesen körülvonalt kór-schemákat fölállítani óhajtana. — A helybeli hönövekedés egészen arányban áll a daganattal, rendesen csekély, de hevesb eseteknél tetemesen főlebb száll. A fájdalom nagysága, kisdéknél, kikről itt szó van, nehezen határozható meg, de nagy nyugtalanságuknál fogva igen tetemesnek látszik; a könnyezés, valamint a többi elsorolt tünetek különösen a kiütési szak sajátjai. A nyákelválasztás, melyet valóságos utótüneteménynek (Epiphoenomenon) s a kísértő hurutkinyomatának kell tartanunk, gyakran igen soká a tulajdonképi kórfolyamaton túl is tart és idült takárrá fajul, a köthártya állandóan megmaradó bársonyszerű felduzzadásával, vagy a betegség tetőfokán takáralakot ölt, mely esetben a baj valóságos természetét könnyen félreismertjük és azt croupus köthártyalobnak tarthatjuk.

Rendesen mindkét szem egyszerre szenved, csak felnőtteknél gyakoribb az egyoldali bántalom.

Ezen tény következetesen oda utal, hogy a bajt belső okokból származott általános kórnak tekintsük, mely legközelebb a test természetes nyílásainál a takhártya felületén küli magát. Ha a köthártyán föllépő jellegzetes tünetményekre figyelünk, a szemteken jelentkező fakadékok által könnyen azon gondolatra jöhetnénk, miszerint csak módosított küteges köthártyalobbal van dolgunk, miután e fakadékok csak ugyan fölötté ritkán hiányzanak. De másrészt ismét a conjunctivitis pustulosa lefolyása és tüneteinek föllépése egészen különböző és sajátságos, kiváltképen a fakadékok elkülönített és jobban elszigetelt megjelenése által a szemteken és minden általános kórtünetmények hiánya miatt. De véleményünk egy külön sajátságos hártvás kötlob valóságáról még nagyobb súlyt nyer a hártvaképződés egy időbeni föllépése által a szájüre-

ben, valamint az izzadványos lemezek átvitele által a beteg szeméről más egyén szemére sőt annak szájtakhártyájára, valószínűen egyenes fertőzés útján.

Itt találkozunk egyszersmind a legfontosabb kóroktani mozzanatokkal, — melyeknek taglalása e vázlat közzétételénél leginkább szívemen fekvő. — Nekem először is számos észleletek nyomán kétség kívülnek látszik: egy alapul szolgáló általános bántalom, mely lázas mozgalmak, izzagos kiütések és zsebre (Aphthae) képződéssel küldi magát. Másodszor ép oly bizonyos, hogy a bélhuzam takhártyájának bántalma, a mennyiben ez alatt a szájúreget nem értjük, e kórfolyamatból egészen kimarad, miután én hasmenést csak a legkritikább esetekben tapasztaltam, holott azon jelek szinte sohasem hiányoztak, melyek foghasadásnál szoktak jelen lenni. A fogzás befolyásáról e kórra már annyit vitatkoztak, hogy minden további szó fölösleges lehetne, s a tárgy még sincs tisztába hozva. Én úgy képelem magamnak a dolgot, hogy a fogzásból eredő kóros izgékonyosság egyszerűen nagyobb hajlamban áll a megbetegedésre, tehát nagyobb fogékonyságban a külső kórtokozó hatányok irányában, milyent más szorosan még az épület határait át nem lépő állapotoknál is tapasztalunk, például: az álom, a terhesség, a hőség, a climactericus szak stf. következtében. Heves vagy éppen halálos hasmenés, vagy agykérlob tehát nem tételeztetnék föl egyenesen a helybeli, minden bizonynyal nem csekély izgatás által, hanem ez csak fogékonytá tenné a kisded testét kártevény, halálos okozatok fölvetelére.

Ha az itt szóban levő köthártyalob alakjánál e káros okozati mozzanatait fürkésszük, azokat a levegővel vegyített gerjben (Miasma) kell keresnünk, melyet, mint általán a gerjeket, közelebből nem ismerünk, de több vagy sok egyén együttes és egy időbeni megbetegedésénél fogva föl kell tennünk. Ezen szóval „gerj“ én valamely gőz-alaku, vegyi, mérges anyagot éppen nem értek, sőt meg vagyok győződve, hogy egykoron állattojásokat, gomba csirmagvakat (Pilzsporen) s más csirákat fogunk találni ott, hol jelenben ez östiszteletű, rejtélyes szót használjuk. Elég ha az ismeretlen valamire nézve mostanra annyiban megegyezünk, hogy tudjuk, miszerint ilyen betegség- okozó hatányok vagy ugyan azon időben különféle helyeken, vagy egy helyen is állandóan káros befolyást gyakorolnak, miként innen az endemia és epidemia fogalmát egy jobb jövőig vonjuk le.

Ezen két fogalom általán s így a hártás kötlobnál is gyakran egymással összeütközésbe jön, miután egymást föltételezik és kiegészítik. A további taglalást, mely benünket e cikk föladatán túl vinne, mellőzvé, ez uttal, azon közlésre szoritkozom, hogy én a szóban levő kóralakot a határozott járvány minden ismejeleivel oly gyakran láttam föllépni, miként az utóbbinak létezése előttem ténynyé vált. Ha, különösen a számos szegény néposztályra kiterjedő poliklinikus gyakorlatnál, hónapokig néha egy esetet sem észlelünk, máskor ismét mindennap több sőt aránylag sok esetet; ha az esetek eleinte egyenként, gyéren és eny-

hén lépnek föl, később mindig szaporodnak s hevesb és leghevesb alakokká fokozódnak; ha alábbszállásukat számra és hevessegre nézve ugyanazon arányban észleljük; végre ha előbb csak a szegénység kunyhóiban s a nagy városi nyomor lakhelyein, később a gazdagabbak gyermekszobáiban is elterjed egy sajátlagos, hasonszerű kinyomattal bíró betegség: akkor azt hiszem járványról lehet és kell is szólnunk. Ezen az említett koru kisdedeknél minden évben többször is előforduló, s éppen most is uralgó járványt régóta észlelem, s észlelik velem együtt egy év óta ügyfeleim a gyermekkórházban, hol annak ingadozásait a jegyzőkönyvekben igen jól lehet figyelemmel kísérni.

Én a hártás köthártyalob járványos föllépését az év minden szakában, minden időjárásnál tapasztaltam, s a légalkat netaláni befolyására nézve a legkisebbet sem hozhatom fel; a bántalmazott gyermekek egyéb testi viszonyai sem engedtek határozott következtetést vonnom valamely bizonyos hatányra, mely e kórt előidézte volna. Fontosnak látszik előttem különösen azon körülmény, hogy sok egyrészt beteg gyermekek együttléte a kórhajlamot fokozza, mi névszerint a szürke nénék budai intézetére nézve áll, honnan már többször egy időben megbetegedett egyének nagyobb számmal a pesti gyermekkórházba hozattak. Ily alkalmakkal természetesen a közvetlen fertőzés gondolata mindannyiszor eszünkbe jut, s a felnőttek ragályzásában, kik a gyanított kórhajlammal nem bírnak, leli legerősb támaszát. Mult év aprilis havában, midőn ilyenü megbetegedések ismét nagyobb számmal fordultak elő, két feltűnő példáját tapasztaltam a közölt bajnak felnőtteknél. Mindkét esetben a gyermekek anyjánál az egyik szem igen jellegzően hártásan volt bántalmazva, az egyiknél a hasonnemü kórt az atya nyelve alatt észlelem; mindkét esetben a szülék ápolták és csókolták kisdedeiket s a baj oly szembeütően fejlődött ki egymásután, hogy a szülék kérdezeten azon panaszszal jöttek, hogy a betegséget a gyermekektől „örökölték.“ A természetes örökösödés nem mindenkor mutatható ki, de mindenesetre jellegző, habár az átvitel feltűnő esetei csak itt ott jönnek elő. — Éppen most, midőn e kór a városban ismét meglehetősen el van terjedve, két felnőtt egyént láttam benne szenvedni, s ezek közt egy (férfi) szolgát kinek gyermekápolással semmi dolga, s hol az alsó szemhéjszájlen hét egymás mellé sorzódott izzadmány-lemezke, s azonkívül mindkét szemhéj felületén még a félholdképü ránczon is hasonló lerakódások láthatók, s a szem küleme szerint itélve a bajenyhe takáros lobnak könnyen vétethetnék. Mint főlebb említünk a baj felnőtteknél mindenkor egyoldalt, gyermekeknél csaknem kivétel nélkül mind két oldalt jó elő, miből amazoknál külső esetleges befolyásokra, ezeknél belső hajlamító mozzanatokra nagy valószínűséggel következtethetünk.

A jóslat a kötlobnál a szaruhártya bántalom jelenlététől, vagy a mennyiben attól tartunk, s a netalán visszamaradó összezsugorodástól függ, miután azonban e két mozzanat mindketteje az itt tárgyalt bántalomnál csak kivételes esetlegességek-

hez tartozik, azért általában kedvező jóslat állítható föl. Nem felejtendő azonban el, hogy egyedi esetekben nem statisztikai elvre, hanem épen a jelenlevő állapotra kell fektetnünk a jóslatot; a miért is mindenkor legnagyobb fontossággal bír a jelen állapotot minden irányban lehetőleg megösmerni. Hogy erre képesítsünk, az egész köthártyatömlőt szemeink elé kell hoznunk, a mi különösen gyermekeknél soha sem történik meg a megtekintés (Inspection) alapos módszere nélkül. — Reméljük, hogy lejárt már az idő midőn a kórodákon azt taníták, miszerint gyermekeknél soha sem szabad erőszakot használni, hanem barátságos rábeszélés, a zsebóra előmutatása, vagy cukorcsemege által annyira kell lecsöndesíteni őket, hogy ennek folytán megtekintésre alkalmat nyerjünk. A ki azt képzei, hogy ily módon juthat a kórisméhez az egyszerűen önmagát csalja meg. — Külső (fölületes) megtekintés által maga a gyakorlott szem sem fog egy könnyen ráösmerni a takhártyaállapotára, miként várhatnók ezt ujoncz, vagy nem kizárólag szembajokkal foglalkozó orvostól. Szóval: nincs mentség arra nézve, ha az orvos valamely nevezeteseb szembajt gyermeknél a szemhasadék szabályszerű fölnyitása, vagy a héjak kifordítása nélkül gyógyít; mert ezen esetben kórisme nélkül gyógyít, s a beteggel együtt a sors minden esetlegének játéka. A szülők félelme nem csak nem szabad, hogy elijesszen, sőt egy mozzanattal több arra, hogy a bajt alaposan fölismerjük, ezenkívül a vizsgálat után nyújtott tetemes vigasz elegendő jutalom azon hosszú kinért, melyet a sirás hallása okozott.

A gyógy mód a legtöbb esetben a várakozó (expectativ) eljárást nem haladja meg. Ezen névvel jelölöm azon gyógy módot, a mely mind a helybeli erősb kezelés mind belsőleg nyújtott hatályosb gyógyszerektől visszatartja magát. Leglényegeseb marad a jó levegőről gondoskodni, oly föladat, mely szegény embereknél gyakran nehezen létesíthető, kiknek lak-szobái, nemcsak a lakók nagyszáma hanem a szobában lévő konyhagözők, s minden nemü kipárolgások által vannak fertőzve. Kerülendő továbbá az ágynemük igen nagy hőfoka, s nagy figyelem fordítandó a tisztaságra különösen az arcz és az ott lévő nyílásokra nézve s pedig langyos mosások, — nyákos főzetek — által. Nem szükség dühös hashajtó kedvelőknek lennünk miként naponkint meggyőződünk lázas gyermekeknél a könnyű oldozó szerek hatásáról. — Hydromel infantum 1—2 terecs natrum nitricummal, hideg borogatásokkal összekötve a legszokványosb gyógy mód az egyszerűen lefolyó hártvás kötlobnál. A hideg borogatások rendszeresen, ha bár nem is oly erélylyel alkalmazva, mint a minő a takárnál igényeltetik, már magokban is sokszor elegendők az egész helybeli kórfolyamatot enyhébbé tenni s azt a szemre nézve kár nélküli lefolyásává változtatni. Hatásuk inkább háritó (prophylactisch) vagy is a szakonként megújuló kór hevét megakadályozó; ez azonban mindenkor, a hol tehetni, legjobban jégre tett nyomfoltok (Comprese) által eszközölendő, melyek minden pillan-

natban cserélendők. Alkalmazása itten a takárnál csak az által különbözik, hogy a hártvás kötlobnál órai szünidőket is engedhetünk, mi a takárnál épen nem szabad; az alkalmazás alatt azonban a gyakori megújítás mindkét állapotban fő dolog; miután itt a hőfok lejjebb szállításáról van szó.

Kisebb foku bántalmaknál, e két szerrel tökéletesen beérjük; nagyobb fokuaknál, nevezetesen terjedtebb izzadványoknál czélszerű a szürke higanykenőcs bedörgölése a szemgödör fölötti tájba valamint a highalvaes (calomel) belső használata kis adagokban ($\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{4}$ gr.) Nadályokat hevesb eseteknél sem rendelék, sőt a gyermekek szembajainál, kevés kivétellel, azokat nélkülözhetőnek tartom, midőn más részt nehéz alkalmaztatásuk miatt gyakran ártanak. — Utóbajok igen ritkák, s a netalán hátramaradó hurutos (catarrhalis) állapotot összehúzó szerekkel, a szemhéj göresöt a szokott módon kell kezelni. Én csak a helybeli, bár mi néven előforduló izgatószeres időelőtti alkalmazásától intek mindenkit, melyekhez könnyen folyamodunk, ha a szemhéjak bántalma figyelmünket elkerüli s azt hisszük, hogy tisztán küteges köthártyalob van előttünk, de melyek természetesen az izgatási szak befejezése előtt épen ellenjavallva vannak. Ha valaki hideg vízborogatások helyett olmos olvadékokat akar használni, ez ellen, szorosan véve, kifogásunk nem lehet.

TÖREDÉKEK A NŐKÖRGYÓGYÁSZAT (Gynaecologia) köréből.

Semmelweis J. tanár nyilvános előadásai és Scanzoni „Lehrbuch der Krankheiten der weibl. Sexualorgane“ után

Közli Dr. **Malzner János** v. szülészeti tanársegéd.

(Folytatás.)

Hengerded tükrök.

Ide tartozik a közönséges méh- vagy hüvelytükör (Scheidenspiegel), ez csonkitott kupalakkal bír, és onból készült; belső felszíne fényes, síma; hátsó vékonyabb vége tompára van lecsiszolva, nehogy alkalmazás közben érdes vagy tán éles karimája által sértést, és ezzel járó fájdalmat okozunk. —

A Fergussonféle méhtükör üvegből készült; az üveg belső fölszíne síma, a külső vékony ezüst-fancsorral (Amalgama) van befuttatva, melyre egy kaucsuk-boríték van szorosan rá illesztve. Hátsó végén vagy egyenesen, vagy ferdén van elmetszve; ezen metszfölület szinte tompán végződik a feljebb említett kedvezőtlen körülmény kikerülése végett; — mellső végén trombita módjára egy kissé kiszélesül.

Ujabb időben Mayer által Berlinben tejüvegből (Milchglas) készült tükrök jöttek alkalmazásba. — Ezen tükrök mindnyája gombos vezérkutaszsal bír, mely, — ha a tükrő a hüvelybe jutott azonnal eltávolíttatik.

A mi e három tükrő hasznavehetőségét illeti, tudnunk kell, hogy az óntükör a megvizsgáltatandó részeket homályosabban fogja előtűntetni, mint a más kettő; azonban ezek törékenyek; — továbbá az óntükörnek síma felszíne hamarabb megkarcolódik, meghomályosodik és elromlik, s tisztántartása nagyobb bajjal jár, s végre a befecskendett edző folyadékok által olyannyira megtámadtatik, hogy tükröző símaságát

egészen elveszti; ezen utóbbi tekintetből az üvegtükrök előnyösebbek.

Ha izzó vasat szükség alkalmazni, akkor sem üveg, — sem öntükröket — mivel ezek jó melegvezetők — alkalmazni nem szabad; hanem e célra valami rossz melegvezető anyagból: szarv- vagy puszpángfából készült tükröket használunk.

Több lemezű tükrök.

Ezek mindannyia fémből készül, s vagy két lemezű mint a Ricordféle, vagy három lemezű, mint a Segalasféle, vagy végre négy lemezű, mint a Charriéféle méhtükrök. — Ezen tükrök egyáltalán soha sem világítják meg annyira a hüvelyt, mint a hengerdedek, s e miatt nem vehetni ki oly tisztán a belső részek színezetét; továbbá mindig némi fájdalmat okoznak lemezeiknek szélyelválása által, s a hüvely redői könnyen becsíphetnek a lemezek közé, s így a hüvelynek tetemes sérülését idézheti elő.

Ujabban e tükröket némely nőkörgyógyászok akként módosíták, hogy az egyes lemezeket kisebb nagyobb ablakokat alkalmaztak. Ott, hol csak a hüvely falzatainak alkatáról van szó, oly tükröket is lehet használni, melyek vékony — egy mástól kellőleg eltávolítható, s tompa végei szárazakkal bírnak.

A méhtükrök következőleg alkalmaztatik: a betegnek vízirányos hátfekvés adatik egy kissé felemelt keresztájával; egyik kezünk hüvelyk — s mutatóujjával a szemérem ajkakat egymástól annyira eltávolítjuk, hogy a szeméremhasadék szabadon látszó legyen; — most a vezérkutaszszal ellátott s kellőleg megolajozott műszer hegyét a szeméremajkak hátsó eresztékére illesztjük, s gyöngéd forgó s furó mozgások között a hüvelybe toljuk akként, hogy annak hegye a keresztcsont kivájlásának közepe felé tekintsen. — Kevésbé táj ivarrészeknél a hüvelyszorító izom (m. constrictor cunni) táján akadályra bukkanunk, mely az izom összehúzódásától ered; — ha ilyenkor a betegnek ok nélkül fájdalmat okozni nem akarunk, úgy minden erőszakoskodástól tartózkodva — a műszer gyöngédén és ovatosan mindinkább befelé toljuk mindaddig, míg a hüvely feneke által okozott akadályból a műszernek a hüvelybe kellőleg történt benyomulása felől meg nem győződünk.

Ha a hüvelyszorító izom okozta akadályon szerencsésen keresztül hatoltunk, a vezérkutaszt azonnal eltávolítjuk, s figyelemmel a tükrök hátsó nyilamában mutatkozó hüvelyfalak alkati minőségét vizsgáljuk.

A hüvelyes rész — a méh rendes helyzeténél — különös nehézségek nélkül, legfőleg a műszer többszöri forgatása, által ennek hátsó nyilamába illeszkedik. — De ha a méhnek bár mily ok következtében — fekvése és helyzete megváltozott akkor a tükröt több ízben jól vissza kell húzni, vagy pedig a tükrök hegyét hol egy, — hol más oldal felé igazítani, mielőtt a hüvelyes résznek a tükröbe illeszkedése sikerülne. Olykor az is megesik, hogy a nő fekvő helyzetében a tükrök alkalmazása ki sem vihető, ily esetben térdkönyökhelyezésre (Knie-Ellebogen-Lage) szorulunk; mielőtt azonban ezt tennők, igen tanácsos lesz a kézi vizsgálatot előrebocsátani, hogy így a méhnek netáni ferde állásáról stb. mielőbb meggyőződhessünk.

Az ép és egészséges hüvelyes rész a tükrön keresztül szemlélve egy a tükrök hátsó nyilamát többé kevésbé kitöltő csap alakjában mutatkozik, mely a hüvely falaktól, sima redőzetlen alkata, halványabb, rózsaszínű, vagy sárgáspiros színezete, s végre az által különbözik, hogy rajta a méhszáj tisztán kivehető; ez oly nőknél, kik még nem szültek, egy haránt pete idomu kis gödröcskét mutat; olyanoknál ellenben, kiknek már gyermekeik voltak, egy harántirányú, — többnyire élénkvorósebb színezetű szélekkel szegélyezett hasadékot képez, melyen (gyér kivételekkel) sekély repedések, vonalszerű, vagy sugárzatos hegyek észlelhetők.

Végül megjegyzendő: hogy az ép s egészséges hüvelyes résznek a méhtükrön keresztüli szemléletnél a méhszájból semminemű váladék kiömlését sem tapasztalhatni, legfőleg rögtön — a havi tisztulás előtt vagy után egy cseppnyi tisztátlátszó nyák szivárog ki; a hol bő nyákfolyást találunk, ott teljes biztossággal mindig a méhür takhártyájának tulságos

elválasztására következtethetünk; mi egyébiránt többször szült asszonyoknál ritkán hiányzik.

Ha az egészséges hüvelyes résznek imént jellemzett sajátosságait kellő figyelembe vesszük, nem lesz nehéz adódott alkalommal annak netáni kóros állapotját felismerni.

d) A méhkutaszszali vizsgálatról.

A méhvizsgálat ezen neme csak az utóbbi évtizedekben, különösen Simpson és Kúvisch fáradozásainak következtében nyert terjedelmes alkalmazást a nőkörgyógyászatban.

A Kiewischféle méhkutasz (Gebärmuttersonde) egy a medence tengelyének megfelelőleg görbült, 11 hüv. hosszú, ezüst-, pakfong- vagy aczélból készült, s fogantyúval ellátott vessző, melynek felső vége egy kis borsónyi hosszágömbölyű gombba végződik. Görbülete mintegy 2 hüvelyknyire kezdődik gombos (felső) végétől, lefelé a kutasz egyre vastagodik, s domboru oldalán 2" 4"-nyira a gomb alatt létező csekély emelkedés azon pontot jeleli, a meddig a kutasznak a méh üregébe — ennek rendes viszonyai között — hatolni kell. — Ezen emelkedés alatt és fölött, egymástól vonalnyi távolban, több apró rovatok szemlélhetők; ezen rovatok a méhüregbe meddig hatolt kutasz-részlet megmérésére szolgálnak.

A méhkutasz következőleg alkalmaztatik: miután a megvizsgálandó beteget vízirányos hátfekvésbe (egy kevéssé felpócozt keresztájával) helyeztük, egyik kezünk mutató-ujját a hüvelybe vezetjük, s annak hegyét — felfelé tekintő tenyer fölületével — a méhszáj hátsó ajakára nyomjuk, most a kutaszt fölfelé néző homorulatával a hüvelyben létező ujjunk fölületén egész a méhszáj külső nyílásáig csusztatjuk; — ha a méhszáj tátong, akkor a műszer hegye a méhnyak üreg alsó részébe nagy könnyűséggel hat be; — azonban oly nőknél, kik még nem szültek, a kutasznak a méhszáj-ajkak közeli betolása a vizsgáló orvos részéről némi gyakorlatot igényel, különben semmi jelentékeny nehézségekkel sem lesz az párosulva. Mielőtt a műtét ezen első részének sikerülte felül meggyőződünk, óvatos kutaszoló mozgásokkal — a műszer gyengéd emelintése és lejtése által — a kutaszt a méhnyakon keresztül a méhürbe betolni iparkodunk; — itt a méhnyaküreget kibélelő takhártya haránt redői, vagy a méhnyakürnek — a belső méhszáj közelében létező gyakori — szűkülete olykor némi akadályul szolgálnak; ha azonban a kutasz hegye ez utóbb említett helyet meghaladta, akkor annak egészen a méhfenekig való előretolatása többé semmi nehézséggel sem jár. Arról, hogy a kutasz hegye a méh fenekét csakugyan elérte, meggyőződhetni részint az által, hogy a műszer egészen a domborlaton létező kis emelkedésig behatott; részint az által, hogy a kutasz hegyét — a fogantyúnak kissé erősebb lejtése mellett a mellő hasfalon keresztül többé vagy kevésbé világosan kitapinthatni; mi különben csak akkor lehetséges, ha a méhnek mozgékonyasága, ennek müleges felemeltetését megengedi, ha a hasfalak eléggé lazák, vékonyak s ha a hüghólyag üres.

A mily könnyű a méhkutaszt egy egészséges méhbe bevezetni, ép oly nehéz lesz annak bevitele, ha a méh kóros állapota például előre- vagy hátrahajlása előre- vagy hátradülése, a méhüregbe bedüledő álképletek stb. vannak jelen; sőt oly esetek sem ritkák, hol a műszer bevitele merő lehetlenség.

A nőkörgyógyászat terén gyűjtött tapasztalatok szerint nem épen veszély nélküli a méhkutasz használata, mert mindig találkozunk oly esetek, hol a méhkutasznak a méh-üregbe bevitele jelentékeny nehézségekkel van összekötve, vagy ki sem vihető a nélkül, hogy a méhüri takhártya izgatását, többé kevésbé jelentékeny sértéseit, vérzéseket stb. ne okoznánk.

Oly esetekben, hol terhességet gyanítunk, a méhkutaszszali vizsgálatot — az általa okoztathatandó elvetelés veszélye miatt — megtenni nem szabad.

e) A méhnyak-ürnek sajtólt szivacs segélyével tágitása.

A méhürben fészkelő álképletek, — például kisebb pö-

fetegek felfedezésére legalkalmasabb módszer a sajtólt szivacsnak (Press-Schwamm) a méhnyakürbe bevezetése; ezen eljárási mód Simpson által hozatott be a nőkörgyógyászati gyakorlatba.

Az e célra szolgáló eszköz egy körülbelül 10 hüv. hosszú, hegyes, $1\frac{1}{2}$ hüvelyknyire hegyétől tompa szögletben meghajtott, s fogantyúval bíró fémvessző; melynek hegyes vége egy 2 hüvelyknyi hosszúságú, kúpszerűleg idomított sajtólt szivacs-darab szélesebb végébe szúratik; a szivacsra egy erősebb fonál (10–12 hüv.) van megerősítve, a szivacsnak könnyűszerű eltávolíthatása tekintetéből. A hüvelybe bevezetett mutató-újj vezérlete alatt a szivacs a méhszájon keresztül a méhnyakürbe bétolatik; — ott lassankint megduzzad, s a méhnyakát úgy kitágítja, hogy 24 óra eltelte után már vastagabbat lehet bevinni; ez által a méhnyak csatornája lassankint annyira tágul, hogy mutató ujjunkat a méh üregébe bevezethetjük, s a méh belfalainak közvetlen kitapintása által az álképlet jelenléte, s minőségéről meggyőződhetünk.

Ezen eljárás a méh némely bántalmainak felismerése körül tagadhatatlanul nagy értékkel bír.

A méhbajok gyógyítására vonatkozó általános észrevételek.

A női bántalmakat ezelőtt csupán belsőleg szerelték az orvosok; de az utóbbi évtizedekben a női kórtan körében tett jelentékeny haladás után, azon meggyőződést táplálják ma már a nőkörgyógyászok: miszerint e bántalmakat csak úgy küzdhetni le, hogy ha az előbbi — majdnem kizárólagos belszerelés mellett, — közvetlenül a bántalmazott szervre (méhre) hatni képes gyógyhatányok vétetnek igénybe. — E gyógyhatányokat fogjuk most közelebbről tárgyalni.

1) Vérbocsátás.

Voltak idők, s pedig nem oly régen, midőn a méh izgatottsági s lobos bántalmainál általános vérbocsátások alkalmaztatának; vagy — a mit majdnem minden nap tapasztalhatni — nadályok rakatnak fel az alhasi tájra, a nagy szeméremajkakra, a gátra, a czombok belső fölszínére stb.

Azonban napjainkban azon tisztultabb nézet kezd uralkodni: miszerint a főntebbi vérbocsátások mellőztével ugyanazon cél könnyebben elérhető, ha a vér a bántalmazott szervből közvetlenül vonatik el. Ennek végrehajtására két különböző mód áll rendelkezésünkre, u. m. nadályok alkalmazása a hüvelyes részre, és a hüvelyes résznek — különösen e célra készült műszerekkel — bemetélései.

Azon esetekben, hol a méhből nagyobb mennyiségű vér elvonása van javulva, egyedül csak a nadályoknak a hüvelyes részei alkalmazása érdemel elsőseget. — E célra legalkalmasabb egy hengerded méhtükör, mely a hüvelybe akként tolatik be, hogy a hüvelyes rész a tükör hátsó nyílásába szabadon beilleszkedhessék; ez meglévén tépetecset (Charpiepinsel) segítségével a reá tapadó váladékot eltávolítjuk s a nadályokat a megkívántató mennyiségben (6–8-nál több ritkán fog kelleni) a tükör mellő nyílásába helyezzük, s tiszta tépetecsettel a szabadon álló hüvelyes részig előre toljuk. Ha a nyálkás váladék kellőleg eltávolított, s a nadályok eléggé élénkek, úgy néhány percz múlva megtapadnak a nélkül, hogy különös fájdalom okoznának. Teleszíván magukat a nadályok, körülbelül 10 percz múlva önkényen leesnek, s a tükör hosszában kifelé iparkodnak, ekkor összeszedhetők és eltávolíthatók.

A méh vérbőségének csekélyebb vagy magasb foka, továbbá a hüvelyes résznek keményebb, vagy lazább alkata, végre a nadály okozta sebeknek mély- vagy sekélyvolta határozza meg, vajon a nadályok leeste után fen kelljen-e tartani az utóvérzést? és meddig?

Könnyen belátható, miszerint a nadályoknak a hüvelyes részre alkalmaztatását mindenkor maga az orvos kezelje és bábára e művelet soha se bizassék.

A hüvelyes rész bemetélései által rendszeren kisebb mennyiségű vért lehet eresztetni; minélfogva csak oly

esetekben alkalmazhatók, hol a baj neme nagyobb mennyiségbeni vérelesztést nem tesz szükségessé. E célra egy hosszú nyelű kést használunk, melynek rövid domboru éle egy szintén domboru s metsző hegybe végződik. A hüvelyes részt méhtükör segítségével hozzáférhetővé tesszük, melyen azután a bemetélések ezen műszer segítségével könnyen és bizton végbevihetők.

(Folyt. következik.)

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

A mákony hamisítása lenmagpogácsával és mirrha gyantával.

Van Bastelaer e tárgyban következőt közöl:

1) A kérdéses vizsgálat végett átadatott mákony szürke, csekély összeállású nagyon nyákos, lenmaglisztre emlékeztető izű, csaknem szagtalan pogácsát képezett; általában száraz, könnyen törhető, szabálytalan gyantás törésű volt.

Az egész állomány vízben könnyen szétvált, a vizet nyákosossá tette, azonban azt nagyon sötétre nem festette, az egész tömeg lenmagpép szagot fejlesztett. Csak nagyon lassan lehetett szivárolni — filtriren. — A leszűrt folyadék eczetsavval nem nagy csapadékot adott, mely csapadék sem felesleges eczetsavban, sem legkönebben — ammonia pura liqu. — fel nem olvadt. Olomecset gazdag eczetsavban nagyobbbrést felolvadó csapadékot adott.

Az állományból egy egy részletre 14% haméleglug adatott s göröcső által vizsgáltatott, miáltal a lenmaghéj vöröses töredék darabjai világosan fölsírtettek.

Ezen mákony tehát lenmagpogácsával volt hamisítva és pedig a hozzákevert rész a mákony súlyának $\frac{1}{7}$ -ét tette.

2) Egy más fajta kémlet alá vett darab kinézését és szagát tekintve nem látszott gyanusnak. Törési lapján azonban több idegenszerű szemcséket lehetett rajta észrevenni, melyek mirrha gyantához hasonlítottak leginkább, annál azonban kevésbé világosabb színűek voltak, szaguk s izük gyengébb, úgy hogy a mirrha gyanta rosszabb válfaja gyanánt tekintethettek. Ezen fertőzmény a mákonynak körülbelül $\frac{1}{10}$ -ét tette. (Wittsteins Vierteljs. für Prakt. Pharm. VII. k. 1 f. 134. s.)

Az angol tapasz pótléka.

Ismeretes, hogy az angol tapasz céljának gyakran nem felel meg, a mennyiben genyedést hoz elő, s a helyett hogy előmozdítaná, inkább késlelteti a gyógyulást vagy még rosszabbaká teszi a sebeket mint minők azok kezdetben voltak.

Mindezen hátrányok kiküszöbölnek akkor, ha a sebek elzárására angol tapasz helyett azon tapaszt használjuk, melyet Gummi E. H. ur kevéssel ezelőtt közölt. Ezen tapasz kelet-indiai növénypapirból áll, melynek egyik lapja arab mézga és vizahólyag réteggel van bevonva. Készítése nem egészen könnyű s hosszabb gyakorlást kíván, melyet Gummi ur tekintetbe véve, Nürnbergben Grundherr és Hertel, Schweinfurtban Apel G. B. kereskedő házakhoz ezen készítményből nagy mennyiséget adott át, honnan az megrendelhető. Ezen tapasz az angol tapasznál ötszörte olcsóbb, jól tapad s orvosi tapasztalatok szerint céljának tökéletesen megfelel. (Wittstein u. o. 131. l.)

Mirenytükrő előállítására az éreny (platin) előnyösebb az üveg vagy porcellánál.

Ha a Marsch készülékében kifejlődő s onnan szűk nyíláson kitóduló mirenytartalmu gázt — mely mint tudjuk nem más mint mirkőneg AsH_3 meggyújtjuk, s a láng fölibe valamely siklapot tartunk; a mirenyt vagy mint színtett elemet vagy mint éleget vagy mint e kettő elegyét felfoghatjuk. E célra leginkább porcellán, vagy üveg lemez hasz-

náltatik, az érényt sehol sem találom említve — ugymond Davy Edmund e cikk közlöje. — Nekem azonban úgy látszik hogy az érény mind e kettő felett előnyvel bír. Először vékony érény lemezt használtam; ez azonban nem célszerű, a mennyiben csak kis láng által okozott hő is elég a mireny elűzésére; érény lapát használatánál azonban rögtön folt állott elő annak lapján, mely az érényre mirenyoldathól horgany és sósav által villamos uton előidézett szokott folthoz igen hasonló. Ezen folt erősen rátapad az érényre, míg az üvegre vagy porcellánra rakodottat ujjal könnyen letörölhetjük. Ha az érénylemez nem közvetlen a lángra, de attól távolabb tartjuk; akkor mirecsav — acid. arsenosum — rakodik oda le fehér folt alakban. Ha a mirenyfoltot borlél láng felibe tartjuk: az onnan ismét könnyen eltűnik, mialatt még akkor is megérezzük a foghagymaszagot, ha a mireny tartalom $\frac{1}{1000}$ szemernél kevesebb volt.

Égő dárdaykönegből — Sb H₃ — az érényre fekete dárdayfolt rakodik le, mely borlél lángon hevítve nem enyészik el. (Witts. u. o. 135. l.)

Káta G.

LAPSZEMELVÉNYEK.

Törvényszéki kérdés a tényállás meghatározására egy gyilkosság eseténél.

Az 1857-dik évi május 30-án egy vendéglőben két mesterlegény összezördült; egyik S. a másikat, L-t pofon úté; erre az utóbbi öklét összeszorítva fenyegeté az elsőt „várj kutya! — mond — még ma késem alá kerülsz!” — Erre először ez, később a másik — elhagyák társaikkal a csapszéket. — S. az utcaszögleten váró L-el találkozáva ismét összekaptak s birkozva földre estek. Ez alkalommal L. mint maga is bevallja — egy zsebkést rántott elő s annak 2" 8" hosszú, hegyes és éles pelengéjével több helyen megszurkálta S. lábait, azért mint mondja, hogy ez őt fölereszze, mint hogy magán más-ként nem segíthetett. Ez eset után S-et társai ájultan vivék haza; itt a kapott sebeket vérzeni hagyta, míg a hat órai távolságra lakó sebész azokat bekötözte. Hat nap múlva a törvényszéki orvosok egy látogatásban azt nyilvánítták, hogy a bal alszáron lévő könnyű sértésen kívül egy 1 1/4" mély szurt seb találkozik a jobb cizombon, mely helyen egy ütérág lévén megsérte, a sérelem súlyosnak nyilatkoztatandó, s a hosszas vérzés miatt halálossá válhatik. Erre L. ellen a különvizsgálat megkezdett a súlyos sértési bűn miatt. — Julius 14-kén ismét szakértők vizsgálák meg S. sérelmét, s úgy találák, hogy a sértés helyén egy ütérág képződött, mely is egy már magában is életveszélylyel járó műtét szükségét vonta maga után Aug. 2-kán meghalt a sebesült, s a bonczolatból kitűnt, hogy a halál oka a sértés miatti vérfölbomlás, valamint a véres műtés, az ütér lekötés is. Az ismét kihallgatott törvényszéki orvosok úgy nyilatkoztak, hogy a halál oka nem magában a sérelemben, hanem inkább a sértés utáni orvosi segély hiányában rejlik. Ezután az államügyész L-et a Bünt. prdt. 192-dik §-a értelmében gyilkosnak — a 140-dik §-nál fogva büntetendőnek, és a birod. tv. könyv. 142-dik §. értelmében pörbefogadandónak nyilváníttani kérte a törvényszéket. — A törvényszék azonban fontolóra vévén, hogy az orvosi vélemény szerint a halál oka egy részt a sérelem, de más részről a sebész műtételben is rejlik, és nem puhatoltathatván ki, melyik körülmény hozta sajátlag elő a halált, sőt végre, miután a szakértők azt nyilvánítták, hogy a halált inkább az orvosi segélynek alkalmas időbeni elhanyagolása — mintsem más ok idézte elő: azon határozatot hozá, hogy L. mint a Bir. törv. 152. §. szerint nehéz testi sértés miatti büntetendő. — Az államügyész föllebezésére ezen ítélet oda módosítottat, hogy L. a büntető prdt. 200-dik §-a szerint bepörlendő, s mint a Bir. t. 142-dik §. szerint gyilkossági bűne eléggé nyilvánosnak látszik: a Birod. tv. k. 140-dik §-a szerint büntetendő. Ezen főtörvényszéki ítélet indokai lényegben ezek voltak. Hogy L. azon szurásokat elkövette — kétségkívül van. Az ellenséges szándékra

mutat a fenyegetődzés, valamint bösztűltében a kés használata több szurások tetelére az altest táján. A bonczolat eredménye megmutatá, hogy a halál a sértés következtében állott be, miután ez a magában is életveszélylyel járó műtét szükségét igényelte, miszerint a sértés mint fő, eredeti ok tűnik fel, mely nélkül a műtés nem lett volna szükséges. E körülmények összefüggéséből következtetni lehet a vádlottnak oly sértő szándokát S. ellenében, hogy szurásai végleg még halált is hozzassanak elő.

L-nek a legmagasb törvényszékerei föllebezést nem engedték meg s az ítélet indokai közt különösen megemlítették, hogy a kormánylap 134. és 140. §§-ai szerint általában mindegy ha a halál akár föltétlenül következé a sértés miatt, akár orvosi segély által elhárítható leendett is, csupán az legyen bebizonyítva hogy a sértés miatt állott be a halál. Vádlottnak azon állítása, hogy ő magát csak S. bántalmazai ellen védelmezte — a végtárgyalásra utasítottat. A végtárgyaláson semmi új nem fordult elő, s L. az 1857-dik évi oct. 31-kén 3 évig tartó nehéz fogságra ítéltetett el, mely végzésnek ő magát minden föllebezéstől elállva aláveté. (Östr. Ger. Zeitung.)

Az ausztr. büntető törvény (1852. maj. 27.) idézett §§-ai így hangzanak:

140 §. „Ha a cselekmény, mely által valamely ember éltét veszíté, nem ölési szándékkal is — de mégis ellenséges czállal követtetett el: gyilkossági bűnnek vétetik.” — 142. §. „Más esetekben a gyilkosság 5-től 10. évig tartó nehéz fogsággal, — ha pedig a bűnös a meggyilkolttal közel rokonságban vagy különben irányában különös lekötézettségi viszonyban állott — 10-től 20 évré ítéltetik el.” — 152. §. „A ki valakivel — bár nem gyilkolási szándokból de ellenséges czállal oly módon bánik, hogy abból egészségi zavar, vagy legalább 20 napig tartó munkatehetlenség, vagy elmeháborodás, nehéz sérelem következnek: súlyos testi sértés bűnét vonja magára.” — 154. §. „A 152-dik §-ban meghatározott bűnnek büntetése 6 hónaptól egy évig tartó fogság, melyet a terhelő körülményekhez képest 5 évre terjeszthet ki.” — 134. §. „A ki valakivel gyilkos szándékból úgy bánik, hogy abból ennek vagy másik embernek halála következne, gyilkossági bűnt követ el, még akkor is, ha e következmény a sérelmesnek személyes alkata — vagy csupán az esetleges körülmények miatt — melyek közt a tény elkövetetett — állott is be, vagy ha esetleges közbejött okoknak kellene is azt tulajdonítanunk, a mennyiben ezeket maga a tény idézte elő.”

(Blätter für gerichtliche Anthropologie v. J. B. Friedreich. III. Heft. Maj. Juni 1858.)

Orvosrendőri jegyzetek.

(Kivonat Casper negyedéves folyóiratából 1858.)

A tetszhalottak s más szerencsétlenek körül teendők.

E tárgyban Casper egy külön füzetkét adott ki, mely nem csak az orvosoknak hanem az államhivatalnokoknak, községi előjáróknak s magának a közönségnek is utmutatást nyújt. Tárgyalása közben az erre vonatkozó törvénycikkeket is fölhozta, s nekünk érdekünkben áll ezeknek hacsak futólagos ösmerete is. Például: (Porosz fenytő-rendtartás 149. 151. §§-ai) „Az erőszak, esetleges szerencsétlenség, öngyilkosság vagy ösmeretlen ok miatt elhunytak hulláját soha könnyedén nem szabad eltemetni, hanem az ilyes eseményt a felfedező a helybeli rendőrhatalóságnak további intézkedés — illetőleg a rögtöni segélyhozás végett tartoznak tüstént följelenteni.”

(Porosz büntető törv. könyv 340. §. 7. szám.)

„Ötven tallérig terjedő pénzbüntetés — vagy 6 heti fogság éri azt, ki szerencsétlen események, köz szükség, közveszély alkalmával a rendőrhatalóság — vagy helyettesei által segélyre fölhívátván nem engedelmeskedik, bár a fölhívásnak saját élte veszélye nélkül is képes leendett eleget tenni.”

A mi az ily szerencsétlen eseteknél rögtön alkalmazott orvosi segélyzés jutalmát biztosítja: szintén egy köztörvény-cikkben van következőleg foglalva. (Allgem. Landrecht Th. II. Tit. 20. §§. 785. 790.)

„1) Valamely tetszhalottnak föllelesztésére tett kísérlet az orvos-tudorok 2—4. tallér — a nem gradualt orvosok

sebeszek 1 tallér és 15 ezüst garas — vagy 3 tallér díj-jegyzéket adhatnak be. E díjakat az illető szerencsétlen, vagy a fizetésre kötelezett magánosak tartoznak letenni.

2) „Ha a tetszhalott fölélesztése sikerült: a föntirtakon kívül az állam 10 tallér jutalmat ad; ha nem sikerült: csak 5 tallért, mindig az állam pénztárából.”

3) „Az életveszélyből kimentésnél másnemű különös

előismerést érdemlő fáradozások jutalmait a körülmények szerint határozatnak meg; például: a ki saját élte veszélyével mentett meg mást: emlékérmét is nyerend stb.”

(Arnsberg. nov. 20. 1856. A királyi kormány.)

Károlyi S.

T Á R C Z A.

Dr. Csorba József emléke. *)

Jelesünk emlékezetét megőrizni, megújítani szent kötelességünk.

Ezen tudattól indítva ujtom itt meg elhunyt jelesünk emlékezetét, hogy a nemesen megfutott életpályát bár röviden de egészben vázolván látván, tanulságot vehessünk, hogy az, ki azon hivatást, hova őt a gondviselés állította nemesen, becsülettel és hasznosan betöltötte: nem élt hiában.

Üdvözült jelesünk Dr. Csorba József Somogy vármegye főorvosa, Ugocsa vármegye Nagy-Szőllős városában szegény szülőktől származott. Tanulását a sárospataki főiskolában kezdte, s ott folytatta egészen a bölcsészeti tanfolyam bevégeztéig, mely után Pestre jött s magát 1811-ben a pesti egyetem orvos növendékei sorába felvétel.

Már a S.-pataki főiskolában kitüntetett szellemi képessége azon elismerést szülte számára, hogy Majthényi főispán fia mellé 1000 váltó forint akkori időben igen jelentékeny évi fizetéssel nevelőül választaték, mely anyagi kedvező helyzete nemcsak saját képezésére ada neki mindenesetre tisztes módot; de eszközle azt is, hogy öcsését a mostani debreczeni polgármestert és helytartósági tanácsost Pestre hívta és saját költségén nevelteté.

Egyetemi pályája megfutása után 1816-ban a tanárai által kedvelt, különösen dícsőült Bene tanár által megkülönböztetett ifjú orvos tudorrá lön, s már 1817-ben Teleki akkori főispán meghívására Somogy vármegye főorvosává lön. — Itt hivataloskodott ő 1848-dik évig, tehát teljes 30 éven keresztül, mikor hajlott kora és hosszú megfeszített szorgalmas működései fáradozásai után nyugalomra vágyakozva hivataláról lemondott, Pestre költözött, hol is f. évi jan. 23-kán valóságos bölcsőhöz illő lelki nyugalommal fejezte be életét.

E néhány sorban áll előttünk a rövid életpálya melyet üdvözült jelesünk megfutott, de nem lesz az rövid ha még egyszer végig tekintve rajta azt nézzük meg, hogy miként futotta azt meg, s meglátandjuk, hogy élete áldásos volt.

Ugyanis amint Dr. Csorba Somogyban hivatalát elfoglalta rögtön tájékozhatá magát, hogy a vármegye mindaddig feletle elhanyagolt egészségügye a közjólét előmozdítására épen képtelen, a menyiben ő előtte ott még orvos sem volt. Hogy ezen feletle nagy hiányon ő segíthessen szóval, tettel oda működött a vármegye gazdagabb földesurainál, hogy azok részint saját, részint jobbágyaik javára rendes fizetéssel ellátott orvosi és sebészeti állomásokat rendszeresítették.

S mindamellett is daczára az orvosi személyzet megszorodott számának Csorba népszerűsége nem hogy fogyott volna, de évről évre növekedett, elannyira, hogy nem csak saját megyéje betegeit gyógyította, hanem a szomszéd Baranya, Tolna, Veszprém és Fehér vármegyékbe is consiliumokba gyakran meghívaték.

Vármegyéje orvosai tehát orvostársai közül alig van vagy nincsen egy is, ki neki sikeres tanácsaiért köszönettel ne tartoznék, kivel tehát ily uton egyszer-mászor jót ne tett volna, a kartársi viszony — Collegialitát — szent volt előtte, s az ellen se betegágnál, se a közönség előtt soha nem vétett; egy

részről ez, más részről tudományában mindenki által ismert alapossága, eljárásaiban kitüntetett ügyessége ép úgy a közönség mint kartársai részéről biztosíták számára a kiérdemelt tiszteletet.

Hogy a szem elől soha nem tévesztett egészségügy jó karba hozatalát jövőre is biztosítsa, egy másod főorvosi állomást nem különben járásonként orvosi állomásokat rendszeresített, s a gyógyszerárak számát, mely addig az egész vármegyében csak kettőből állott, hétre emelte.

A védhímlőt a népnél mutatkozott előítéletek legyőzésével behozta (megkedveltette és szilárdított), e téren annyi érdemet szerzett, hogy a magyar helytartó tanácsától külön dícséretre érdemesítették. Nem különben 1831-ben a cholera, majd 1834-ben a vármegyében uralkodott marhavész ellen oly hasznos és erőyes rendszabályokat léptetett életbe, hogy Somogy rendi fölterjesztésre a Felső által Szakácsi névvel magyar nemesi rangra emeltették.

Mindezek után egy nagy kórház állítása forgott szeméi előtt, melynek 1839-dik évben egyik megyegyűlésre összegyűlt rendek elé terjesztése a szegények és betegek vigasztalására általános tetszéssel fogadtatott, melynek felállításában miután a rendek jelentékeny összegűt ajánlottak rá Csorba fáradozatlant volt, s megérte azon örömet, hogy a megyei kórház a megyei székvárosban Kaposvárt a rendek pénzén a nép közmun-kájával 1844-ben közhasználatra megnyitatták.

1848-ig működött itt Csorba, mikor is mint fentebb láttuk, hivataláról lemondott.

Ezek voltak Dr. Csorbának tiszti orvosi működései.

Dr. Csorba azonban szép pályáján nem csak szóval, nem csak tettel, de írással is működött. A mint t. i. a nép közt uralkodó nagy zavart látta, a cholera majd a marha vész idején, ezek elmúltával, az egészség fentartását tárgyzó, életrendi viszonyok követését egészséges nézetekben ismertető kis könyvecskét írt, melyet „Észrevételek az éghajlatnak s más természeti okoknak befolyásáról az emberre. Pest 1833.” ezimű kis irata követett, melyek mindenütt még a falukban is kedves olvasmányai lettek a népnek.

Ezekon kívül 1831–3-iki Orvosi Társaság több értekezést írt, melyekért őt a magyar tudós társaság tagjai közé felvév. „A choléráról” és Zimmermann után „A tapasztalásról az orvosi tudományban” írott művei — mint ezt a magyar tudós társaság 1838-ban tett jelentéseiből látom — kéziratban maradtak. *)

Pestre költözése után írta meg utolsó művét Somogy vármegye ismertetése cím alatt, mely 1857-ben látott világot, s itt laktában részt vett az akadémiai munkálatokban s meghítt barátságban élt Csasz és Schordann egyetemi tanárokkal.

Csorba mint orvos a régi bécsi iskola növendéke volt, példányképe Frank Péter. Orvosi tudományán kívül a régi klasszikusokat kedvelte, s az azokból meritett bölcsőhöz illő nyugalom kísérte sirjába is, melynek mi békét óhajtunk, mert benne oly férfiú hamvai nyugosznak, ki mint ember, mint polgár

*) Az adatok Dr. Wehle Somogy megyei főorvos N a t u r u n d H e i l k u n d e f. évi 5-dik számában közölt cikkéből vannak átvéve. Sz.

*) Megboldogult ügyfelünk az „Orvosi Hetilap” keletkezését is örömmel üdvözlé, s az 1857. évi folyam 9-dik számában „Veteranus” név alatt egy cikket közölt „Észrevétel a ház meghatározásáról és felosztásáról,” mely nagy olvasottsága és ismeretei valamint józan ítélő tehetségéről bizonyosságot tesz. Sz.

mint tisztiorvos s mint író embertársi, hazája, s a tudományok iránti szent kötelességét egyiránt betölteni igyekezett.
Káta G.

Január-havi szemle a pesti sz.-gyermekkórházból.

E hó lefolyta alatt az intézetben járolagosan összesen 256 gyermek orvosoltatott és pedig: 121 fiú, 135 leány; 100 egy éven alól, 75 1-től 3-ig, 48 3-tól 7-kig és 33 7-től a 14-dik évig; 236 budapesti, 20 vidéki. Kórodai ápolásba vétetett fel a december hóról visszamaradt 28 beteghez 33 gyermek; ezen 61 beteg közül elbocsáttatott gyógyulva 36, javulva 1, ápolásban maradt február hóra 24, meghalt 0.

A kórcsoportozatokat illetőleg, legfeltűnőbbben képviselve valának a légzési szervek bántalmai 74 eset és pedig: 26 hörghurut, 18 hörglob, 16 tüdőlob, 4 mellhártyalob, 2 tüdőgümőkór, 2 hökhurut és 6 hangrészgörcs; e bántalmakból a csecsemőkorra általában 39 esik, — a tüdőlobból különösen 8 s ezek közt a legfiatalabb csecsemők 2. 4. hónaposak valának.

A kórlefolyás átalán kedvezőnek tapasztaltatott; a szerelés egyszerű vala; nadályozáshoz csak igen ritkán folyamodtunk kivételes esetekben, hol a lob erős egyéniségben nagy foku lázzal párosult; gyenge alkatu egyénkéknél a nadályzást, főleg a csecsemő korban, károsnak tartjuk, s nem helyeselhetjük azok eljárását, kik tüdőlobnál e korban ismételt 4—6, nadályt alkalmaznak, törekedvén a lehetlen t. i. a lob rögtöni megszüntetése után, mi még akkor sem történik, ha a kisdéd egészen vérhiányossá válik (mint szomorú alkalom vala azt egy tüdőlobos kisdéd fölött tartott tanácskozmányban tapasztalni.) Hörghurutnál hánytatót csak azon esetekben adunk, hol a nyálkélválasztás kisdédeknek oly bő, hogy annak mesterséges kiürítése mulhatatlan szükségké vált. Fő szereink hörghurut és hörgloboknál, fokuk és az egyén kora szerint, hányborkó (tart. stib.) $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ szemer 2—3 obon folyadékban; salamisó 2—6 szemer 2—3 obonra, egyszerű mákony főstvény (tra. opii simp.), $\frac{1}{2}$, — 1—3 csöpp 2—3 obon folyadékban 1—3 éves gyermekeknek 24—48 órára; vagy $\frac{1}{2}$ —3 szemer Doverpor 12 adagra osztva hasonló időre. (Kevesebb gyakorlott ügytársaimnak ajánlom, hogy a mákony készítményekből inkább kisebb mint nagyobb mennyiséget rendeljenek beteg kisdédeknek, s tapasztalataikat — a mennyire lehetséges-e kétféle készítménnyel bővítsék; ily elővigyázat mellett megczáfolva látandják a mákony irányában uralkodó előítéletet a gyermekgyógyászatban. Tapasztaltam, hogy épen azok, kik a mákonytól gyermekeknek leginkább irtóznak, gyakorlat és tapasztalat hiányában az adagolásban hibákat követnek el, midőn aztán nem csoda, ha a hatás nem felel meg a várakozásnak. B.)

Tüdőlobnál e hóban is a már évek óta az intézetben használatban lévő kénsavas réz (sulfas cupri) — melyet azonban saját szernek korántsem tartunk — kedvező hatását igazolá; az adag p. o. 1 éves kisdédnél 1 szemer 2 obon vízben 24 órára, szükség esetében 1 csöpp mákonyföstvényvel összekötve. Egy baloldali karéyesás (lobulár) tüdőlobban szenvedő 4 éves leányka, ki a baj 6-dik napján hozatott az intézetbe, szigorú étrend s csak közömbös szer használata mellett felgyógyult s 9 napi ápolás után az intézetből elbocsáttatott. Mustárokat, hólyaghuzókat, kivéven mellhártya bántalmaknál, más lobos tüdő bajoknál nem alkalmazunk.

Hangrészgörcs (Spasmus glottidis, asthma laryng.) mely máskor a ritkább kóresetek közé tartozik, e hóban 6-or fordult elő; a legfiatalabb egyénke 4 hónapos vala s már 2 hónapos korában lepetett meg e bajtól. A kedesz mirigy (gl. thy-mus) tüitengő állapotban egynél sem találtatott; egy 10 hónapos csecsemőnél koponyasorvval (Craniotabes), egy 9 hónaposnál általános angol kórral és ránggörcsökkel, egy 21 hó-

naposnál göglégeső-hörghuruttal párosult; egy 15 hónapos kisdédnél a baj több heti szünet után ismét kiújult. Egy e bajban szenvedő 6 hónapos csecsemő igen ép alkatu vala. — A baj ezen esetekben visszahajlási görcsnek (Reflexkrampf) nyilvánult; a szerelés különböző vala, majd vaskészítmények, majd csukamáj olaj, majd horganyvirág (flores zinci), majd aqua antihysterica foetida.

A két hökhurutos (tussis convulsiva) eset közül az egyik egy 2 éves leánykánál, jobb oldali tüdőlobbal párosult, a másikonál egy 1 éves leánykánál, ránggörcsök csatlakoztak hozzá.

Az agybántalmak közt a legnevezetesebb eset egy a gy-s érv (Enkephalokele) 4 hetes kisdédén vala; a sérv a bal falcson faldomb táján fészelt, alapján egy 1" hosszú és $\frac{1}{2}$ " széles s éles karimájú hézagot lehetett érezni, a puha dag sirásnál feszült a belégzésnél kisebbedett; alkalmazott nyomásra a dag visszahelyezhető volt.

Az idegbántalmak közt nevezetes volt egy önszenvi hüdés (paralysis idiopathica) a bal alvégtagban 1 $\frac{1}{2}$ éves fiúval, mely eme ángolkóros egyénnél rögtön, tudvalevő ok nélkül támadt. Ránggörcsök nem előzték meg a bajt.

A száj- és garat-ür bántalmainál említést érdemel egy ronsoló mondolalob (tonsillitis diphteritica) mely e hónap elején vétetett föl az intézetbe, épen midőn a külgyakorlatban hasonló kezdetű eseteknél tapasztaltam, hogy néhány nap alatt izzadványos gög- és légsőlobbá váltak és szerencsétlenül végződtek. Kórházi esetünkben egy 6 éves leánykánál, jóllehet a baj már 4 napig tartott, rögtön a mondolák és a garat pokolköveli étetése alkalmaztatott, s belsőleg minthogy már rekedtség, nehéz légzés és tompa köhögés is jelen voltak, 2 szemer kénsavas réz, 2 obon vízben óránként 1 gy. k. adatott — A naponként ismételt étetések mellett a baj annyira javult, hogy 9-ik napon egészségesen hazabocsáttathatott.

A húgy-ivar-szervek bántalmai közt vizelési nehézségben $\frac{1}{2}$ évtől szenvedő 2 éves fiucsát kell említenünk, kinél egy babnagyságu húgykövet sikerült a hüdcsövön keresztül, künyülésének metszés általi tágitása után, eltávolítani. — Egy nagyfoku makkóvról (paraphymosis) s ennek gyógyításáról más alkalommal szólnunk.

Velezült kórsképzések közt 2 eset fordult elő, az egyik e már e lapok 5. számában a 86. lapon Dr. Koller által leirt Ichthyosis congenita vala, a másik egy nagyfoku hasadtíny nyúlszájjal (palatum finum cum labio leporino) 7 napos kisdédén; nagy foka műtői kezelést nem engedett. B.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1859-iki feb. 3—9-kig ápolott betegekről.

		Felvéte.			Elbocs.			Meghalt			Visszamaradt					
		Beteg			Beteg			Beteg			Beteg					
		férfi	nők	Összeg	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	szülők	gyermek	elmekör.	Összeg
Február	3-kán	6	7	13	3	12	15	1	—	1	261	262	4	4	19	550
"	4-kén.	7	9	16	6	4	10	1	—	1	261	269	3	3	19	555
"	5-kén.	11	9	20	7	11	18	2	1	3	263	266	3	3	19	554
"	6-kán.	9	10	19	6	1	7	3	1	4	263	272	4	4	19	562
"	7-kén.	12	8	20	9	11	20	2	—	2	264	270	4	4	18	560
"	8-kán.	9	11	20	11	6	17	—	2	2	262	273	4	3	19	561
"	9-kén.	10	13	23	16	7	23	3	—	3	264	280	3	2	19	568

Az eddig észlelt csúzos és hurutos kórjárat a hét folytán sem változott. Néhány orbáncz eset kivételével heveny kúteg alig fordult elő. — A halálozás túlszáma a tüdőgümőkóra esik.

Lapunk teljes számu példányaival még szolgálhatunk.

Pest, 1859.

S. SZ.

Február 20.

Előfizetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egész év 9 fr. vidéken felé 5 fr. egész év 10 fr. új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közölniének soronként 14 új krét.

Megjelenik minden Vasárnap.
Megrendelheini minden cs. kir. posta-hivatásnál, a szerkesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL,

kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: Adalék a gög vizsgálatához. Czermak János tanártól. — Skoda tanár kóródája. A szív bajainak utókövetkezményei. Közli Fürst Lajos. — Könyvismertetés. Az állattan alapvonalai. Dr. Schmarda K. L. után átdolgozta Dr. Soltész J. Közli Tóth S.
Tárcza: Évi orvosi jelentés 1857/8 közigazgatási évre alsó nyitra megyéből. Dr. Nagy J. megyei orvostól. — Az élő halott. — Vegyesek.

ADALÉK A GÖG-VIZSGÁLATÁHOZ (Laryngoskopie.)

Czermak János tanártól Pesten.

Mióta a gyakorló orvosok figyelmét a „Wiener Med. Wochenschrift“ 1858. (mart. 27.) 13. számában megjelent értesítvényem által a gög-tükör sokoldalú használhatósága felé fordítam, tudtomra azóta a következő nevezetesebb gyakorlati eredmények nyertek ezen eszközzel, s lőnek közzé téve.

Ezen tükrök első eredménydús orvosi használata Semeleder tudor úr által tétetett egy a bécsi orvosegylet 1858. majus 28. tartott gyűlésében közölt esetben, melyben a nyelv gyökének baja lön kórismerve *); — később Stoerk tudor úr vizsgált két igen érdekes esetet gög-tükörrel, s a bécsi cs. k. orvosegylet folyóirata 51. számában 1858. dec. 28-káról írta le; — végre magam egy évek óta állítólag ideges rekedtségben szenvedő betegnél ezen gög-tükör segítségével a jobb alsó hangszálgon egy új képletet mint a rekedtség valódi okát ismertem föl, s ez által hogy úgy mondjam, mint egy pillantással földönthetém az eddigi kórismét és gyógyeljárást. **)

Habár a gög-tükör által nyert s nyilvánosságra jutott tényleges orvosi eredmények eddigelé igen ritkák, mindazáltal ezek mégis elég fontosaknak bizonyulnak arra nézve, hogy ezen eszköz jelentékenységet, — ha az ügyesen kezeltetik — mindenkorra megalapítsák; kétség legalább nem lehet többé a fölött, miként jutalmazó és fáradságra érdemes a gög-kémlet módját a leleményesség egész erejével, ügyesség és kitartással tökélyesíteni és gyakorlani.

Miután „életteni kísérleteim a Garcia-féle gögtükörrel“ ***) a gögrészek kinézése, alakata és mozgásaival élőkön úgy szólván megbarátkoztam, s némi ügyességet szereztem ezen eszköz

kezelésében, mintegy kötelezettnek érzém magam bár a gyakorlati hivatástól távolabb állok, — mi alkalmat sem mulasztani el, a gögbántalmas betegeket megvizsgálni, s a gög-vizsga további megalapításához, s gyakorlati kifejllesztéséhez részemről is lehetőleg járulni.

Balassa tanár, Porges, Hirschler, Bókai, Koller trk. fölötte barátságos, s valódi ügyféli támogatásai által utóbbi időkben több gögbántalmas beteget vizsgálhattam meg, s sietek fáradozásaim bátorító eredményéről a következőkben tenni jelentést.

Előbb azonban azon kellemes kötelességemnek kell eleget tennem, hogy a nevezett ügyfeleimnek nyilvánosan mondjam meg őszinte köszönetemet, melyhez egy uttal a többi magyarhoni ügytársakhoz azon kérelmemet csatolom, hogy a gögbetegek vizsgálatát illető készségemet adandó alkalommal szíveskedjenek igénybe venni.

A már Garcia*) által, sőt még előbb**) gyakorolt vizsgáló módszer ezen gög-tükörrel a mint tudva van, abban áll: hogy egy hosszú szárral ellátott s hogy el ne homályosodjék — megmelegített tükröt a lehetőleg kitátott szájon úgy illesztünk a garatba (pharynx), hogy egyrészt a beeső napsugarakat (tömörített (concentrirtes) lámpafényt) a gögrészeire vesse, másrészt a megvilágított részek képét az észlelő szemeibe visszاسugározza (reflectiren). Midőn a t. olvasót főlebb említett adataimra ***) a gögtükör sokoldalú használhatósága és alkalmazási módjáról utalom, valamint Türk tr. úr közleményére „Über den Kehlkopfrachenspiegel, und die Methode seines Gebrauches.“ (Zeitschrift der k. k. Ges. d. Aerzte zu Wien 1858. 26. sz.), mely néhány igen használható, habár jobbára magától érthető műfogást ajánl azon számos és gyakran jelenté-

*) Lásd Philosophical Magazine 1855. Vol. X.; Gazette hebdomadaire de méd. et de chir. 16. nov. 1855. 46. sz.

**) Lásd Practical Surgery with 150 engravings on wood by Rob. Liston Esq. London 1840. pag. 417: „Ulcerated glottis. — A view of the parts may be sometimes obtained by means of a speculum — such a glass as is used by dentists on a long stalk, previously dipped in hot water, introduced with its reflecting surface downwards, and carried well in to the fauces.“

***) Lásd a Wiener. Med. Woch. 16. sz. april 17. 1858.

*) Lásd Zeitschrift der Ges. d. Aerzte zu Wien 1858. 28. sz.

**) Lásd Wiener Med. Woch. 1859. 2. sz. 1)

1) Az „OHL.“ ez évi 2-dik számában is érintetett. Sz.

***) Sitzungsber. d. math.-natur. Classe d. k. Akademie d. Wiss. zu Wien B. XXIX. pag. 557. Jahrg. 1858. mit 3 Steindrucktafeln.

keny akadályok elhárítására, melyek ezen eszköz alkalmazását gátolják, itt csak néhány kis észrevételre fogok szorítkozni.

Átalában a már jóval előbb nyert meggyőződéssem bebizonyult, hogy a vizsgálat nehézségei kellő kitartás, növekedő ügyesség, s a tárgyalási közelebb megismerkedés mellett közönségesen könnyen legyőzhetők.

Ha azonban valamely esetben az ismételt kísérletek és gyakorlatok dacára sem lehetne a beteget azon részek alkalmas állásának tartására bírni — mi eddig nálam nem történt — azt tanácsolnám, valjon nem lehetne e a Duchenne által más részeken oly nagy virtuositással gyakorlott egyes izmok helybeli villamos izgatását a nyelv-bárázsing-gö-g-szájúreg bizonyos részletei izomzatára is alkalmazni, hogy a beteg akaratától függetlenül ezen részek kellő helyzetét kierőszakoljuk. Ki valaha részesült azon tanulságos gyönyörben, látni azt a midőn Duchenne főleg az arc izmain tevé kísérleteit, az indítványomat a gög-kémlelést illetőleg több tekintetben értékesíthetőnek s figyelemre méltónak találandja.

Részemről mint mondtam nem volt még szükségem ezen segédeszközhöz folyamodni, miután eddig mindig czélt értem — habár nem az első ülés alkalmával is — vagy csupán akaratbeli erő megfeszítéssel az értelmes beteg részéről, vagy a mennyiben az ügyetlenebb egyéneknél — nyelvlapoczczal voltam segítségére.

A nyelvlapoczczali lenyomás természetesen akkor a leghatályosb, ha ez hátról mellfelé vonással van egybekötve. A nyelv hát egyszerű lenyomása függőleges irányban azért jobbra mit sem használ, mert a nyomott nyelv hátul kitér, és a torok ürt ez által még inkább szűkíti.

Egyébiránt a nyelvlapocz sikeres alkalmazása, melyet sok esetben ajánlhatok, némi kis képesség mellett kézbeli ügyességgel sokkal könnyebben sajátítható el, ha azt egy gyakorlottabbtól tenni látjuk, vagy pedig saját gyakorlatból öntantóilag (autodidactisch) reájövünk, mint szóból oktatásból. Ugyan ez áll az egész magában véve oly egyszerű gög-kémlelési eljárásról is egyáltalán.

A mellékelt fametszet (1. ábra) természetes nagyságban mutatja a közép nagyságú gömbölyes-négyszög tükröt *) meghajtott szárával és fogantyújával együtt (ez utóbbi nincs egész hosszában lerajzolva), melyet ilyennemű betegek vizsgálására közönségesen használók. A szár mint láthatni a gömbölyűvé készített szöglet egyikéhez van erősítve, hogy semmi módon se zavarja meg és takarja el a képet. Miután a szár minden merősege mellett, melylyel bizonyos fokban bírnia kell, kényünk szerint görbíthető, nem nehéz azon szöveget, melyet a tükrök a szárral képez szükség szerint módosítani, s a szár hajlását úgy intézni, hogy a tükröt jobb vagy bal kézzel kényelmesen meg lehessen fogni, s azt vagy egyik oldalá-

val, vagy gömbölyűvé készített hegyével bevinni, s a torok-ür részeihez hozzá nyomni.

Olykor nagyobb, — de máskor kisebb tükrök, mint a minő itt ábrázolva van — használtatik előnnyel.

Átalán magától értetődik, hogy különben egyenlő körülmények között a nagyobb tükrök a kisebbnek elébe teendő, miután a vissz sugárzó fölület nagyságával, szintugy a megvilágosítás hatálya (Intensitát) mint a láttér terjedelme nő.

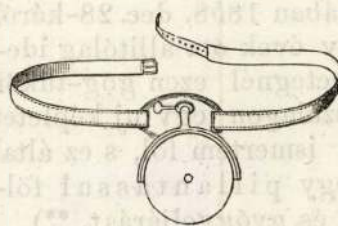
A megvilágítás eszközlésére — akár napfénynél, akár lámpavilágnál — használók egy Ruete-féle szemtükör nagyságú átfúrt, homoru tükröt (Concav-Spiegel), melyet vagy kezben tartok, vagy pedig — hogy mindkét kezem szabad legyen — a Kramer-féle homlokkötővel, melynek labtájához az dióizület segítségével erősítetik, a fejemre csatolok és kellő helyzetben a szem előtt rögzítek. A 2-dik ábrában rajzolt készülék végtelenül kényelmes, s azt sokszoros próba után a legjobban ajánlhatom.

Semeleder tr. ur — mi mellékesen legyen megemlítve — azon szerencsés gondolatra jött, hogy a megvilágító tükröt egy szemüveg foglalványban mozoghatóan befoglaltassa, a mi jól elkészülve igen czélszerű lehet.

1. ábra

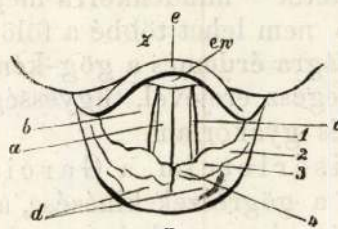
A t. olvasók tájékozása végett, s a közlendő kóros

2. ábra

lelet összehasonlítása tekintetéből bátor vagyok az ide rajzolt 3 ábrában a természet után rajzolt rendes férfi gög tükröképeit hangképzés alkalmával bemutatni, s a fönnt idézett értekezésemre a bécsi akadémia ülési tudósításaihoz mellékelt táblákra utalni.

A 3-dik ábrában, valamint minden később következő gög-kémlelési

3. ábra

rajzban mint magától értetődik a kép bal fele a kémlelt gög jobb felének felel meg, s viszont a jobb a balnak, a felső a mellsőnek, az alsó a hátsónak. a) A jobb alsó, vagy az igazi hangszálag, az ellenkező oldalival képzi a hangra szűkült hangrést (glottis vera).

b) A jobb felső, vagy az álhangszálag, melynek belső széle, a másik oldali álhangszálagtól több milliméter távolra esik (glottis spuria), úgy, hogy a ren-

*) Fischer P. ur pesti műszerkészítő Uri-uteza 4. sz. ilyennemű tükrökkel el van látva.

des hangképzésnél egyedül résztvevő igazi hangszálagok a látásnak szabadon fekszenek.

c) A Morgagni gyomroc3 mindkét oldalt rendes állapotban szembetűnő eltávolodást képez az ál- és a mélyebben alább fekvő igazi hangszálag között.

d) A kánporczot (cart. arytaenoidea) befedő takhartyaredő, mely mellül és fölül (1) a kán-gögfedő szálagot (lig. ary-epiglotticum) képi s szabad széle hátsó felében három többé kevésbé világosan kifejelett gömbölyű dagot mutat, melyek a Wrisberg-féle porcz (2) végének, az úgy nevezett kán-mirigynek: (glandula arytaenoides Morgagni) (3) és a Santorini (4) fejecseinek (Capitula) felelnek meg.

e) A gög-fedő felső széle.

ew) A gögfedő hátsó vagy belső fölülete alsó részének kiálló daga (Wulst), melynek létre, s jelen-tékenységére én első ismét figyelmessé tettem a közönséget. Csak akkor ismerhető föl világosan, ha erősen ki áll, s ha egészen határozott irányban uyszólván érintőleg (tangirend) a gögfedő hátsó fölületén alá nézünk. Csak azért rajzoltam itt le, hogy azt jelentsem általa, miként előjövése mindig rendes állapot.

z) A nyelv alapja.

r) A hátsó torok-fal.

(Folyt. következik.)

SKODA TANÁR KÓRODÁJA BÉCSBEN.

A szív bajainak utó következményei.

Közli Fürst Lajos.

Ha a szív működését nem végzi tökéletesen, legközelebb semmi más rendellenesség nem támad, mint zavar a vérkeringésben. A vérkeringés mindenek előtt vagy siettetett, vagy késedelmes leend. A késedelmesség (Retardation) magában véve további zavarokat idéz elő, miután a kellő táplálkozáshoz szükséges, hogy bizonyos test rész meghatározott idő alatt bizonyos mennyiségű vérről jöjjön érintkezésbe; de továbbá ha a vérrészecskék meglássubbodott mozgás következtében egy helyen hosszabb ideig tartózkodnak a táplálkozásra szükséges sajátságukat elvesztik. Elején a szervezet a káros következmények által nem bántatik, azonban ha a meglássubbodás kissé tovább tart, ennek következményei nem soká titkolják el magukat. Hogy azonban e tekintetben több fokozat rejlik, hogy a test e meglássubbodást bizonyos fokig eltűri, mutatják azon esetek, hol valamely ütér lekötése miatt az illető rész, mellék vérkeringés által kell, hogy tápláltatott legyen, mert az bizonyos, hogy ezen kitérés miatt a vér később ér a szervekhez, mint az előbbi uton, s még sem észlelünk semmi zavart a szerv táplálkozásában.

Ezen zavarokhoz a szív-billentyűi rendellenességeinél még más körülmények is szegődnek, miszerint, hogy az elégtelenség (Insufficienz) a sorszerűség (Reihenfolge) melynél fogva a vér részecskéinek kellene a testet beözönlöni, megváltozik. Így péld. ha a kéthegyű billentyű elégtelensége (Insuff. val. bicuspidalis) van jelen, a gyomroc3 mint rendes állapotban megtelik, s összehúzódásánál a vér a pitvarba megy. A vér mennyiség azon ellentállás szerint igazodik, melylyel a pitvarban találkozik s miután ez folyvást csekélyebb mint a függéknél, elején az elégtelenség a pitvarba nagyobb vérmennyiség fog torlódni mint a függérbe. Ez által a kisebb vérkeringés feszülése nőni fog, és pedig addig, míg ezen kisebb vérkeringés feszülési

viszonya a függérével egyensúlyba jő. — Ezen egyensúly egészen soha sem áll helyre, mert a szív minden tágulása (Dias tole) megváltoztatja az összehúzódás (systole) alatt majdnem helyreállott nyom-viszonyokat, mi miatt a meglássubbodásnak a vérkeringésben minden korra föl kell állania. S így világos, hogy a pitvarba visszaszorult vérmennyiség, melynek már a vérkeringésbe kellett jutnia a legközelebbi szívtágulással nem egészen ürül ki a gyomroc3ba, hogy innét az egész testbe szétküldessék, mi által a vérrészecskék sorszerűsége (Reihenfolge) az özőnlésben megváltozik, mely maga részéről nehéz következményeket vonhat maga után. A szív igen kis összehúzódása a vérkeringés lassubbságát szinte fogja előidézni s ha a lassubbság ezen utolsó neménél a vérkeringést nem követik oly nehéz következmények (sőt a szervezet teljes nyugalmánál ez gyakran épen semmi kárt nem szenved) mint ez a billentyűk hibái okozta meglássubbodásánál észleltetik, ennek oka abban látszik rejleni, hogy első esetben a vérrészecskék azon megváltozott sorszerűsége nem vétetik úgy észre, mint az utóbbi esetben.

Ha tehát a mozzanatokat összefoglaljuk, melyek meglássubbodást okoznak, ezek: elégtelenség, vagy szűkület (Stenose) vagy a szív csekélyebb összehúzódása (a szív csekélyebb összehúzódása föltételeztethetik vagy a beidegzés rendellenessége ideg hűdés — vagy az izom állomány megváltozása — vagy izom hűdés által) és a szív összenövése a szívburokkal. Ha a szív nagyobbodott, akkor, ha az összehúzódás különben tökéletes és a billentyűk nem rendellenesek, a vérkeringés siettetett lesz, ha pedig nagyobbodott szívnél még billentyű hiba is van egyuttal jelen, akkor ismét föltéve, hogy az összehúzódás tökéletes — két ellenkezően működő mozzanat van jelen: egyike a szív nagyobodása által a vérkeringés siettetésére működő ok, a másik a billentyű hiány, mely a vérkeringés lassubbitására hat be; — ilyenkor a billentyű hibájának a vérkeringésrei befolyása nem határozható meg, az az nem tudhatjuk, hogy a keringés siettetik vagy lassítatik-e? A meglássubbodás ugyan kiegyenlítettethetik, legalább részben, nem azonban a vér részecskéinek rendellenes sorszerűsége. Közönségesen azonban a szív nagyobodásánál, mely billentyű hibával van összekötve, a szív tökéletlen összehúzódását észleljük, úgy hogy a siettetési pótló mozzanat elesik, miért is rendellenes billentyűknél a vérkeringésre vonatkozó három pontra kell figyelmünket fordítanunk: 1) a billentyűk rendellenessége okozta zavarra. 2) A szív nagyobodása által előidéztetre és 3) azon zavarra, mely a szív tökéletlen összehúzódásából származik. Miért is nagyobodott szív, billentyű hibáival együtt sokkal komolyabb zavarokat idéz elő, mint az olyan, melynél a billentyűk rendesek. Azon esetek, melyekben a mondottak ellenkezője történik, igen ritkák, s ha elvégre az ellenkezőt észleljük is, ez a nagyobodott szív tökéletes összehúzódásán alapszik.

Azon zavarok, melyeket a vérkeringés meglássubbodása okoz, azon zavarok által módosittanak, melyek a kis és nagy keringésben jönnek létre; — a bal gyomron vagy függér szűkülésénél vagy elégtelenségénél a vér mindig a kis keringés visszereiben pang, míg a jobb gyomroc3 vagy tüdütér ugyan azon hibáinál a vér a nagy vérkeringésbeni következményei szinte e szerint különböző tüneteket fognak mutatni. A bal gyomroc3 hibái úgy szinte a függéré nem csak pangást okoznak a kisebb vérkeringésben, hanem egyszersmind az egész test visszereiben is; a jobb gyomroc3 és a tüdütér habár soha sem idéznek elő pangást a kis keringésben.

Szívbajok kíséretében igen gyakran észlelünk az idegrendszerben is zavarokat, mert valamint minden szerv, úgy a szív is gyakorol hatást reá, de azt nem tudjuk hogy a szív ezen visszahatása az izom állomány és a sejtsszövet vagy ezen szerv ideg elváltozása által föltételeztetik-e? Az ideges tünetek gyakran a nyult agyra szorítkoznak, olykor elterjednek az agyra vagy gerinczagyra is. — De másnemű zavarok is jöhetnek elő a szervezetben, melyek a vérkeringés rendellenessége által hozatnak elő.

A légzési rendellenességek nem számaztathatnak minden esetben a vérkeringés hibáitól, ezeknek alapja inkább a bei-

degzésben keresendő. Olykor némely egyének egészen fuladoznak, a nélkül, hogy a légnek bejutása legkevésbé is akadályoztatnék. Ez könnyen érthető lesz, ha hasonlatképen a szomj állapotát valamely lázas bajnál vesszük tekintetbe. A beteg ihatik még annyi vizet, mindig szomjat fog érezni; ép így áll az a légszomjjal. Bár mennyi léget szívjanak is be, soha sem lesznek úgy kielégítve, mint a mennyire szoktunk közönségesen belégzés által lenni. A légszomj ki nem elégítését ezen esetben a légutakban jelenlevő vérbőségétől (Hyperaemie) származtatni egészen valótlán, mert 1) az erősen kifejezett vérbőségnek elég gyakran semmi légzési akadály nem lép be, de azonkívül 2) ha ilyen jelen is van, ez az illetőknél csak időszakonként jelenik meg, azután ismét megszűnik. Ezen körülmény magyarázatára nem marad más hátra mint a beidegzés rendellenessége.

A légzés zavarán kívül szívhajoknál más rendellenességeket is észlelhetni, t. i. az agy- és gerinczagy működéseiben, melyeket hasonlóan nem lehet csupán a vérkeringés zavarából származtatni. Ugy szinte az emésztés-, az epe és húgy elválasztás rendtelenségét sem lehet egyedül a vérkeringésből magyarázni, a magyarázat alapját a szívből kisugárzó idegek zavarából származó rendellenes beidegzésben kell keresnünk. — Ezen állításunk mellett szólnak legvilágosabban azon példák, hol a lég szabadon s minden akadály nélkül léphet be a tüdőbe s a belégző izmok rohamszerűen mégis görcsöktől lepetnek meg. Ezen görcsök bár gyakran csak melléktünetei lehetnek egy állandó légszomjnak, vagy valamely fájdalmas érzetnek a belégző izmokban, de elég gyakran jönnek ezek elő minden ilyen mozzanat nélkül.

Mi okból nem csak a vérkeringés zavarait, de a rendellenes beidegzést is tekintetbe kell venni, ha a szervezetben előforduló további zavarokat is akarjuk megfigyelni.

Nem szükséges azonban minden változást, melyek a szívhajos betegen észlelhetnek ezen bajtól származtatni, a szívhajokkal ugyan is a legkülönbözőbb kórok szövetkezhetnek, miért is mindig szükséges minden szervet megvizsgálni, — hogy megkülönböztessük, mely tünetek tulajdonitandók a szív és melyek a szövvényi bajoknak. Így gyakran az agy és a tüdő önálló bajai is jönnek elő, melyek elején gyakran elsődleges következményei a vérkeringésnek, későbbben azonban önállókká válnak, s ekkor a nekik sajátos tüneteket mutatják. Ugyan ez áll a máj, lép-, húgy hólyagról stb.

Az agy könnyen érthetően a vérkeringés zavarai által annál inkább szenvedhet, minél nagyobb rendellenesség van már benne jelen; így péld. a szívhaj következtében létrejött vérzés (Haemorrhagie) sokkal könnyebben támadt sorvad agynál idős egyéneknek, mint olyanoknak, kiknél az agy semmi táplálkozási zavart nem szenvedett. — A tüdőbeni vérpangás, ha hosszabb időig tart, ezen szervet tultengésre (Hypertrophie) indítja, a kötszövet ugyanis tömegében növekszik, oly folyamat, mely soká tartó kéthegyű billentyű szűkülésnél állandóan észleltetik. Ez azonban a légző jövetelét a tüdőbe épen nem fogja gátolni. Továbbá a tüdőbeni tartós pangás a hörgtakhártya állandó daganatát okozza, mi által a légzés nehezítettetik, s oly tünetek lépnek föl, melyek a szív hajaitól függetlenek s csupán a légzés zavarával állanak összeköttetésben. — A visszeres vérkeringésbeni torlódás a májban gyomor-, lép-, belek- és vesékben hoz elő rendellenességet, melyek oly magas fokra emelkedhetnek, hogy önálló betegségekké válhatnak, épen úgy, mintha ilyen baj a szívhajától függetlenül fejlődött volna ki.

KÖNYVISMERTETÉS.

Az Állattan alapvonalai felgymnásiumok használatára Dr. Schmarda K. Lajos után saját nézetei szerint átdolgozta Dr. Soltész János természetrajz tanára. Sárospatak. 1858.

E munka kissé későn jutott kezemhez, azonban tudva, hogy jobb későn mint soha, elhatároztam magamat, hogy

e művet reá vonatkozó észrevételeimmel együtt a nyilvánosság elé hozzam; annyival inkább, mivel irodalmunkban úgy is vajmi ritkák e szakban a kívánatoknak csak részben is megfelelő termékek; kétségtelen lévén, hogy oly állattani kézikönyv mely péld. azt tanítja, hogy: „gázlókat s uszonylábukat az austriai birodalomban s illetőleg honunkban csak a behozottak helyettesítnek*“) bíráláson alul álló; lévén a gymnasiumi ifjak részére 1852-dik évben szánt ily tanítmány csak olyan vagy tán furcsább, mint midőn a jó Gáti 1795-ben „a vad barmok közt“ a farkasról „a gyengébb elméknek“ azt tanítja, hogy „a bárány és farkas közt az a természeti ellenkezés van, hogy holtok után is, ha együvé tétetik bőrük, egymást megemésztik**).“ — Pedig az idő, a kor, melyben élünk nagyon és igénylik, hangosan követelik, hogy a termékek, melyekből kell kikerülni minden szükségleteinknek, kényelem s gyógyszereinknek átalánosságban s részleteiben buzgón tanulmányoztatnának már valahára honfiaiunktól is; mire kétségtelenül egyik első tényező az anyanyelven írott jó könyvek létezése. Jól tudom én, hogy ily könyvek kiállítása sok nehézségekkel jár, s hogy nálunk eddig sem kincs sem dicsőség bőségszerűjévé nem válik, azonban meg kell vallanunk, hogy még is másképp állnak ma már a körülmények, mint csak 1807. is, midőn a derék Dicszegi derék munkatársával Fazekassal megírván azon magyar Fűvész könyvet, melynél e napig sem tudunk nem csak jobbat, hanem hozzá hasonlót is felmutatni, jutalmul azt nyeré, hogy el nem kelt könyvük számára helyről gondoskodhatott, másfelől pedig, hogy elfogult szűkkeblű környezetétől — mint ezt élő igen tisztelt fijától tudom — érte az érzékenybeblű férfi addig keserítettett, hogy életerejé megtörve, legalább korábban eljuthatott oda, hova az utókor az ő s társa részére ma csak érzéketlen hamvak számára küldheti hála- s tiszteletadóját.

De lássuk már az előttünk fekvő művet, s szóljunk először maga az átdolgozott műről, azután az átdolgozás milyenségéről s végre az átdolgozásnál használt műszavak minőségéről.

I.

E szóbalevő mű eredetiben Schmarda Lajos, a prágai egyetem volt állattan tanára által a felgymnasiumok használatára 1853-ban íratott. Hogy Schmarda az állattanban mennyi gyakorlati s irodalmi ismeretekkel bir, fényes bizonyosságát adá annak az ugyanazon évben „Az állatok földrajzi elterjedéséről“ három kötetben kiadott jeles művében. S valóban e kezünk-nél lévő állattan is tárgygazdagságban oly jeles, hozzá a választásban oly kitűnő, hogy azt a nemebeli legjobb német művek közé bátran sorozhatjuk; mihez ha még azt is vesszük, hogy a mű hazai faunisticus — állatzati, a növényzet alakjára — viszonyainkhoz is nem egy tekintetben alkalmazkodik, ha péld. a 253-dik lapon olvassuk, hogy a rózsaszín legelész — pastor roseus — vagy a mint azt már hazánk felledhetetlen érdemű madarász s e madár gondos tanulmányozója Petényi Salamon után Hanák, műve 245-dik lapján részletesen leírta s elnevezte: rózsaszínű csacsár — hazánkban megfordulása egy prágai tanár által oly hiven felemlítettetik, hogy hasonnemű esetben bár melyik hazai tanárunk s szakirónknak is becsületére válnék: tagadhatlanul Dr. Soltész ur választását e kézikönyvnél csak a leghelyesebbnek nyilváníthatjuk; midőn pedig ennek a „Gymnasial Zeitschrift“-ben Schmid Oszkár által adott bírálatához alkalmazkodó átdolgozására is elhatározta magát, ki e műnek terjedelmessége úgy szinte osztályai és rendei összeköttése s elválasztása ellen emelt szót, szándokát s annak végrehajtását szakirodalmunkra nézve valódi szerencsének kell elismerni.

II.

Mi az átdolgozást illeti, meg vallom, midőn a 18-dik lapra még úgy fordítottam, hogy sok helyt nagyon is szórul

*) Állattan Minikus Vince Pest, 1858. a 156-dik lapon.

**) A természethistoriája Gáti István. Pozsony 1795. a 142-dik lap,

szóra való fordításnál egyebet nem találtam, már nyugtalan-kodni kezdtem; azonban ezentúl a Schmid kívánta változtatásnak elég nyomaira akadtam, mi által a mű kétségtelenül kerekdedebbé, helyesebbé vált.

Átdolgozó ur ellen fő kifogásom, hogy:

Schmarda ábráit a helyett, hogy azok számát nevelte volna, nagyon sokszor ott is kihagyta, hol a szöveg megmaradt, mi sajnos különösen honi ifjuságunkra nézve, hol iskolai terméktáraink oly igen rossz karban léteznek, hogy az ábrák főleg az ismeretlenebb tengeri s általában az alsóbb állatokra nézve nagyon is szükségesek, annyira, hogy számuk s jóságuk a tankönyvek jóságát feltételezik.

Továbbá az egész átdolgozásnál helyi viszonyainkra több tekintet lehetett volna, terményeink kiemelése vagy reájok csak pár szóvali emlékezés az egész műnek ismerősebb, vonzóbb küllemet s több érdeket kölcsönzendett volna, mire létező kézikönyveink s egy szaktanár ismerettára mindig elég bő forrásul ajánlkozik. Vagy két helyen átdolgozó ur is szépen tette ezt, midőn péld. a kecségét Hanákkal tisztán legizletesebb halának nevezi, más helyt pedig, midőn a hazai 1747-diki és 1847-ki sáskajárást felemlíti. A sólyomfélék s baglyok czimű cikkek szinte nem egyszerű átfordítások, hanem ily ohajtásnak megfelelő átdolgozások.

Mi a részleteket illeti, homályos értelmű áttételekben az első 18 lap leggazdagabb, melyek részletesebb felemlítésébe bocsátkozni lapunk korlátoltsága is tilt. Egyes szokat illetőleg még is ugyan innen nem hallgathatom el, hogy következő szokatlan szók: bőrképlet, nyulvány, folyóság, visszatermő, élősködő, méregyenes stb. állanak a szokott: bőrképlet, nyulvány, nedv, ujratermő, élődi, részarányos, továbbá: elvesztett állat, kivesztett állat stb. helyett; értelemzavarólag áll több helyt: sokszerű a változatos, sokszerűség a változatosság helyett, továbbá alakról szólva jellem s jellemző, a bélyeg s bélyegző, kövülettan öslénytan helyett; helytelenül áll: görfark kapaszkodófark, nyomatilag a kinyomatilag vagy lényegesen; a 6-dik lap 5-dik sorában: alsóbb állatok, legalsóbb állatok, pillangó nyulványok, csillszörű nyulványok — flimmernde Fortsätze — állatvilódzás, állatvilágítással még egészen tisztában nem vagyunk is, annyit mégis bizonyosan tudunk, hogy az nem egyedül csak vilódzás. (Album der Natur 1852. 8 Lief. s. 225.)

III.

Igen nagy érdeme átdolgozó tanár urnak kétségtelenül az, hogy az állatoknak latin és német néven kívül a magyar rendesen legjobb neveit is megemlíti. Nagy érdem mondom, mert az ily nevek rendesen egy vagy más bélyegétől vagy jellemétől vétetve az illető állatoknak, már neveik megtanulásával azok dióhéjbaszorított ismeretét nyerik a tanítványok, mi az idegen nevek egyszerű megtanulásánál vagy éppen nem, vagy csak részben történhetik. S míg ez így áll, kétségtelen, hogy a czélszerű jellemző nevek használata, nem csak nyelvünk növekedésének, hanem úgy az állattan mint más természettudomány ágakban is az ismeretek terjedése, népszerűsülhetése, s így magoknak a tudományoknak életkérdése. — Azért sokszoros elismerést érdemlő az átdolgozó ur eljárása, ki részint kézikönyv kiállító elődei, részint a Magyar-Academia és természettudományi Társulat dolgozataiban fellelhető műszók felhasználása, részint ujak kiállítása körül annyi gondot s szorgalommal járt el, mennyivel újabb időben Mihálkán kívül senki.

Kitűnő jósága, még eddig használatban nem látott ily nevek péld.: Öblér — colpoda — billingér — uvella, — bőrye — zoanthus, — körtap — Stephanoceros, — pártány — plumatella, — hurony — gordius, — zinegér — nemertes, — hüvellő — Oecistes, — hemzsék — naides, — árnyú — aplisia — hárfány — harpa, — hórdancs — turbo, — partiga — littorina, — ügencz — bromia, — mérgencz — argas, — fegyveréz — centrotus, — keskenz — ranatra, — sodrász — coccyx, — üstökér — commatula, — ékenz — donax, — kövike — Lithosa, — henyész — cimhex, — ordacs — anarichas — stb.

Nem ennyire sikerült nevek:

Nyakanyú — trachelius. — Ez éretlenül megszületett szó egy hosszú nyakalaku nyulvánnyal bíró ázacs neve lévén, ha teljesen kinőné magát: nyultnyak vagy nyakanyult tartozik lenni.

Haboncz — cysticercus. — Miután a jelelni szándékolt állatnak sem habbal, sem habzással semmi köze, e névnek is itt semmi értelme nincs. Azért kétségtelenül jobb ezen állat számára, melyről könyvében sem áll több mint, hogy „hólyagban végződik“ eredeti nevét lefordítva, hólyagfarknak nevezni.

Csorbajak — Achatina. — E név ellen másképp nem volna kifogásom, csak hogy a helyett tisztelt és érdemduz állatásunk — növényész alakára Lásd: Magyar Muzeum. Akadémiai Értesítő. 1858. 325-dik lap — Frivaldszky Imre ur már 1856. febr. 4-diki akadémiai felolvasásában Agacs szót használta. Különben ez új név ha hosszabb, többet is mond mint az agacs.

Sipakcsigák — Capuloidea. — Ez azt hiszem csak ki nem igazított sajtóhiba si p k a c s i g a helyett.

Döföncz — murex. — Ez kétségtelen s rossz új név; rossz mert a névnek alapul szolgáló cselekvő ige jelentménye az állatra legkevésbé sem vonatkozik; kétségtelen, mert az állattakaró meszkiválasztmányának tüskés voltát eléggé kifejező, tehát jellemzőbb jobb t ü s g e név, mind Mihálka állattana 198-dik lapján, mind pedig Pokorný, fordítmánya 163-dik lapján, már évek óta használtatván, rendelkezésünkre áll.

Rojtony — melania. — Ezt Frivaldszky akadémiai értekezésében már, görög nevéhez hiven, homárnak nevezte el.

Üvegény — vitrina. — Frivaldszkyknál ö g é n y; hanem tán mindkettőnél érthetőbben: üvegény?!

Csapeceset — cypris. — Ez állatot a Magyar Természettudományi Társulat 1857-ben kiadott Évkönyveiben a titkár ur a 256-dik lapon már k a g y l ó r á k n a k nevezi; s e név mint az egész állatot s nem annak csak egy részét bélyegző név mindenestre helyesebb.

Seléb — apus. — Ezt a nevet nem értem, az állatot különben, mint pest-budai héjjanczot, már rég vértle néven nevezem, mint oly állatot, melynél a héj vértserűségét oly tökéletes alakban látom, milyenhez hasonlóan azt más állatnál nem ismerem.

Ászka — oniscus et porcellio. — Két nőm jelelésére egy nevet nem használhatunk. Az oniscust mi is ászkának, de a porcellió-t rejtőnynek nevezzük.

Markász — gammarus. — E név eredetét nem tudom, az állatrai vonatkozását nem látom; mi e pest-budai több fajában ismertett héjjanczot rá k l a névvel jeleltük.

Bagótafélek — noctuida. — Nem tudom ha e szó a nemet Eulen-t akarja-e kifejezni? ! ha igen, úgy rosszul teljesíti feladatát; de nincs is nekünk eféle bagota új szóra szükségünk, miután az é j e n c z e k érthető jó szavunk Mihálkánál már fél évtizedes polgárjoggal, s Pokorný fordítójától is alkalmazással dicsekszik.

Bájszínér — euprepia. — Ez új szó egy kicsivel kellemetlenebb hangzású, tarkább összetételű, bajosabb kimondású mint a már Frivaldszkytól 1845-ben a M. T. társulat évkönyveiben megjelent Mihálka s Pokorný állattanában rég használatban levő: színdisz név; nem látom be azért felvétele szükségességét.

Ferej — cryptocephalus. — E nevet Mihálka is használja; azonban kétségtelenül a féle nyakanyu szó. Én évek óta ez állatot Lugossy tanár ur után d u g a r c z n a k nevezem. Nem lenne e név mindnyájunkra nézve érthetőbb, az állatra nézve pedig szintugy jellemző, hisz az állat arcát szintugy rejt, mint dugja a fejét.

Nyenyerez — saperda. — Nem inkább nyikorgász, vagy régi néven nyikor?

Fülör — haliosis. — E szó Mihálkától van átvéve, de kétértelműség kerülésből nem volna-e jobb, ezen az emberi fülhöz némileg csak ugyan hasonló meszkiválasztású csiga elnevezésére más hasonló szó, péld. fülöny?

Döböny — dolium. — Tán ez is átnézett nyomtatási hiba bödöny helyett.

Lábanyelek — janthina. — E szót itt találom elsőben, de nem helyes, mert ennek az állatnak a lába nem nyel, nem is nyél alakú, hanem végén sajátságos uszóhólyaggá alakuló; miért az állat legjellemzőbb neve csak hólyaglába lehet. —

Kerekély — rotatoria. — E szó ellen szinte kifogásom van, nem csak azért, mivel hallás után mást érthetnénk alatta, hanem mert olvasva is a kerek szó jelentését hozza eszünkbe, pedig tudjuk, hogy ez apró állatok minden mások csak nem kerek, hanem keréklő kerékszervekkel ellátottak, miért őket én inkább keréklőnyőknek óhajtanám nevezni; legalább én Pesten évek óta e néven ismertetem őket tanítványaimmal.

Fabélűek — dendrocoela. — E név igen helytelen, e szónak fabelű meg van már nyelvünkben a maga saját jelentése, a mi állatunkra legkevésbé sem vonatkozik, figyelmünket pedig igen könnyen félrevezetheti, miután tudjuk, hogy csakugyan vannak alsóbbrendű állatok, melyek sejtenyt — cellulose — tartalmaznak; miután azonban állatainknál nem ez, hanem a bélső ágszerű elágazása az eset: azt hiszem legegyszerűbben s helyesebben nevezhetnénk őket ágszerű vagy ágadzóbelűeknek.

Nemzési változás — Generationswechsel. — Körülírás főnév helyett; Chyzerrel én e szót évek óta változtatónemzés-sel fejezem ki.

Félfolyó állomány — sarcodé. — Ismét körülírás főnév helyett. Én ezen az ázalagok teste fő állománya jelezésére régtől fogva a nyálkony nevet használom, megkülönböztetőleg a nyálkák alap anyagától a nyálkanytól — mucin — míg a rovarok külvázat képző anyagot a chitint rovaranyak nevezem.

A részletezéssel itt felhagyva általánosságban csak annyit

mondok, hogy nem helyes, s kerülendő a természettudomány minden ágában, minden, már más eszme vagy tárgy jelezésére felhasznált s így kétértelműséget szülhető szavak behozatala; milyenek péld. e munkában is következők: ernyőke — umbellaria — harangka — vorticella, — vederke — trichodina, — szironka — floscularia, — váltá — amoeba, — tenger — flustra, — hólyagár — echinococcus; — gondola — cymbium, — süveg — mitra stb.

* * *

Szóval Dr. Soltész ur ez állattana hiányai s kíváncsiságai mellett is oly mű, melyet Mihálka állattanával együtt, kivált jó oktató mellett áttanulmányozva, hazai ifjúságunk bátran fordíthatja később szemét bármely külföldi szakirodalomra, az ezekből szerzett alapismeretek biztos tájékozásul fognak nekik szolgálni mindenkor s mindenütt.

Mihálka többször említett Vogt, Leunis és Schilling után készített állattana két füzetben 1853—4-ben jelent meg, s állatfajaink tekintetében vétele, műszavak s ábrák számára nézve egyiránt elismerésünket igényli.

Szabad legyen azért soraimat szakirodalmunknak a közelebb említett két munkása iránt buzgóságukért, a tudomány, szakfőnökeink s nyelvügyünk nevében meleg köszönettel zárni be, s őszintén kívánni, miként hazánk tanítóinak s tanítványainak részvéte mielőbb tegye szükségessé, hogy ők műveiknek újrai s tökéletesebb kiállításával gazdagíthassák szakirodalmunkat.

Pest, februar 6. 1858.

Tóth Sándor.

—+—+—

T Á R C Z A

Évi orvosi jelentés 18^{57/58}. közigazgatási évre Alsó Nyitra Megyéből.

Dr. Nagy József megyei orvostól.

A) Természettani adatok.

(Észleleti állomás. Nyitra város vidéke.)

a) A múlt 18^{57/58}. év szinte a száraz évekhez számítandó, ámbár az 18^{56/57}. évvel összehasonlítva ennél 19,45 par. von. légvizscsapadékkal nedvesebb volt. A késő őszi hónapok melyekkel kezdődött kellemetlen, nedves, hideg, ködös időjárással folytak le. A tél kemény volt és száraz sok derült napokkal. A tavasz későn köszönt be april hó közepe után hűs és nedves volt. A nyárnak ereje száraz és szeles, későbbben kellemetlen esős és hűs. Az ős mint e vidéken többnyire igen kellemes, meleg, derült.

b) Légsúlymérői állás.

Legmagasabb dec. 9-kén	339,26"	} fagyponthoz igazítva.
Legmélyebb máj. 3-kán	323,67"	
Közép	333,15"	

Legmagasabb légsúlymérői állások csekély ingásokkal voltak decemberben. Legmélyebbek nagy ingásokkal májusban. Legcsekélyebb ingások egyarányosabb légsúlymérői állással septemberben. Szokatlan és tartós magas állás decemberben és januárban.

A légsúlymérői közép állás magasabb volt az 18^{57/58}. éviénél 0,14".

c) Hév mérői állás.

Legmagasabb jul. 28-kán	+ 25, 0° R.
Legmélyebb feb. 12-kén	— 17, 5° R.
Közép	+ 6, 16° R.

Legnagyobb léghévingások voltak júliusban 16 fokkal R. Legcsekélyebbek decemberben 9 fokkal R.

Az évi közép fokot összehasonlítva, hidegebb volt ezen év az 18^{56/57}. évnél 0,99° R.

A közép léghévmérői havi állás szerint többtől kevesebbig következőleg osztályozandók a hónapok: július, aug., sept. maj., jun., nov., apr., oct., mart., dec., jan., febr.

A februar hó oly kemény hideg volt, hogy a kisebb folyók vize egészen jéggé vált, a Nyitra folyónak jégkérge 4 láb 2 újni vastag volt, mely körülménynek a haltenyészésre igen káros hatása volt.

d) Légpára nyomás.

Legerősebb sept. 15-kén	7,83.
Leggyöngébb feb. 25-kén	0,21.
Közép	3,17.

e) Lég nedvesség:

Legnagyobb nov. 17., dec. 15., febr.	100,0.
Legcsekélyebb máj. 3-kán	21,1.
Közép	60,7.

A lég nedvességi havi közép szám szerint többtől kevesebbig, következőleg osztályozandók a hónapok: febr., dec., jan., mart., nov., aug., apr., oct., jul., sept., majus, junius.

f) Derült nap volt 75. — Változékony 100, — Borus 190. — Eső 66. — Hóeső 21. — Égi vihar 17.

— Villogás 6. — Köd 30. — A légvizesapodék mennyisége 217,25^{mm}.

A légvizesapodék havi mennyisége szerint többtől kevesebbig, következőleg osztályozandók a hónapok: aug., jul., maj. nov., jan., oct., apr., sep., feb., dec., jun., mart.

A derült napok többsége szerint többtől kevesebbig: sept., febr., oct., jan., apr., maj., junius, november, aug., mart., julius.

g) Uralkodó szél ÉN. A szélerő évi középszáma 4,9^o. Szélvihar az az 10°-nyi erős szél nem volt.

h) A folyóvizek állása csekély. Áradások — csekély területűek — martiusban voltak.

i) A növényzet állapota. A téli vetések késő ősszel szépek voltak. A földkéreg téli fagykeménységéből csak ápril 19-kén lágyult fel, e szerint a tavasz 15 nappal későbbben köszönt be mint a múlt évben. A növényzet ápril más felében és májusban gyorsan kifejtett. Május végével a rozs virágzott már. Kemény csapás érte a növényzetet. Május hó 26-dik és 27-dik közti éjszakán a léghévmérő — 1,6^o R. süllyedt, hideg északi szél dühöngött hó- és vizesóval, a fagy a gabnaneműeket és a már többnyire gyümölcsrehozásig kifejtett gyümölcsfákat érzékenyen megsérté, ártott a venyigének is. A száraz és hideg északi szelekkel lefolyó junius a földkérget nedvétől megfosztotta, a gabnaneműek elsilányultak különösen a nyári vetések, a rétek és legelők elszáradtak, széna igen kevés termett. A kaparnövények a megye északi és déli részében meglehetősek voltak, a dombos szárazföldű középrészben ezek is kiasztak; ilyen sorsuk volt a takarmánynövényeknek; a későbbi nedves nyári időjárat segített ugyan sok növényeken, de a leghasznosabbakra nézve késő volt a kedvezmény. Az aratás közepszerűen esett ki a téli vetésekben, a nyáriakban rossz volt. Gyümölcs kevés volt, szilva legkevesebb; mint a gyümölcs úgy a szőlő is nem érte el érettsége tökéletes fokát; ennélfogva a bor is savanyu, közepeszerűn aluli.

k) Különös tünetmények:

Földrengés. Jan. 15-kén esti 8h. 15m. a megyének nagyobb részében volt észrevehető. Legerősebben az északi részben: privigyei, baáni, oszlányi kerületekben; gyöngébben: nagytapolcsányi és nyitrai járás egy részében; épen nem: galgóczi, érsekújvári járásokban és a nyitrai déli és délkeleti részében. A tünetnyí föllépésének időpontja körül nem igen különböznek az adatok és a különbség inkább csak az órák járása különbségéből magyarázható. A rengés minősége hullámdad volt. I r á n y a e megyében: Német Prónán, Privigyén ÉKről DN. felé. Baánban ÉKről D. felé. A rezgések száma: Privigyén, Német Prónán, Baánban két egymásra következő erős rengés; Nagy-Tapolcsányban, Nagy-Aponyban két gyöngén megkülönböztethető rengés; Nagy-Bölgyénben nyugatra Nagy-Tapolcsánytól a nyugati hegylánczhoz közelebb két jól megkülönböztethető rengés; Nyitra egy rengés mely csak a felső városban volt érezhető, az alsóban nem. Terjedelme nyugaton Nagy-Bölgyénig. Keleten Nyitra városig, e szerint északról terjedt és a keleti hegyláncz mentében tovább mint a nyugatin; mi tán abból magyarázható, hogy a rengés központja — a Vetera Hola nevű hegy — a nyitrai keleti hegylánczhoz közelebb összeköttetésben van mint a nyugotival.

A rengések tartalmi ideje 2—4 másod percig határozottatik. A légállapota a földrengés alatt következő volt: Az idő borus szélesendes. Január 15-kéről 16-kára éjjel kevés hó esett:

Nyitra január hó 13. 1858. évben:

	6 ór. reg.	2 ór. dél.	10 ór. est.
Légsúlymérő állás:	334,47	334,09.	333,80
Léghévmérő állás	—3, 4 ^o R.	+0,2 ^o R.	—0,0 ^o R.
Légpáramomás	1,05	1,97	1,85
Légnedvesség	71, 9	97, 0	92, 5
Borulat	1 ^o	10 ^o	10 ^o
Szélerő és irány	0	0	0
Légvizesapodék			0,46 ^{mm}

A rengések ereje: Német-Prónán a harangok megkondultak, a házfedelek ropogtak, a víz az edényekből kilocsant, a képek a falakról, a szekrényeken és a fogasokon álló edények, kisebb butorneműek lehulltak, a kémények leomlottak, az épületekben nagy falrések támadtak, mindezekon kívül egy földalatti rémületes moraj volt hallható, mely villámdörgéshez igen hasonlított; hasonló tünetmények észlelhetők voltak Privigyén is, de gyöngébb mértékben, harangok kongása nem hallatszott. Baánban ezen tünetmények még gyöngébb mértékben valának észrevehetőek, a föld alatti moraj nehéz szekerek zörgéséhez hasonlított. A nyitrai és nagytapolcsányi kerületekben a rengéseken kívül semmi egyéb tünetmények vagy erőművi utóhatások nem észleltek. A rengéseket kísérő egyéb légtüneteményeket ki sem tapasztalt. Trencsén megyében sok ember villámhoz hasonló fénytüneteményeket látott a rengések tartama alatt.

A földrengés hatása az emberre és állatokra. Az embereknek általános rémülés északi vidéken; a lejjebb fekvő vidéken semmi különös állapot sem volt észrevehető az embereken, sok tompább érzetű egyén még a rengéseket sem vevé észre. Az állatok magaviselete körül hiányoznak hitelt érdemlő adatok. A megrendített vidék földtani minősége.

A megye északi része magas hegylánczokból álló, melyek határszélein mint keleten — Bars megyei határszél — úgy nyugaton is — Felső Nyitra megyei határszél — magasztos nyújtványokban majdan párhuzamos irányban vonulnak le és nyugaton Galgócznál Gábor nevű, keleten Nyitra város felett Zobor nevű hegyfokkal végződnek; ilyformán a megyét mintegy patkó alakban környezik; északon három völgyet privigyit, rudnóit, baánit képezvén, mely három völgy egy közvölgybe a nyitrai nyilik, ezen völgy délfelé vonul és a Komárom megyei térségbe megy át. Északon az alsó-nyitra megyei hegység Facskó vagy Naklak nevű hegységével közvetlen összeköttetésben áll a földrengés központjával a trencsin megyei Vetera Hola nevű hegygyel. Az alsó nyitrai hegység tengelye vagy magva granitból áll, csak a keleti oldalon Privigyétől Kis-Ugróczig betódul egy fenséges és trachytból álló hegyfal. A granit több helyeken napfényre tör, de többnyire jegeces réteggözetekkel és másodképzetű mészkövekkel fedett. A hegylejteken és a völgyek dombjain nagyszzerű vizözöni képletek láthatók, a völgy-talpak áradási képletek. Ércvízforrások több helyeken törnek ki, de aljas hőmérsékkel, csak két forró ércvízforrás van a megrendített északi vidéken, tudniillik: a bajmotzi és kis bilítzi, vizük az égvényes földiekhez számítandó. Az ércvízforrásokban a földrengés előtt és után történt változások körül hiányoznak minden adatok.

A Donati üstököse. Szabad szemmel sept. 11-kén estve volt először látható észak-nyugati égen, később mindig inkább nyugatfelé tűnt fel estve. Szabad szemmel utólszor volt kivehető oct. 16-kán estve.

(Folyt. köv.)

Az élő halott.

Ezen név alatt (*The dead-alive*) az angol orvosi és nem orvosi lapokban jelenben sokat beszélnek egy esetről, mely a nagyfokú hysterismus azon számos esetei sorába tartozik, mik a lélektudást és kórbuvárt egyaránt érdeklik s a legkülönösb testi és lelki zavarok kombinációját tüntetik elénkbe. Az eset Angolországban úgy látszik még jobban elhírhedett mint nálunk a váci nő, s az adatok több tekintetben tanulságosak lévén, jónak tartjuk annak vázlatát a beteg orvosának adatai nyomán t. olvasóinkkal közölni.

Múlt év július havában Nason orvos Nuneatonban egy kézműves, 13 éves, s állítólag tüdővészben szenvedő leánykájához hivatott; az egyén ugyan igen el volt soványodva, főfájásáról, nagy gyöngeségről s rövid száraz köhögésről panaszkodott, de szerves tüdőbajt nem lehetett fölfedezni, a havi tisztulás még nem jelentkezett volt. Gyöngye tápláló és vaskészít-

mények használata mellett látszólag javult. Nem sokára azután egy utat tett, mi után még rosszabbul érezte magát, étvágya fogyott, bár nyelve tiszta volt, és dugulásban szenvedett. Ez idő óta minden étel és orvosság vételét megtagadta, s october 18-án éjjel látszólag meghalt. Félórával tetszetes halála után megmosatott, s halotti ruhába öltöztetve, miután állá felkötöttet, szemeire pénzdarábok s összekötött lábaira vastag könyvek tétettek, merev és hideg teste a mellékszobába egy nyugágyra helyeztetett, és betakartatott. — Reggeli 9 órakor a leány nagyatyja őt még egyszer látni kívánta, s midőn képéről a takarót levonná, a szemhéjakon némi kis rezgést vett észre. A szülők és rokonok ezt az idegek halál utáni hatásának tulajdonították, de a józan öreg e magyarázatban nem tudván megnyugodni, orvost hívatott. Nason ur a szemhéjak rezgését szinte észre vette s a tetszhalottat megvizsgálta; szíverése rendes és elég erős vala, az orsó ütér lüktetése könnyen tapintható, a mellkas emelkedése csöndes és alig észrevehető, a végtagok hidegek és meredtek; s némely helyeken a hajszáledényekbeni vérkeringés pangásánál fogva egyes torlódások foltok, melyeket halálfolttal lehetne fölcserélni. Két órai fölélesztési kísérletek után a tetszhalott ismét föléledt s elmondá miként mindent, mi vele történt érzett és halott. A beteg nagyobb mennyiségű tiszta vizeletet ürített ki, de ételt venni vonakodott. Másnap ujlag 6 óráig tartó rohama volt, mi alatt teste azon helyzetben maradt, melybe azt a körüllevők tették. A rohamok ezentúl gyakran ismétlődtek, s a szünetekben semmi ételt sem vett, csak pár csöpp vizet ajkai megnedvesítésére — „miután ő már itt sem enni sem inni nem kíván.“ — Ily állapotban élt egy hétig, az erőszakkal szájába tett ételt kiköpte, s miután bárzsing kutaszsal leves, arrow-root sat. gyomrába töltetett, tíz nap és éjjel folyvást nyugott s minden adott helyzetben mozdulatlan megmaradt. Akkor az anya azt vette észre hogy a beteg nem vizel, s szorgos ügyelés sem tudott a való nyomába jutni, mig-nem egy szennyes ruhát tartalmazó szekrény megvizsgáltatott s azok húgytól egészen átázva találtattak. — Egy reggel öröngös állapotban a szobában mindent felgyújtott, s az utcára kiszaladt „gyilkost“ kiáltván. Az ágyba vitetvén 60 óráig káromkodott és szitkozódott, miglen kimerülve új mervengési állapotba esett. Ezentúl a végbélén át iparkodtak őt táplálni. Mindamellett egész biztossággal lehetne constatirozni, hogy minden alkalmat felhasznált élelmi szereket észrevétlenül elcsenni, azokat ágyába elrejtteni s a magányban megemészteni. Ezen razziáknál, miután nagy óvatossággal körül tekintett, ágyából sebesen felkelt, s biztos léptekkel azon hely felé indult, hová számára szándékosan eledel tétetett, azt megízlelte, s a mennyit csak bírt szalmazsákja alá rejtett el; azután ismét zárt szemmel és szájjal mozdulatlan maradt fekve. — A vizeletet az ágyba üríti ki, nem mintha a zárizom bénitva volna, hanem mert neki úgy tetszik, széke minden héten csak egyszer van; érverése 70—80 közt ingadoz, teste táplálása inkább javul, mint csökken. Ily állapotban fekszik a beteg több hónap óta, a legkisebb változás nélkül, bámulva az egész vidék tömegétől, új példája annak, mily különös alakot ölthet azon kóros állapot, melyet fejlődésben sinlődő nőknél tapasztalunk, mily fokára emelkedhetik az a tettetésnek, s mily sajátságos vegyületté válhatik a rendellenes irányban ható akaraterő, a család és a betegségnak. (Berliner Med. C. Ztg. Febr. 2. 1859.)

V e g y e s e k.

Pest, 19. Ó cs. kir. Apostoli Felsége f. hó 11-ről kelt legmagasb határozata által Balassa János pesti egyetemi tanárt kitűnő orvosi és tanári érdemei elismeréséül császári tanácsos czímmel díjmentesen legkegyelmesben felruházni méltóztatott.

— A budapesti orvos-egylet f. hó 5-ki rendes gyűlésében Hirschler tr. folytatta előadását a londoni szemészeti kórházakról.

— A magyar k. természettudományi társulat

Lapunk teljes számu példányaival még szolgálhatunk.

Müller Emil könyvnyomdája. 1859. Pest, Dorottyaútcza 12. sz

febr. 5. tartott szakgyűlésén Molnár József választmányi tag a budai Lukács fürdő alsó részének helyrajzi, természet- s vegytani sajátosságairól értekezett. A többek közt mint érdekesebb Szabó titkár figyelmeztetése nyomán megemlítjük, hogy a víz hő foka 37°C. a belőle kifejlő, nagyobb részt legényt — Nitrogen — és igen kevés élenyt — Oxygen — tartalmazó gáz hő foka pedig 49°C; minek okát úgy lehet megfejtetni, hogy valószínűleg a víz felszínre jöveteléhez közel kell egyesülni a külön nyíláson kijövő gáznak a vízzel s ily módon nincs ideje a víznek a gáz hőfokából többet elvonni. A víz melege közvetlenül a forrásnál — melynek főhelye valószínűleg a József hegyben van. miután a Rácz és Sáros fürdőben már csak igen kevés gázt lehet észlelni, vagy épen semmit — 58°C. fokra hág, a belőle kifejlő gáz hő foka pedig 61 °C.

Preyss Mór rendes tag a Schönbein tanár által 1840-ben felfedezett Ozon sajátosságait ismerteté, elmondván nagyrészt mindazon tulajdonságait, melyeket Sch. sok évi kitartó fürkészei eddigelé nyujtottak, melyek mind azt igazolják, hogy az Ozon — melyből Sch. két fajtat u. m. tevőlegest (+) és tagadólágost (−) vesz fel, nem más mint é l e n y ü l t é l e n y, mely kitűnő élenyítő sajátosságánál fogva ép úgy a salétrom készítésnél, mint a vászon fehérítésnél, a természetben a villamos folyamoknál nevezetes szerepet játszik, s hatása az általános természetgazdaságban igen fontos. Egyszersmind Dr. Wagner által készített tíz fokra osztott Ozon scalát is mutatott be.

Továbbá egy háztartásnál előfordult, egy év előtt nádeczukorral befűzött ribizskéből időfolytán kifejezőült gyönyörű, számos, mo-gyórónagyságú csillagos, magyar buzogány alakú, rózsapiros szőlő-cukor jegeczeket mutatott be. Végül Dr. Kovács. Gyula alelnök a múlt nyáron Veszprém és Fehér vármegyében tett föld és növény-tani tanulmányait ismerteté. K. G.

— Ó cs. kir. Felsége az erdélyországi gyógyszerárak realis jogának elismerésére nézve a 1851. évet — mint szabályzót — meghatározni méltóztatott. A gyógyszerárak tulajdonosainak a dologi-jog kimutatására 2 évi határidő engedtetik.

Bécs. A „Med. Wochs.“ szerint a pesti kórodák és az újkór-ház fölépíttetése helyéül az erdősor (Waldzeile) határozottatott volna.

— Dr. Nader az ismert „Oester. Medicinal-Kalender“ szerkesztőjétől épen megjelent: „Oesterr. Medicinal Schematismus“ mely az egész birodalom orvosi személyzetére vonatkozik. Ára 2 fr. 10 k. up.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1859-iki feb. 10—16-ig ápolt betegekről.

		Felvéte.			Elbocs.			Meghalt			Visszamaradt				
		Beteg			Beteg			Beteg			Beteg				
		férő	nő	Összeg	férő	nő	Összeg	férő	nő	Összeg	férő	nő	szülők	gyermek	elmélő
Februar	10-kén	7	10	17	11	3	14	4	—	4	256	287	3	2	19
"	11-kén	6	10	16	7	3	10	3	1	4	252	293	3	2	19
"	12-kén	12	6	18	9	6	15	—	2	2	256	291	2	1	20
"	13-kén	3	2	5	7	3	10	2	1	3	250	288	2	1	21
"	14-kén	11	7	18	13	14	27	1	—	1	247	281	2	1	21
"	15-kén	10	8	18	6	6	12	1	3	4	250	280	2	1	21
"	16-kén	15	2	17	5	3	8	1	1	2	259	278	2	1	21

Még mindig a légzőszervek hurutos bántalmái azok mik beteg-eink létszámát nevelik, míg ugyan ezen szervek lobos kórnevei kedvező lefolyásnak; — hagymáz, kútegek alig vannak egyes esetekben képviselve. — A számszerinti 20 halálozási eset közül 8 a tüdőgümőkört illeti.

K é r e l e m.

Tisztelettel kérem föl azon nagyrabecsült ügyfeleimet, kik „a két magyar haza első rangu gyógyvizei s fürdőinté-zetei“ czimű munkára előfizetéseket gyűjteni kegyesek valá-nak, hogy az előfizetők névsorát s előfizetési öszleteket jövő martius hó 1-ső napjáig hozzám utasítani kegyeskedjenek.

Debreczen, feb. 15.. 1859.

Dr. Prof. Török József.

Előfizetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egész év 9 fr.
vidéken felv 5 fr. egész év 10 fr. új pénzben. A lapot
illető közlemények és fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltetnek soronként 14 új krért.

Megjelenik minden Vasárnap.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utczán 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL

kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: Adalék a gég vizsgálatahoz. (Folyt.) Czermak János tanártól. — A vittáncz. Közli Dr. Wiener S. — Gyógyszer-tanik közlemények. — Lapszemelvények.
Tárca: Évi orvosi jelentés 1857/8 közigazgatási évre Alsó-Nyitra megyéből. (Vége.) Dr. Nagy J. megyei orvostól. — A pesti központi épület tárgyában. — A magyar akadémia f. hó 14-ki gyűlése. — Vegyesek.

ADALÉK A GÉG VIZSGÁLATÁHOZ (Laryngoskopie.)

Czermak János tanártól Pesten.

(Folytatás.)

A gögtükörreli vizsgálatmód, s a vele tudtomra eddig nyert nevezetesebb gyakorlati eredmények előre bocsátása után, azon érdekesb kórtani leletek közléséhez fogok, melyeket utolsó időben alkalmam volt észlelni, megjegyezvén egy előre még azt is, hogy ezen esetek valamennyijénél — az első kivételével — a tükörreli vizsgálat mindjárt az első kísérletnél sikerült és célhoz vezetett.

Első eset.

Ennek vizsgálására mult év dec. havában Balassa tanár ur által, ki ez esetet ezen folyóirat 42. számában leirta, úgy szinte Porges tr. mint rendelő orvos által hivatam meg; ez utóbbinak köszönöm egyuttal kivonatban a kór-történetet is.

„R. Z. jelenleg 18 éves hajadon phlegmaticus vérmérsék-ményü közép nagyságu, széles erős növése, jól táplált, görvélyes szülőktől származott, 14 éves öcsösével együtt osztózik ezen szomorú örökségben, míg két idősb nővére e baj semmi nyomát sem viseli; 7-ik évéig tökéletes egészséggnek örvendett, ekkor köhögéstől lepetett meg, mely egész éven át tartott. — Ezen időtől fogva ismétlődő mirigy daganatok mutatkoztak teste különböző részein, melyek kis idő múlva eloszlottak; cseplez mirigy-daganata azonban, mely 5 éven át a has ter-méjét jelentékenyen növelé, egész mult évig eltartott.

„Ugyan azon év nyarán lassan mind két könyökizülete meredt lön, azonban a budai sárfürdők stb. használatára viszs-zanyeré mozgékonyaságát; 16 éves korában megkapta tisztu-lását, mely azóta némi kis megszakadással de elég kis mennyi-ségben folyton megjelent.”

„Ezen kifejlődéssel egyuttal az egész test is hamar, és észrevehetően fejlődött s növekedő ereje valamint kinézése is örvendetes képet mutatának. Mindazonáltal teste érettségének ezen kifejlődése nem törle el általános kóros mivoltát, mert 1858. január havában minden indító ok nélkül állalatti miri-gyei megdagadtak és pedig tetemes nagyságra; martius havá-ban aztán ezen helyen a görvélyes fekélyek egész sorozata tá-madt. Áprilisben maga a gég kezdett lassan dagadni, s kinyo-mata a nyakon mindinkább előtűnt. Nyomásra a gég kevésbé

volt érzékeny, a garat ür sem vörösséget sem daganatot nem mutatott, láz nem állott be, a hang, mely mindig gyenge volt, tisztatlanná lett. Legközelebbi hóban a gég daga szem-betűnően fogyott, s nem sokára természetes nagyságára apadt le, úgy szinte nyomásra is fájdalomtalan volt, a rekedtség azonban nem mult el, hanem lassan lassan hangtalanságba (Aphonie) ment át.

Septemberben a légzés kissé nehéz lett, a be- és kilég-zés hangosan voltak hallhatók és éjjente oly hortyogók, hogy ugyan azon szobában alvó társnéját álmában zavará.”

„24. szeptembertől óta a nehéz légzés (Dispnoe) oly érzé-keny volt, hogy a beteg állapota aggodalmas lett. A gég nyo-másra ismét fájdalmas volt, álma a föllépő fuladozás (Beklem-mung) miatt nem volt, minden testi mozgás a légzés lejtését (Rhythmus) zavará.”

„October 3-kán fuladási roham lépett föl és pedig eddig ösmeretlen hevességgel, mely reggel 3 órakor ismétlődött; Porges tr. ur azon régóta táplált meggyőződése vált szükség-gé, — miként itt a gögmetszés lehet csak az egyedüli mentőszér.”

„Oct. 15-kén 1 órakor Porges tr. ur által minden ellen-tanácsok daczára, melyeket egynehány tanácskozmányi ügy-társa ejtett, az utóbbit ajánlá, s a műtétet Balassa tanár a tetsz-halottszerűen összerogyott betegen szokott remektségével vitte végbe s a beteg a mesterséges légzés igénybe vételével eszméletre hozott.”

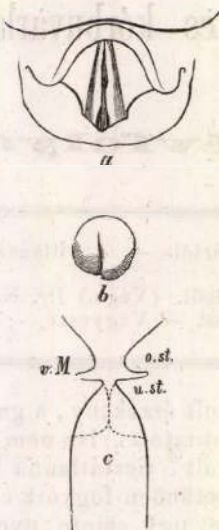
Azóta a beteg él, s aránylag jól érzi magát, csak hogy a gögszükülés (Laryngostenose) a légut tökéletes elzáratásába ment át, a beteg t. i. nem képes a legcsekélyebb mennyiségű léget sem kilégzeni a gögön keresztül, ha a cső (canüle) kül-ső nyílása, melyen át légzik, betartatik.

Most mindenekelőtt a légut elzáródásának fész-két és főleg a gögben levő kóros változást pontosan kiismerni vált szükségessé; hogy amennyire lehet az általános kórnak kezelése a gögre ható valamely hely-beli gyógyhatány által gyámolittassék, mire nézve a gögvizsgálat kívánatossá vált.

Első kísérleteim, tükör segélyével megnézni a gögöt, nem sikerültek, részint mivel a gög fedő álla-sa akadályozá azt, hogy oda betekinthessek, részint mivel a beteg, torkának a műszer részeivel érintke-zését nem tudta elég hosszan elszenvedni. Ezen utóbbi hátrány eltávolítására a betegnél egy gögtükört hagy-tam, oly célból, hogy azt vagy maga, vagy orvosa minél gyakrabban a nyelésőhöz illesztgessék, hogy ez-által a beteg az idegen test érintkezésével megbarát-kozhassék. Körülbelül 14 nap múlva csakugyan any-

nyira le volt tompúlva a beteg érzékenység, hogy a gögvizsgát sikeresen végrehajthatám, főképp miután még az is sikerült, hogy a beteg rögtöni mély belégzés, magas hang kimondása utáni törekvés és az é hangnak kiejtése által stb. gögfedőjét fölemelni képes volt.

Feltárult előttem a következő kép, melyet vázlatban adok 4. ábra (a) alatt. Az álhangszálagok kissé dagadtak, vörösek, de eléggé mozgékonyak voltak, miután egymáshoz a középvonalon kölesönös érintkezésig gyorsan közelíthetők és egymástól épen annyira ismét eltávolíthatók valának, úgy, hogy a függélyes irányban kissé szűkült Morgagni-féle gyomrocso és valódi hangszálagok tisztán előtűntek. A valódi hangszálagok a rendest megközelítő fehér színezetet és csudálkozásomra meglehetősen mozgékonyt mutattak, — különösen feltűnt rögtöni erőtetett belégzések és hangadásoknál mozgékonyasága azok hátsó részletének, melyben a kánporcok

4. ábra

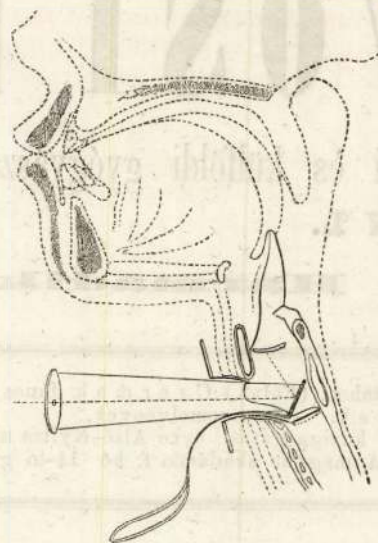
hangnyujtványai (proc. vocales) rejlenek. Az igazi hangrésnek tökélyes bezárása a valódi hangszálagok széleinek egymáshoz illesztése által nem volt lehetséges; különösen tátongett a hangrés nyílása a hangnyujtványok között. A hangrés tátongett szélein keresztül egy-két sötét színű takhártyadag által képzett — hosszanti nedves barázdába láthaték.

A gög elzárásának helye e szerint ismeretes lön. Van pedig ez szabad széle alatt a valódi hangszálagoknak, melyeknek legfelső lemeze a többi látható gög-részekkel együtt — ide nem számítva az álhangszálagok csekély duzzadtságát és a kánmirigynek megfelelő bütököse nem kis megnagyobbodását (1. ³) 3. ábra) — lényegileg rendes.

A gögelzárásnak minőségét és kiterjedését pontosabban kipuhatólandó, azon eszmére jutottam, hogy a gögtükörnek — a mint hinnem szabad — egészen új alkalmazását kísértsem meg; tudniillik a gögnek mesterséges nyílásán keresztül egy kis tükröt bevezetni, és így a gögbe alulról betekinthetni. Ezen czélból egy kevésbé görbült s a lehetőségig tág csövet, melynek felső fala nagy nyílással volt ellátva, készítettem és a gyűrű-s pajzsporc között történt gögmetszés által származott nyílásba alkalmaztam, ezen át a beteg épen oly jól lélegzett, mint szokott légzőcsövének segélyével. — Ezután egy 5 bécsi vonalnyi hosszú, 3' 5'' széles és a czélhoz megfelelőleg görbitett fogantyúval ellátott tükröcskét részen fel és mellfelé fordított tükröző fölülettel annyira betoltam a csöbe, hogy az részleg a cső felső falán levő nyílásban és közvetlenül a gög alsó szájadéka alatt volt.

Ha most közönséges homorú szemtükör segélyével összpontosított lámpavilág vettetett a tükröcskére:

a gög belseje alulról tisztán kivilágított és visszatükrözött, a szemtükör központi nyílásán keresztül tekintő vizsgálónak láthatóvá lön. Az (5. ábra)

5. ábra

érthetőleg magyarázza az egész készletnek alkalmazását és a világsugármenetét. Anyaknak és szájrúknak vázlatos átmetszetén felismerhető a nyakkötékek megerősítésére elég széles koronggal ellátott csőnek helyzete, melynek felső fala mély kivágással bír; a csőben látható részen helyezett kis gögtükör, melynek görbült fogantyúja a koronggal ellátott csőnek kilynyilásából kiáll, hogy az észlelő megfoghassa és kezelhesse; a csőnek

kilynyilása elé van a szemtükör helyezve, mely kúpalakban világsugárokat lövel a gögtüköröcskére; a pontozott vonal, mely a gögtüköröcskén megtörik, egyikét a megvilágított gögből jövő s a vizsgálónak szemébe jutó világsugároknak képviseli.

Magától értetik, hogy a csőbe alkalmazott tükröcske némileg akadályozta a légzést, de ez a vizsgálatot épen nem zavarta. Hogy a tükröcskének vizgóz általi elhomályosítása meggátoltassék, azt elébb megkelle melegíteni; miután azonban igen vékony csiszolt ércből készült, nagyon hamar kihűlt, s rövid időközönként mindig ki kelle ismét húzni s újra láng fölé tartani. Hogy ezen alkalmatlan művelet által a vizsgálatot folytonosan félbeszakítani kénytelen ne legyek, új módot találtam ki a tükrökre lerakódó vizgózókat ártalmatlanokká tenni, mely abban áll, hogy a tükröcskének tükröző fölületét telített arabmészga oldatnak egészen vékony s egyenletes rétegével vontam be, mi által a tükröző fölület csakugyan elég ideig teljesen fényes maradt.

A főlebb említett módon alólól a gögnek elzáródott részét fölötte pontosan és kényelmesen megvizsgálhattam, és felismerém, hogy a gögnek a valódi hangszálagok szabad széle alatt levő kerek üre, két — a gög oldal és hátsó falából kinyúló — takhártyadaganat által van kitöltve. — A 4. (b) ábra ábrázolja a visszatükrözött képet: ezen látható egy felületes hosszanti barázda, melynek határát a két egymással érintkező dag képezi. — Az ábra bal oldala megfelel az igazi gög jobb felének és viszont — épen úgy mint a többi gögvizsgái ábráknál; — az ábra felső széle pedig a mellső környékének, pontosan meghatározva — a légsömetszési seb belső szélének, melyen néha nagyobbodó sarjadások mutatkoznak.

A 4. ábra (c) vázlata egy jobbról balra hosszába átvágott gögbelfelületet bevonó takhártyának alakzatát tünteti elő. — Itt látható, hogy a légsöt kibélelő takhártya mindkét oldalt a gög belsejébe két —

egymásfelett fekvő a Morgagni (v. m.) gyomrocs által elválasztott és a gögürbe előálló — takhártya kettőzetet vagyis ránczot képez; (u. st.) megfelel a valódi, (o. st.) az álhangszálagnak. — Jelen esetünkben az alsó- (valódi) hangszálagot képző takhártyaredők alsó részei a görvélyes beszűrődés következtén oly fokba duzzadtak ki, mint azt a pontozott vonalak mutatják és ily módon létrehozták a légesözelzárodást, míg a hangszálagok belső széle és felső lemeze lényegében rendes maradt.

A gögtükör segélyével — mely által a szem a kéznek biztos vezetőjévé lett — a gögöt elzáró takhártya dagot összeállására nézve, úgy felülről a hangrésen — mint alólról a légesömetzési nyíláson által egy kellőleg meggörbitett kutasszal megvizsgáltam és azt igen tömött összeállásúnak találtam. Midőn a kutaszt alólról bevezettem és a barázda mellső részébe erőszakkal letoltam, ismételve sikerült nekem a kutasz gombját a szűkült helyen hirtelen áttolni, mire nem csak a kutasznak mélyen való behatolása, és a hangrés szélei érintése következtén azonnal fellépő köhögési inger mutatott, hanem az a beteg érzése által is igazoltatott. — Ez által az is bebizonyult, hogy a betömült rész még áthatható; ebből a gyógymódra nézve azon javulat támad, ezen átjárhatóságot szálcok gyakori berakása által fentartani s nagyobbítani. Balassa tanár a betegnél eddig is ezen gyógyeljárást követte. A gögvizsgái mód tehát ez esetben előleges feladatát, úgy hiszem lényegesen betöltötte, és a gyógytudományt valósággal gazdagította.

Második eset.*)

F. é. január 2-kán Hirschler Dr. ur egy körülbelül 40 éves férfiut mutatott be nekem a művelt osztályból, ki több év óta ideges rekedtségről orvosoltatott, mely a hangszervnek tetemes megerősítése után rögtön támadt és mindeddig heves kedélyi izgalmak után rendszeren, noha mulékonyan rosszabbult, a nélkül, hogy csak egyszer is teljesen megszűnt volna.

Az általam fogamatba vett gögvizsgálati kémlés, melyet a beteg igen könnyen elűrt, azon meglepő eredményhez vezetett, hogy a beteg rekedtsége épen nem ideges természetű, hanem egy a jobb oldali valódi hangszálagnak körülbelül közepén, elég széles alappal fészkelő, sötétszínű, gömbölyded bütykös ujképletnek következménye. Hogy ez új képletnek lágy állományúnak kell lenni, arról ismertem fel, hogy a hangszálagnak rezgése által minden részében eléggé észrevehetőleg megrázott és esetlegs részbeni beszorulásakor a hangrésbe engedékenynek, nyulékonyan látszott. Ezen dag nagyságának, állományának stb. hirtelen változásait, változó vértódulat stb. következtében azon körülményből lehetett következtetni, hogy a betegnek rekedtsége kedélyi izgalmak után rögtön nagyobb fokra hágott. A (6. ábrában) egy vázlatot nyujtok, melyet mindjárt a vizsgálat után

rajzoltam s a betegnek, kinek még az nap Bécsbe kelle utaznia, átadtam.

6. ábra

feteget nagyobbnak találja, mint én azt január 2-án rajzoltam; úgy látszik tehát, miszerint az növekedben van.

A szolgálat, melyet a gögvizsgálati kémlésmód ezen esetben tett és még tehet, úgy hiszem félreismerhetlen.

(Vége köv.)

ORVOSI MAGÁNGYAKORLAT.

V i t t á n c z (Chorea).

Közlő Dr. Wiener Salamon Szabadkán.

Mily különböző, s egymástól mennyire szétágazó véleményekkel vannak még eddig a vittáncz lényege felől a tekintélyesebb idegkörtudorok is, — azon különféle s egymástól egészen elütő gyógymód tanúsítja, (ha fel akarjuk tenni, hogy csak legkevésbé is okszerű gyógymódunk (rationelle Therapie) van) melylyel a bajt egyik is, másik is legyőzni akarja. — Így csak néhány előttem ismeretes tekintély gyógymódját akarom megemlíteni: Bouchut kézfürdőket használt, s mint állítja, jó sikerrel. Magne mákonyt rendel, egész alátatást okozó mennyiségig. Gausier a mákony helyett hangyalvagot használ. — A párisi gyermekkórházban kénsavas strychnin adagoltatik és pedig szörpben (syrup), oly arányban, hogy 106 rész szörpre $\frac{5}{100}$ r. strychnin jó; ebből a gyermeknek 1—2 óránként egy kávéskálányi adatik, míg dermedet (Erstarrung) áll be, — ekkor félre tétetik a szer, míg a dermedet megszűnik, mely közönségesen megtörténik, ha a gyermek ágyban hanyatt fekvé csendesen marad, — hogy azután ismét folytattassék. — Duncan, jó sikert látott mákony és vaskészítményekből vegyítve, közepszerű adagban. — Delaharpe hólyaghúzó tapasztokat alkalmaz, s minthogy a baj egy oldalon közönségesen jobban ki van fejlődve, a bántalmazottabb lábszár, kar és nyakrészre teteti a tapaszt, — a hólyag egyszerűen lemetszetik és a seb beköttetik. A tapaszt első alkalmazása után a baj közönségesen sulyosbul, de már másodszori alkalmazásra ugyanazon helyre, miután a seb begyógyult, Delaharpe közönségesen jobbulást látott s csak akkor alkalmaztatik ugyanazon helyre még egy harmadik tapaszt is, ha a baj egészen meg nem szűnt volna. — Hogy ennyi és még több, valamennyitől diesért gyógymód közt a gyakorló orvos választásában ingadozik — természetes; ha pedig egy és más orvoslási mód nem sikerül, még egy harmadik és negyediket is kísérteni meg, az orvosra, de még inkább a betegre nézve nagyon kellemetlen.

Mintegy 3 hó előtt, egy 12 éves fiu hozatott hozzám egy közeli faluból, ki mint anyja állítja, körülbelül egy év előtt ijedés következtében felkarjaiban különösen a jobban, ujjaiiban, a nyakcsigában rángásokat kapott, szemei szüntelenül forogtak, még akkor is, midőn egy tárgyra kívánta tekintetet vetni, alsó végtagjai pedig csekély gyengeséget kivéve, melynél fogva a járásban hamar kifáradt, — egészségesek valának s nem ingadoztak. A fiu különben ép, teli külsejű, szőke. Anyja állítása szerint vén asszonyok által már különféle sze-

*) Az „OHL.“ 1859. évi 2-dik számában már röviden közöltetett.

rekkel orvosoltatott. (Ezek nem csak falukban, de még városunkban is nagyban üzik orvosi mesterségüket, de minden siker nélkül). A gyermeknek Conchut szerint egyszerűen kén-fürdőkkel rendeltem s pedig mintegy másfél akónyi vízben 3 obon hamkéneget (sulfuretum kalii) oldattam, minden harmadnapra egy fürdőt; de már az 5-dik fürdő után az anya ismét elhozta gyermekét, kinek egész testén egy sömörszerű (herpes) kütég támadt. Erre a fürdők használata megszakasztott, a gyermeknek misem rendeltetett s vártam míg a kütég magától elmúlik, hogy a fürdők ismét tovább alkalmaztathassanak. Tizenharmadnapra a kütég csakugyan tökéletesen el is múlt, s a fürdők használata ujonnan foganasítottatott. De már a második fürdő után ismét mutatkozott a kütég, úgy hogy kénytelen valék a fürdők használatától elállni. — Erre hangyhalvagot mandolaolajjal kenőcsalakban rendeltem, melylyel naponként kétszer reggel és este, előrement hideg bedörzsölés után a gerincoszlop egész hosszában kenetett be. E szer kilencz hétig használtatott, s most ez előtt pár nappal a gyermeket ismét láttam, épen, a görcsös rángások elmúltak, kezével biztosan foghatott mindent, szemeit a kívánt irányba szegezheté, úgy annyira, hogy az orvoslást befejezettnek és a bajt gyógyultnak mondhatni.

Már, hogy melyik volt a két gyógymód közt a sikeresebb, természetesen az elsőnek szükségelt félbeszakasztása miatt nem mondhatni; de bizonyos, hogy a fürdők használata után, a rángások korántsem voltak oly erősek mint az előtt, mindazonáltal valamennyi kísérlet mellett is mindeddig csak oda jutottunk, hogy az ideghántalmakban nincs jobb és biztosabb gyógyszerünk a kábítóknál (narcotica), melyek ritkán tagadják meg szolgálatukat, hol pillanatnyi fájdalmat vagy görcsöt kell csillapítanunk, ámbár épen oly ritkán szerezhettünk általuk maradandó gyógyulást.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Adalék a magvak czirzási képesség ének tartósságához.

Oelschüz Károly a dresdai katonai gyógyszerész gondnoka „Bley Archiv der Pharmacie“ folyóiratának múlt évi nov. füzetében írja, hogy ő 1831-dik év óta apja házában fedett cserép edényben tartott buza és árpa szemekkel — csirzási képességeket kutató — 1856-ban kísérletet tön, még pedig fényes sikerrel, a mennyiben a 25 éves magvak csaknem mindnyáján kikeltek s szépen fel is nőttek.

Ez okból közlő, Baxter állításával, ki a fűfélék — gramineae — csirzási képességét 8 évre terjedhetőnek mondja — épen ellenkezőt tapasztalt.

Különben Landerer tanár s görög királyi udvari gyógyszerész közléséből tudjuk, hogy a régi egyiptomi királyok sírboltjaiban talált több ezer éves buzaszemek is kicsiráztak.

1744 óta faládában tartott Szent János kenyér magvak — semina Ceratoniae siliquae — 1856-ban tehát 112 év múlva elvetve, kicsiráztak s kisedő növénynyé fel is nőttek. Ugyan ez történt épen 1774 óta papirzacskóban tartott Carduus Mariae magvakkal is, melyek 1856-ban elvetve szépen kihajtottak.

Ezekből tehát láthatjuk, hogy a magvak czirzási képességének növénycsaládonként határozott évre terjedő meghatározhatása ez ideig korántsem sikerült s Baxter ezt illető állításai feltétlen hihet nem érdemelnek. A magvak czirzási képessége nagyban függ attól, hogy miként viselik gondjukat.

Tartós és előnyös fekete tinta földibodza — Sambucus ebulus — bogyoiból.

Azon vidékeken hol a földibodza gaz dagon terem, annak bogyoit tartós fekete tinta készítésére igen nyereségesen fel lehet használni, még pedig oly tinta készítésére, mely a gubacsból készült tintánál nem csak nem áll hátrább, sőt a felett

még némi előnnyel bír, a mennyiben oly könnyen nem szárad ki, s a tollból arab mézga hozzáadása nélkül is igen jól foly.

Készítése következő: A földi bodza jól megérett bogyoit valamely kő vagy porcellán edényben szétzúzva 3 napig enyhén melegben tartjuk, akkor kisajtoljuk és megsűrjük. Az átszűrt lé oly erős színű, hogy belőle egy rész, 200 rész vizet vörös borszínűre fest, s még azon esetben is, ha egy rész földibodza-lére 1200 rész vizet adunk, az elegynek ibolyavörös színezete lesz.

Ezen lé festanyaga égényben — aether — olvadatlan, csak borlélben — spiritus vini — és vízben olvad. Égetve 10, 20% szilárd poralakú maradványt hagy.

— Vaséleccsók ezen levét nem teszik zavarossá, hanem ibolyakék színűvé. Csersav által azonban zavaros lesz. Most a fentebb módon elkészített léből 12 1/2 obonnyához egy nehezék vasgálicot s ugyanannyi faeczetet adunk, s ez által míg tartósságára is munkáltunk, olyan tintát nyerünk, melynek míg irunk vele, ibolyavörös színe van, aztán pedig ha megszárad, tartós kékes fekete színűre változik. Oka abban rejlik, hogy a bodzalé — mint minden növényi rész — csersavat is tartalmaz, mely a vasgálic hozzáadásával csersavas vaséleget hoz létre, mely a gubacsból készült tinta festék állományával tökéletesen azonos. Hogy ezen így elkészített nedv egyes szövetek, anyagok festésére szinte alkalmas: említeni se kell. Hogy az így készült tinta alig különbözik a gubacsból készült tintától, azt Wittstein — kinek a közlő Enz I. B. e közleményt ilyen saját fajta tintával írta s azt W. előleges értesítés nélkül fel nem ismerte volna — bizonyítja. (Witts. Vjs. f. praktische Pharmac. VIII. Band 121 l.) Kátai G.

LAPSZEMELVÉNYEK.

Az Elaylechlorür hatásáról.

Mayer Józseftől.

Wunderlichnek ezen szernek heveny czúzban tanusított kitünő hatásáról szóló dicséretei arra indíták Mayert, hogy e tekintetben Schönlein kórodáján egy kísérlet sorozatot rendezzen; tárgyakul egyszerű és szövényes eseteket választott, részint olyanokat melyeknél csak fájdalom, részint olyanokat melyeknél már daganat és pir is mutatkoztak. E czélból a szóban forgó szer vagy magában tisztán 1/4 — 1/2 nehezékig, 3—5 perc hosszan, gyengén bedörzsöltették, vagy pedig kenőcs alakban — 2 nehezék Elaylechlorürt véve egy obon zsirra — használták. Bedörzsölés után az illető testrészek vagy gyapottal — vatta — fedettek, vagy szabadon hagyattak. — A Wunderlich dicsérete által felkeltett várakozás azonban nem igazoltatott egészen. A szer legtöbb esetben érzenlítő hatást gyakorolt, az önkényes szaggató fájdalmakat vagy megszüntette, vagy enyhítette, az érintés vagy a beteg részek mozgatása által keletkezett fájdalmak csillapítására azonban semmi hatással sem volt. A hatás tartóssága nagyon különböző, s felőle ítéletet hozni a czúz természeténél fogva nehéz. A tartóssági közép számítás 6 órára terjedtnek mutatkozott. Hatása egy esetben, hol zsibbadtságérzet állott be, 14 óráig tartott, miután a fájdalmak régi élénkségekkel önkényt visszatértek. Sok esetben azonban hatása csak egy vagy másfél óráig tartott, különösen így volt ez egy idült czúz esetről. Az összes czúzos folyam tartósságára a szer semmi hatással sem volt, A csak ujonnan kezdődött fájdalmak kissé könnyebben úzhatók el, mint azok, melyek már darab idő óta tartanak. A szer használata felette sokba kerül.

Virchow az Elaylechlorür használatát zsábák, különösen bordaközi zsábák ellen két esetben igen jó sikerűnek találta.

Egy olyan egyénél előfordult zsábanál, kinek mindkét emlője lemeteszett, semmi szersem nyújtott kívánt sikert. Elaylechlorürkenőccsel tett bedörzsölésre csillapultak a fájdalmak, melyeknek újból visszatértük után újabb kisebb mennyiségbeni bekenés alkalmaztatván — a fájdalmak visszatérés nélkül megszüntek. (Deutsche Kl. 1858. 28. sz.) K—i G.

A tüzszeg (Acne) különféle alakainak gyógyítása.

Startin r. orvos a londoni kórházban bőrbeteggek számára ezen kóránál következő szereket alkalmaz: Acne rosacea és A. simplex-nél rendeli a „savanyu vasoldatot” egy adagra fél obont; az A. tuberculosa-nál a vasiblagot 1–2 szemérral. A sört a tüzszeg minden alakainál eltölti. Külső használatra ajánlja a vörös „mosdó vizet” (Red Lotion). Ha a kór lefolyása alatt nagyobb fakadékok vagy csomók mutatkoznak azok Liqueur hydr. nitrici-vel edzetnek. Az észrevehető kitágult és bedugult tüszők bennéke szorgalmasan kinyomatik.

Az említett savanyu vasoldat, mely a nevezett kórházban gyakran alkalmaztatik, következő vény szerint készül: Rp. Magnesia sulf. Uncias tres; Ferri sulfurici drachmas duas; Acidi sulf. dil. Unc. semis; solve in infusi quassiae Unc. octodecim. — A vörös viz pedig: Rp. Merc. subl. corrosivi scrup. duas; Sulfureti hydr. scrup. unum (de mely nem olvad); Creosoti guttas decem; Aquae

dest. s. Uncias octodecim. Egy obonnyi folyadék e szerint 2 szemér highalvagot tartalmaz. (Med. Tim. 1858. sept.)

A visszérlob (phlebitis) elfojtó gyógyítása repülő hólyaghúzókkal.

Non at tiz év óta a legjobb sikerrel gyógyítja e módon a visszérlobot, 1858-ban először alkalmazá e szert egy fiúnál, kinél a baj érvágás következtében támadt. A hólyaghúzó az egész visszér hosszán tételett föl s a beteg minden egyéb szer nélkül néhány nap alatt gyógyult fel. Három más esetben hasonló sikere volt. Ez eredmény által felbátorítva más kórok, például hagymáz által előidézett visszérlobnál is véve igénybe ez eljárást hasonló jó kimenettel. (Presse med. belge. Münchener Mon. Hefte 1859. Febr.)

T Á R C Z A.

Évi orvosi jelentés 1857/58. közigazgatási évre Alsó Nyitra Megyéből.

Dr. Nagy József megyei orvostól.

(Vége.)

B) Élet- és Kórtani adatok.

a) Különös szülési esetek. Fordítás lábra a magzat kereszt fekvése miatt 8. előleges méhkalács miatt 1. szülfogó alkalmazása szülfajdalmak gyöngesége miatt 1. Méhkalács oldása 5. Embryotomia a medenceze hibás alkotása miatt 4. Fő átfurás agyvízkór miatt 1.

b) Különös sebészeti esetek. Czombnak levétele 2. Nyúlászaj műtét 2. Ajkráknak kiirtása 2. Belsőrv műtét 2. Zsirdagnak kiirtása 1.

c) Különös orvosi esetek nem fordultak elő.

d) Uralkodó kórok: Az 1857-ki késő ősszel légzési életművek hurutja-, tüdőhártya- és tüdőlob gyakoriak valának, itt-ott váltóláz és csorvashurutos bántalmak melyek hagymázféle alakban folytak le, ezen kórfajok uralkodtak nyárig. Február hóban hozzájuk csatlakoztak heveny csúzok és orbáncz, ez utóbbi martius hóban igen gyakran fordult elő. April hóban a tüdőlobok gyérülni kezdtek, Aprilben és májusban a közegészség állapota igen örvendetes volt. Juniusban hurut-lobos hasmenések tüntek fel. Jul., aug., septemberben a vérhas járványi kiterjedésben uralkodott. Oct. hónapban mint aprilben és májusban a közegészségi állapot igen kevés kór által lön bántva. Mindezen, általában véve lobjellegű kórnek ellen, kerülve minden újabb időkben annyira híresztelt specifikus gyógyszerek és orvoslási módok utáni kapkodást a leggyorsabb gyógyítást használtuk legjobb sikerrel.

Az idült kórok közt őszi, téli és tavaszi hónapokban, mint mindenkor a tüdőgümőkór, idült csúz és köszvény fordultak elő leggyakrabban; a nyár lefolyta alatt általában véve ritkák voltak az idült kórok; orvoslás tárgyai valának az egész év lefolyta alatt a görvény és bujakór különféle alakban.

A bőr kórok közt leggyakrabban fordultak elő: lábszárfelek, bujakóros bőrbántalmak, rüh és ekzemák.

Az ideg kórok közt: nehézkór és csúzos idegfajdalmak.

A lelki kórok közt: Delirium tremens 11. Vallásos komorkór 5. Örültség 2. Viselősök örültsége 2.

A gyermekeknél járványilag uralkodott a kanyaró január hónaptól junius végeig többnyire jó természetű és csak kivételképen halálos, a másodlagosan támadt Bronchitis capillaris és Pneumonia lobularis által. Veszélyesebb minőségben lépett fel aug. hóban az év béfejeztéig a vörheny, sok

gyermeket ölt meg, mindjárt megrohanása kezdetében kiizzadó agykérlob által (meningitis exsudativa), de sokat későbbben is a légzési életművek takhártyájának diphteriticus lobja által; egynehány esetben a fültömirigyek módfeletti feldagadása és elkeményedése mintegy erőműveleg megfalusztá a gyermekeket már a lehámlási időszakban. Ezen járványokon kívül gyakoriak voltak a légzéséletművi hurutok, hurut-lobos hasmenések, vérhas.

e) Általános kórjelleg, hurut-lobos, a lobos jelleg még nyár lefolyta alatt is uralkodott. (Az uralkodó kórjellegre lényeges befolyást gyakorló és azt tulajdonképen alkotó hatányokról eddigelé igen keveset tudunk; nem csodálkozom tehát, ha sok oly minden felett könnyen pálcát törő üggyársakkal volt alkalmam néha szót váltani, kik a theoriázgatás országából már lassankint hozzánk is átszivárgó divatos itélethezástól üzetve, a kórjellegről tan is a régi iskola egyik maradványának lenni állíták. — Önálló gondolkozásmód és saját tapasztalatinknak is kellő méltánylása és azok értékének nem minden auctoritáshól eredt szózat és ephemer dicsőségű nézetek előtti visszahuzása, legyen jelszavunk. — Ha a természettannak egykor még nyomatékossabb befolyása lesz tudományunkra, és azt — valljuk meg az igazat — az orvosok is alaposabban fogják tanulmányozni: nincs kétség benne, hogy mint sok más tekintetben, úgy a kórjellegről ismeretekben is tán alig gyanított eredményekhez fogunk jutni. Szűk térre szorított, csekély természettani ismeretekkel és tökéletlen eszközökkel intézett ebbeli tapasztalatim után indulva a kórjelleg alkotásában főtényezőnek találtam mindég a léghevet, minek természetes oka is van, mert a léghév már azon kívül, hogy magában véve is nagy fontosságu hatány, részint sok oly befolyásoktól feltételeztetik, részint sok olyanokat idéz elő, miknek a kórok általános támasztására ismert befolyásuk van p. o. a szelek iránya, légnedvesség, légvízcsepdek mennyisége, vizáradások stb., és ha még a léghév és légvillanyosság közti viszonyok alaposabban lesznek ismerve? Az ozonometrikus észleletek, melyeket 4 év lefolyta alatt pontos szorgalommal intéztem, semmi felvilágosító eredményhez nem juttattak, ezeknek épen semmi érvényességét sem tulajdonítok. E megyében melyben mint hivatalos orvos 18 év óta működöm, tapasztaltam, hogy a csorvás-epés kórjelleg nyári hónapokban csak akkor lépett fel, ha a léghevi évi közép szám a + 7° R. jóval felülhaladta. A csorvás-epés kórjellegéről és váltólázi hatalmas járványról híres 1846-diki évnek léghevi évi közép száma + 8° R. volt és tán még magasabb is, minthogy azon időben a lég-tünetmentani észleleteket kellő pontossággal és szakavatottsággal nem intéztem. Jegyzetimből kitetszik mindazonáltal, hogy fele esős volt, legnagyobb hidegfoka — 11° R., a tavasz

febr. végével kezdődött, ápril 9-kén az alma és körtefa többnyire elvirágzott már, a nyári hév legmagasabb foka $+28^{\circ}$ R. oct. hónap végével a földieper másodszor megtermett. Vegyük most ellentétül az $1857/58$. évet hurut-lobos kórjellegével; léghevi közép évi száma mint feljebb megjegyzém $+6,16^{\circ}$ R. volt, tele száraz tartós kemény hideg, jan. hó léghevi havi középszáma $-3,5^{\circ}$ R. februáré $-7,1^{\circ}$ R.; nyara tartós meleg nem volt. Junius hó léghevi havi középszáma $+13,5^{\circ}$ R. júliusé $-17,0^{\circ}$ R. auguszté $+12,9^{\circ}$ R. Uralkodó szél ÉN. Legfőbb hév fok $-25,0^{\circ}$ R. Legalsóbb $-17,5^{\circ}$ R. A tavasz apr. közepén tul nyílt. A gyógmód melyet ezen lobos kórjelleg ellen használtunk — nem pirulunk megvallani — nem tulságos, de a körülményekhez mért helybeli és általános vérbocsajtásokból állt, ezektől reméltünk, ezekben találtunk legjobb sikert; az ujabbkori veszélyes és nyugtalan polypharmakismusnak, mely annyi híres és csalhatalan gyógyszerrel kínálkozik, vérmes utánczóit nem voltunk — *Experientia optima artium magistra.*

f) A halálozás feletti évi táblából kitetszik hogy 191 helységben melyekben a halottszemle be van hozva 123,698 lakos számmal meghalt 5040.

g) Járványok. Vérhas, kanyaró, vörheny.

C) Hivatalos adatok.

(Nem lévén szándékom becses lapját a tulságig terhelni ezeket csak igen rövid kivonatban hozom fel.)

a) A cs. kir. magas Miniszterium költségére gyógyított 315. Meggyógyult 262. Megjavult 30. Meghalt 23.

b) A megyei kórházba felvételre 662. Meggyógyult 480. Megjavult 38. Meghalt 86. Megmaradt 58.

c) A megyei börtönökben gyógyított 289. — Meggyógyult 219. Megjavult 51. A kórházba áttételre 19.

d) A megyei kerületi orvosok által gyógyított bujasenyvesek száma 178. Meggyógyult 121. Meghalt 1. A kórházba áttételre 35. Megmaradt 21.

e) A 22 oltó orvos által oltatott 7922 gyermek.

f) Törvényszéki orvosi eljárás: Látlet kiadatott. Könnyű sértésekről 158. Súlyos sértésekről 10. Törvényszéki bonczolásról 44.

Nevezetesebb eset.

Erőszakos elválasztása a koronás varrának, átható sértése a koponyacsontoknak és az agynak. Súlyos sértés. Meggyógyulás. — 1858. év sept. hó 23. Nyitra város közelében Zobor nevű szőlőhegyen egy hajlék felállítás körül működő ácsok egyike egy gerendát dobván le fél ölnyi magasságból, azt a hajlék előtti téren játszó Hrivnyák István 6 éves gyermekre ejtette vigyázatlanságból. — Ennyit tudok az esetről, a sértő eszköz meghatározása körül tisztába nem jöhettünk, mert a jelenlévők mindegyike másképp nyilatkozott. — A gyermek rögtön vérbe borult és összerogyott, mire öntudatlan állapotban vitetett egy közel hajlékba hol vérző fejére hideg borogatások tételtek. Később hazatérő szülői által egy óra multával a kórházba vitetett. Lelet: a gyermek halvány, testgyöngesége nagy fokozatu, bőrének hőmérséke természetes, érése késlelő, 82 egy perczen, légzése kissé nehéz és sziszegő, öntudata tökéletesen fenálló, fájdalomról nem panaszkodik, arczkifejezése nyugott, tekintete kissé homályos, haja félig aludt-vérrel összeragadt, a főtétön a vér folyékonyabb és a hajakon át kis mennyiségben átszivárog, ezen helyen aludt vérrel fedett kidudorodás látszik, a koponyának bal oldala a jobb oldalival összehasonlítva igen észrevehetőleg előrenyomult. Az összeragadt haj fellágyításához és leborotválásához kezdván a kidudorodott helyen lemosásnál egy darab puha állományu testre akadunk, melyet az összetapadt hajból figyelemmel kibontván egy darab agy-állománynak ismertünk, 1 ujnnyi hosszú volt, $\frac{1}{4}$ ujnnyi vastag, rajta mindkét agy-állomány meg volt különböztethető, valamint is egy helyen a vékony agyhártyák foszlányai, alakja össze volt zúzva, sulya 3 nehezék. A hajak leborotválása után a seb tünt fel szemeink eleibe: ez a nyilvarránytól balra $\frac{1}{4}$ ujnnyi távolságra a bal oldalesont közepé-

től egyenes irányban vonult előre a homlokcsont felé $1\frac{1}{2}$ ujnnyi hosszú volt és 3—4 vonalnyi széles, a seb szélei csipkés, felülete aludt vérrel fedett, közepén lágy aljzatu behorpadás látható, míg két végeinek aljzata kemény, a seb közepe a légzéssel egy időleg emelkedett és süllyedt. A koronás varrány baloldala a nyilvarrány kezdetétől egész hosszúságában elválasztott és egész mentében egy behorpadás szemléltető $3\frac{1}{2}$ ujnnyi hosszú, $\frac{1}{4}$ ujnnyi széles, mely a seb közepén is átmegy, ezen behorpadás alatt a kéz semmi csontaljatot nem érez, de ezen helyen csak valamivel erősebb nyomásra is a gyermek szemeit felfordítja, arcizmai vonaglan kezdenek és mulékony öntudatlanságba merül, mely alatt az érése módfelett meglassul, a behorpadt vonal a légzéssel egy időleg emelkedik és süllyed. A seb két vége angol tapasztalással összeegyenlített, közepét szabadon hagytuk, tépettel bétakartuk, a főre jégvizbe mártott könnyű borogatások szorgalmatos felrakását rendeltük azon óvatossággal, hogy azok a sértett helyekre ne tétessenek benső orvosságnak málna szörpöt jég vízzel. — A sértést súlyosnak határoztuk, mely legtöbb esetben a halált, mint következményt vonja maga után. Sept. 23-kán éjen át a gyermek nyugtalanul aludt és haza kívánczolt. 24-kén reggel erős visszahatás kórjelei voltak észrevehetőek, a bőrhőmérsék felmagasztalt, érése 128 egy perczen, a légzés nehéz és hörgő, a gyermek mit sem sira többé, de ha megsimittatik szemeit felnyitja és a kellemes orvosságot is megissza; a sértett koponya oldal és az arcz balfele módfelett feldagadt, a daganat orbánczos természetű, a seb közepe egy mogyorónyi nagyságban kidudorodott. Gyógmód ugyanaz. Ilyen az állapot 25 26. 27. 28. sept.; a gyermek nem szünetlen alszik és mélyen hortyog, mit sem szól, a nyújtott italt megissza. A seben semmi változás, kidudorodott közepe kissé nagyobb és kevés vérral fedett. A vizsgáló kéz szem által meggyőződhetni, hogy az kemény agykér, melyen egy a seb felső vége alá futó szakadás látható, mely azonban nem nyílt és a szélei összeillesztvék, ha ezen kidudorodás érintetik és arra nyomás irányoztatik a gyermek nyugtalanodik és arcz izmai vonaglanak, gyógmód ugyanaz. Sept. 29. az orbánczos daganat tünni kezd, a gyermek marhahus levest vett magához nagyobb adagban, érése 100 egy percze, légzése könnyebb, felszólamlott többször figyelmét szülőire fordítja, anyjához kívánczok, a seb közepe lelohadt. Oct. 1-jén az elválasztott varrány tökéletesen össze van illesztve, aljzata kemény csont, a seb szélei összeérintettek tökéletesen, a közepe 2 vonalnyira tátong, ez is angol tapasztalással összeillesztetik, a gyermek ágyába ül, kis falovával játszik, és egy fasipon vigan fütyörész. Oct. 5-kén a seb tökéletesen behegedt a gyermekem sem testileg, sem lelkileg épen semmi kórjelek nem láthatók, és a kórházból haza bocsájtatik. A gyermek jelenleg ép és egészséges.

g) Rendőrségi orvosi tekintetben: Rendőrségi halott lelet 24.

Jelentés tételre, hogy a megyének több vendéglőiben és korcsmáiban a bor rossz, s hogy minősége és ára közt nincs arány. Az utcák és udvarok, sok helyen szennyes tartásáról. A korbólók (Schüblinge) iránt, hogy Nyitrán többen veszélyes beteg állapotban hozatnak. A borszesznek sok boltban és korcsmában szokásba vett kis adagokban kiméréséről, mely veszélyes borszesz mérgezésre ad alkalmat. — Állítólag dühös kutyaiktól megmaratott 9 egyén, melyek körül eddigelé egyiknél sem ütött ki a viziszony.

Nevezetesebb eset. 1858. jun. 14. a nyitrai járásba kebelezett Zsére nevű helységbirája azon jelentést tevő a cs. k. szolgabírói hivatalnál, hogy a helységben Becz Borbála paraszt asszony egy csodálatos fejű szörnyet szült volna, mely kevés idő múlva megholt; mire a kerületi orvos a dolog pontosabb megvizsgálása tekintetéből ki lön küldetve. Lelet: Tökéletesen kifejlett és érett fimagzat, melynél azonban a koponya felső része hiányzott, és egy barna vörös taplós 4 ujnnyi vastag; nagyon szakadékonny, vérrel bőven beivódott hártya által volt helyettesítve, ezen hártya a koponya alsó részét takaró ép és szabályszerű állományu fejbőrrel vevé eredetét, rajta hajak láthatók nem voltak. A koponyacsontok az egész koponya környezetében egyenlő színvonalban, mintegy elvágtott szélekkel végződtek, ezek porczállományuak, a homlok-

csontnak csak az alsó része volt meg a szemékek felett 5 vonalnyi magasságig, az oldalcsontok hiányoztak, a nyakszirt csúcsa hiányzott, a nyakszirt többnyire porcanyag, rajta 9 csontosodási pont látható, a halánték csont pikkelyes része a színvonalba elvágott. Az agy igen vékony savóhártával volt fedve, ez alatt meg volt különböztethető a két lágy agykér; az agy állománya lágy, félig folyékony, a féltekék laposak, állományának mennyisége átaljában véve kevesebb, az agy gyomrocsonk szűkek, egyes részeinek állapota kellőleg kivehető nem volt, annyi bizonyos, hogy minden idegek szabályszerűen eredtek. A magzat 1 óráig élt és síró hangokat is hallatott. A hetiágyas mondá, hogy 1857. októberben egy a faluban tartatott törvényszéki bonczolás alkalmával, az összesereglett nép közt sógora is volt jelen, ki haza térve a bonczolás mi módon történt végbeviteléről beszélt és a koponyacsontoknak elfűrészelési módját a Bencz Borbála fején ujjával mutogatta; mire Bencz Borbála testét borzalom futá végig. Bencz Borbála még nem tudta ekkor, hogy teherben van, de viselőssége alatt többször gondolt az említett körülményre.

h) A prostitutio feletti örökös mennyire lehet pontosan történik.

i) A marha- és hus vizsgálat mindenütt pontosan vitélik véghez.

Állattani Jelentés.

A hasznos és házi állatok egészsége veszélyes kórok által volt háborgatva. Marhajárványok uralkodtak.

L é p f e n e.

Motsonok és Királyi helységekben elesett 46 szarvasmarha. Sempte, Soponya, Bajmócz-Apáti helységekben: elesett 340 sertés.

Szaj és Körömjárvány.

Bán-Keszi, Várad, Érsekújvár helységekben egy darab sem esett el.

* P e s t, feb. 24. „*Difficile est satyram non scribere.*“ Mondhatjuk, hogy nem örömet s mintegy csak kényszerülve jegyezzük föl az orvosi tankórák fölépítettése terveinek különféle — nem mondhatjuk — phasisait, minthogy a dolog menetébe avatva nem vagyunk, hanem a róla szakonként felmerülő, s usque ad taedium ismétlődő pusztá bizonytalan híreket, — a mint azok a nyilvánosság útján tudomásunkra jutnak. Igy ültettük át az Orvosi Hetilap utolsó számába a Med. Wochs.-ból ama száraz reményágot is, melynél fogva a tárgyban ismét új lépés történt (?), s az erdősor melletti tér az új tanintézet és közkórház helyéül megválasztatott volna.

Őszintén megvallva e hirnek fontosságot vagy csak némi valószínűséget is nem tulajdoníthatunk, már az események ez időbeni constellációjánál fogva sem — szerencsét pedig éppen nem kívánhatunk ez ötlethez senkinek, s csekély de legjobb meggyőződésünk szerint csak sajnálkozásunkat kellene kifejeznünk a fölött, ha a magas kormány talán hibás és hiányos előadásoknál fogva oly tervbe adná beleegyezését, mely sem tudományos sem humanitási céljoknak meg nem felel, s mely ellen — mint értesültünk — az orvosi tanári kar is alapos érvekkel óvást tett. Az erdősor Columbusa mindenesetre jártas lehet városunk szeg-zugaiban és pusztá telkein, de hálairatra ne számoljon sem a tanárok, sem a szakértők, sem a növendékek és betegek részéről. Mi e terv támokait nem ismerjük s azokat el sem képzelhetjük, de bármily fontosak legyenek is talán más tekintetben, hogy nem lehetnek merítve a tárgy lényegéből s az intézet céljaiból, azt legjobb tudomásunk szerint hinnünk kell.

Tisztelt ügyfeleink közül bizonyosan kevesen tudják hol és merre fekszik azon erdősor; mi is csak azon időnek köszönjük ismeretségét, midőn még lóháton jártunk s paripánk kedvéért a járatlan és kövezetlen utakat kerestük föl. Erdő-

sornak — Waldzeile — nevezik azon házsört, mely a király-uteza keleti végén a polgári lövöldétől délnek futván, a gazometer irányában a kerepesi uton véget ér, s melynek hosszában a szemétdombok és ganajkupacok tengere terül el. — Igaz, hogy ezt mind meglehet szüntetni, s hogy azokon túl kertek és magasabb terep emelkedik. De mind a mellett e terület — melyre a város szegény-ápolóját építeni jónak látta — Pest legmélyebben fekvő részeihez tartozik s az árvíz által el volt borítva. Ugyanazon vonalon fekszik a városliget legposványosb része, s földrétegzeténél fogva — mint állítatják — jó ivóvíze nem lehet. — Hozzá járul még ehhez a temető szomszédsága, mely bármily közel viszonyban álljon a is kórházzal, a betegek üdülésére jó hatással nem lehet, s a roppant gazometer közszellő, melynek ártalmas kigőzölgése a szomszéd levegőt elrontja s a közellevő források vizét ammoniakkal megtölti, a mint ez névszerint Münchenben tapasztaltatott és Dr. Wittstein, Buchner és Pettenkofer vizsgálatai által bebizonyult.*) Elvezető csatornák azon vidéken nem léteznek, s ha készíttetnének is, esések sokkal kisebb leend, mint azoké, melyek jelenben a sz. Rókuszház kórház használatára szolgálnak, a hol a sár meggyülemlik és gyakran az egész vidék levegőjét elrondítja.

Korunkban midőn a közhygiene minden fölvilágosodott országban mintegy új életre ébred, midőn London, Páris, Bécsben stb. az újabb tudomány tapasztalatai és kutatásai nyomán a helybeli viszonyoknak s az ezek által föltételezett lég-rétegzetek minőségének, valamint a víz mivoltának és a csatornák czélszerű elrendezésének az egészség és ép ivadék fenntartására oly nagy befolyás tulajdonítatik, midőn e tényezők mint a járványok dühöngésének okai mindinkább fölismeretnek, s az állodalom és községek figyelmét mindinkább magok-ra vonják, — nekünk azokiránt semmi vagy csak mellék tekintettel kell lennünk oly épület felállításánál, mely egy negyed század óta szülemlik, és talán évszázadok használatára fog szolgálni?! — Hogy a város ez irányban nem is fog egy könnyen terjedni, hogy a tanulók számára e tájon lakhelyek sincsenek, s hogy az ott felállítandó kórtanintézet a többi intézetektől igen távol esik, azt nem is akarjuk fölemlíteni, bár ezen körülmény sem kis fonsossága, ha az idővesztéseket s azon nehézségeket a tanórák felosztásában és kellő felhasználásában tekintetbe vesszük, melyeknek ezáltal okvetlenül előállniok kell.

E terv irányában, mint értesültünk, még két más terv létezik, melyeknek mindegyike az intézetet a Duna közelében akarja építtetni, az egyik nézetünk szerint egészséges fekvésénél fogva a legezészerűbb, az újépület fölött, a város legmagasb, bő és jó forrásu részén; a másik a Sz. Gellért hegygyel szemben a sóhivatal helyén, mely habár mélyebben fekszik, mégis jó alappal és vízzel bír, s mostanlag is már az árvíz magassága felett áll, azonkívül pedig lakásra nézve czélszerű városrész és a többi tanintézetek közelében esik. Mindkettő a legközelebbi uton és bőven látható el a szükséges vízzel, s elvezető csatornáit által a leggyökeresben szabadulhat minden ártalmas anyagtól; mindkét helyen az aerariumnak és városnak házai és telkei vannak, szóval mindkettő oly tulajdonokkal bír, hogy az egészség és tudomány igényei részéről a fölebb említett helylyel össze sem hasonlítható, s csak egy hatalmas „legyen“ szó kell, hogy minden szakértőtől mint egy jobb jövőnek záloga örömmel üdvözlötessek.

Egyébiránt, mint mondók, mi nem hiszszük, hogy ily békemű létesítése a mostani körülmények közt tervezetnék, ha csak az egyetem (a zürichi tanoda példájára) jószágainak egy részét eladni, az árákon építeni és évi szükségleteit az állam-budgetbe igtatni nem akarja, s örvendünk, ha az alatt legalább a tudomány legégetőbb szükségéin erélyesen és komolyan segítetik, nagyobb helyiségek kibérlése és a létező inté-

*) Lásd: Untersuchungen und Beobachtungen über die Verbreitungsart der Cholera nebst Betrachtungen über Massregeln derselben Inhalt zu thun. Von Dr. Max Pettenkofer, Professor der med. Chemie an der Universität in München. München 1855. 365. s a köv. 1.

zetek kellő felszerelése által, úgy a mint ezt a magas kormány jelenleg a sebészeti kórodára nézve megrendelni méltóztatott.

A magyar tudós társaságnak f. hó 14-dik napján tartott matematikai s természettudományi osztályülésében, Dr. Pólya és Dr. Nendtvich újon választott rendes tagok tartották székfoglaló értekezéseiket. Dr. Pólya a gerjéről értekezett, melyet tüzetesen ismertetni egyáltalában nem czélom, mert nekem a tudományos társulatok koronkénti működéseiről csak is azért lehet itt egy-egy rövid jelentést tennem, hogy lapunk olvasói hazánk társulati működéseit legalább általánosan figyelemmel kísérhessék; kik az értekezésről magoknak bővebb tudomást kívánnak szerezni, azok azt az akademiái értesítőben megtalálják.

Ha azonban elhallgathatnám is azt, hogy a tudományos műnyelvben a gerj miasmának, a fermentum pedig élesztőnek vagy erjnek nevezeték, mit pedig azon okból, mert a gerj kóros, az élesztő pedig kór nélküli vegyválasztást idéz elő, azon szerves testekben, mikre egyesülés folytán hatást gyakorolhat, élesen meg kell különböztetnünk: semmikép nem nyomhatom el fájdalmamat a felett, hogy olyan érdemekben megőszült férfiú mint Dr. Pólya, ki hazai természettudományunk művelése körül egész életében oly sokat fáradozott, csupán meddő theoriákat, és minden súly nélküli kényálitványokat keres ott, a hol minden dönthetlen igazságnak pontos kísérleteken alapuló kétségbevonhatatlan tapasztalati tényállásokon kell épülnie.

Sajnos, hogy e szóban forgó értekezésben a tudós szerző csak hypothesis halmaz hypothesisre; oly eljárás, mely által a gerj természetét kipuhatólni soha senki nem foghatja. Mert az élettan alapelveit s állitványait nem az íróasztal mellett lehet megállapítani, sőt inkább arra kísérletek, még pedig pontos és lelkiismeretes kísérletek kellenek, ezt tudni az élettan ABC-jéhez tartozik, mely élettan lényegileg nem más mint: alkalmazott természet és vegytan.

Ez az oka hogy annak egyáltalában nem tudunk örülni ha a tudós szerző a magyar tudományosságot ily irányban akarja művelni, előmozdítani, nemcsak, de tőlünk a külföld előtt is képviselni. — Kedves ellentétet képezett ez értekezéssel Nendtvich tanár urnak Buda dolomitjairól végig tudományosan tartott értekezése, mely dolgozat Budapest helyiratának méltó kiegészítő része. Végül nem hagyhatom említés nélkül azon nevezetes eseményt, miszerint Kovács István szegedi építész az iránt keresi meg az akademiát, hogy mint legilletékesebb testület hirdessen ki egy pályakérdést, olyan gyakorlati építészeti kézikönyv kidolgozására, melyből az építészethez járuló minden mesterember, u. m. építész, ács, asztalos, lakatos, üveges, kőfaragó, stb. saját szakmájára szükséges alapos ismereteket merithessen. E czélra az irónak K. I. 120 darab aranyat ajánlott meg. A határidő 1860-ik évi jun. 1. mikorra az akademia a bejövendő dolgozatokat átvizsgálhatná, s a jutalomra érdemest maga K. I. saját költségén még azon évben, árát, hogy mesterembereink közt minél inkább elterjedhessen lehető legolcsóbbra szabva, kinyomatná. Az akademia a beküldött program átvizsgálására s a pályakérdés szerkesztésére kebeléből 3 tagot nevezett ki.

Ha az előhaladás szent ügyét lelken viselő egyes ember is ennyit tesz; mennyit tehetnének akkor hasonló jó akarattal a testületek!

Kátai Gábor.

Lapunk teljes számu példányaival még szolgálhatunk.

Müller Emil könyvnyomdája. 1859. Pest, Dorottyaútcá 12. sz.

Vegyesek.

Pest, febr. 26. A m. kormány a pesti sebészeti kóroda számára új helyiségek kibérlését k. megrendelte, s miután az állatgyógyintézet tag épületének egy részét nem szükségesli, s azt magánosoknak adja ki, valószínűtlen valamin természetes is hogy a tér a főnevezett célra fog fordíttatni.

— A Zeitschrift für Natur u. Heilk. szerint a sopronyi helytartóság kerületén két orvosi munka jelent meg: „Handbuch der gerichtlichen Heilkunde“ Pozsgai ker. orvostól és „Utmutatás az egészség és élet fentartására, — községi orvos“ czim alatt Tersánszky J. ker. orvostól. — A két hazai orvosi és gyógyszerészei munkáikat az ügy érdekében ismertetés végett az „OHL.“ szerkesztőségéhez is beküldhetnék.

+ Bécs. A Bécsben uralgó hagymáz-járvány áldozatán esett két hazánkfi is, Szunyogi és Kinyizsy orvos növendékek. — Béke hamvaikra!

— A bécsi műtőintézet növendékei f. hó 8-dikán az intézet 50 éves emlékét ülték meg, mely alkalommal az intézet fejlődését rajzoló munka, melyet Sigmund tanár, 1838-ban mint akkori növendék, irt, kiegészítve újból kiadatni határozottatott.

— London. A megboldogult Dr. Bright helyébe Dr. Watson nevezetett ki a királyné rendkívüli testorvosául.

— Alexandria. Dr. Reyer és Lautner-bey a M. W. S. szerint fényes elégtételt nyertek; maradásuk Egyiptomban biztosítva van; az első az alkirály testorvosául nevezetett ki, s a testőrség kórháza igazgatásával bízott meg; az utóbbinak hatásköre még nincs meghatározva, de valószínűen az ország egészségügyére fog vonatkozni.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1859-iki feb. 17—23-kig ápolt betegekről.

	Felvéte.			Elbocs.			Meggalt.			Visszamaradt				
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elmekör.
	férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők			
Februar 17-kén	10	7	17	5	6	11	1	1	2	263	278	2	1	21
" 18-kán.	8	8	16	3	3	6	1	1	2	267	282	2	1	21
" 19-kén	5	6	11	2	9	11	1	1	1	268	279	2	1	22
" 20-kán	7	9	16	15	9	24	—	2	2	260	277	3	1	21
" 21-kén.	9	6	15	9	8	17	5	1	6	255	274	3	1	21
" 22-kén.	14	10	24	7	6	13	1	3	4	261	275	3	1	21
" 23-kán	15	9	24	7	2	9	1	—	1	268	282	3	1	21

A légzésiszervek hurutos bántalmi tömegesen szaporítják betegeink számát; feltűnően gyakoribbak a csorvás állapot és belta-kár esetei. — A lobok ritkábbak s enyhébb lefolyásuak. — A halálozás gyógyultainkhoz igen kedvező arányt tart.

UTI-TÁRSAT

keres egy tiszt. vidéki ügyfelünk, ki f. év tavaszi nyári vagy őszi hónapjaiban nyugotra kirándulást tenni s nevezetesen Berlint, Brüsselt, Londont és Párist meglátogatni szándékozik. Bővebb tudósítással szívesen szolgál az „OHL.“ szerkesztősége.

Sajtóhibák. Az „OHL.“ f. év 7-dik sz. — 1. — s felülről szemhéjbor helyett olv. szemhéjtakhartya; a 8-dik számban pedig 119 l. 10. s. alulról kísérleteim után tedd által; ugyanott 123. l. 11. s. alulról miszerint helyett olv. névszerint; és 124. l. 13. s. alulról habár szó fölölleges.